DE

ORGANIS GRAECORUM MUSICIS.

PARS PRIOR

(VETERUM TESTIMONIA PER LITERAS TRADITA CONTINENS).

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE ROSTOCHIENSI

RITE CAPESSENDOS

SCRIPSIT

FR. E. M. ESMANN

WISMARIENSIS.

WISMARIAE.

TYPIS HINSTORFII.

MDCCCLXXX.

DE
ORGANIS GRAECORUM MUSICIS.

PARS PRIOR

(VETERUM TESTIMONIA PER LITERAS TRADITA
CONTINENS).

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE ROSTOCHIENSI

RITE CAPESSENDOS

SCRIPSIT

FR. E. M. ESMANN

WISMARIENSIS.

WISMARIAE.
TYPIS HINSTORFII.
MDCCCLXXX.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41553624_0145

§. 1. De organorum partitione.

Ut ars organica in artium enumerationibus non semper[1]) eundem locum obtinet, sic partitio quoque organorum non inter omnes convenit: plerique enim partiuntur: genus percussionale, tensibile, inflatile (schol. Aristoph. nubb. 312: ἐμπνευστὰ, ἐντατὰ, κρουστά, Porphyr. ad Ptolem. I, 3, 22 ed. Wallis: ἐμπνευστά ἐντατά, κρουόμενα, cf. Athen. 14, p. 636 e, Cassiod. exposit. in psalm. CL, v. 5, id. de art. ac discipl. lib. litt. cp. 5 (de mus;) Boeth. de mus. I, cp. 2), alii vero (Poll. 4, 57): κρουόμενα[2]) (πληττόμενα,[3]) ἐκπληττόμενα, ἐπιψαλλόμενα, ἔγχορδα, ἐντατά, πρόσχορδα, προσῳδά) et ἐμπνεόμενα (καταπνεόμενα, ἐπιπνεόμενα, ἐμφυσώμενα, ἐμπνευστά), alii (Tarraeus Bekk. An. II, 652): ἐμπνευστικόν[4]) (συριστική καὶ σαλπιστική), ἁπτικόν (κιθαριστική· καὶ γὰρ ἁπτόμενος τῇ χειρὶ ποιεῖ τὴν κιθάραν τὸ μέλος ἀφιέναι), τὸ συναμφότερον (αὐλητική· καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐλῷ

---

1) Schol. Dion. Thr. Bekk. Anecd. II, 652: ἀποτελεσματική, πρακτική, ὀργανική, θεωρηματική, id. II, 655 (πρακτικαί εἰσιν ὅσαι μέχρι τοῦ γίνεσθαι ὁρῶνται, ὥσπερ ἡ αὐλητικὴ καὶ ὀρχηστική· αὗται γὰρ ἐφ᾽ ὅσον χρόνον πράττονται, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ὁρῶνται· μετὰ γὰρ τὴν πρᾶξιν οὐχ ὑπάρχουσιν) et II, 670 (μετὰ γὰρ τὸ παύεσθαι τὸν κιθαρῳδὸν καὶ τὸν ὀρχηστὴν τοῦ ὀρχεῖσθαι καὶ κιθαρίζειν, οὐκέτι πρᾶξις ὑπολείπεται). Volkmann ad Plut. de mus. p. 1135 D: ‚*in universum quidem*‘, inquit. ‘χειρουργικὸν μέρος *cum ea musicae parte convenit, quam practicam dicimus, sed ex veterum disciplina cum practicae musicae secunda parte, cum* ἐξαγγελτικῷ, *quod etiam* ὀργανικόν *comprehendebat, h. e. doctrinam de auloedica arte et citharoedica. cf. Rossbach. Rythm. p. 5*’. — 2) Aristot. Pol. 8, 6: βάρβιτον - κρουόμενον. Genus tensibile ex percussionali prodiit. — 3) cf. κιθάραν πλήττειν-πλῆκτρον. — 4) Artemid. I, 79: οἱ διὰ στόματος ἔχοντες τὴν ἐργασίαν.

καὶ ἐμπνεῖ καὶ ἅπτεται τῇ χειρί). Permulti autem (Tarraeus, Nicom. Aristid. Quintil.[1]) omittunt genus percussionale, quod imperfectum neque cum vera[2]) musica sit componendum. Quin etiam ἡ σαλπιστική a nonnullis non verae musicae pars putatur et Musis, quibus omnia organa praeter percussionalia sacrata sunt, semel (Him. or. 22, 6)[3]) σάλπιγξ, raro (Nonn. I, 11; 29, 238) κύμβαλα attribuuntur.

Anonymus Bellerm. p. 27 ἐμπνευστά, ἐντατά, ψιλά enumerat; ψιλά interpretantur per „eintönig, einen bloßen Schall gebend" Bellermann et Ambros „Gesch. der Mus." I, p. 494, non recte: proprie enim ψιλός vocabulum „kahl, bloß" significat, ἐμπνευστά autem et ἐντατά quomodo sonus efficiatur exprimunt, non qualis ipse sonus sit Quamobrem ψιλά quoque, quod vocabulum ceteris adjunctum est, non sonum exprimit, sed „kahle, einfache Instrumente, Elementar-Instrumente" significat, quorum sonus neque inflando neque tendendo — quod artificiosius est — elicitur.

---

1) II, p. 101 Meibom: κατατεινόμενα καὶ ἐμπνευστά. — 2) Polyb. IV, 20: ἡ ἀληθῶς μουσική, contra Phil. vers. de an. propr. 86 (72): (delphinus) βδελύττεται τοὺς κενοὺς κτύπους. — 3) hoc loco Wernsdorf. et Volkmann. (p. 149 ad Plut. de mus.) tubam metaphorice sumunt pro gloriae tuba. At tribuuntur Musis: σαμβύκη (Athen. 4, 177), λύρα (Aristoph. ran. 232), cithara (Hor. carm. I, 24, 3; Auson. idyll. 20), βάρβιτος — χέλυς (anth. Planud. 4, 220), αὐλοί (schol. ad Hesiod. opp. Gaisf. III, p. 23; Diod. Sic. 5, 491); etiam musicis (canoris) cycnis (Aristoph. av. 872, Phil. vers. de an. propr. 10, Eutecni paraphr. ad Opp. de auc. cp. 19) et Sirenibus (Eurip. Hel. 169; Eust. Od. 1586, 11, id. 1709, 32) et Gratiis (Plut. de mus. cp. 12 Westph.) eadem organa tribuuntur. — Pars quaedam tragoediae (λόγος περιέχων τὰ πολεμικά Tzetz. Cram. An. IV, 314 et III, 347) σάλπιγξ vocatur. cf. Auson. idyll. 20, Anth. Pal. VII, 34: Πιερικὰν σάλπιγγα, τὸν εὐαγέων βαρὺν ὕμνων χαλκευτάν, κατέχει Πίνδαρον ἅδε κόνις; Martial. XI, 3: „*Pieria proelia flare tuba*", ubi etiam poetis tribuitur (id. 8, 3, 32; 8, 53, 4 etc.).

§. 2. De genere percussionali.

Apud Porphyr. ad Ptolem. I, 4, p. 257 Archytas non posse auribus percipi ingentes sonos dicit; sicut in vasorum strictis orificiis, inquit, quando quis multum effundat, nihil effundi. Pariter diffusi soni non accurate vel potius non distincte a nobis audiuntur. Percussionalis igitur generis sonus *ἀγράμματος* et *ἄναρθρος* est,[1]) sed *ἐγγράμματος* est *ἡ μίμησις τοῦ ψόφου*[2]) *οἷον αἱ μιμήσεις τῶν ἀλόγων ζώων κικκαβαῦ, βρεκκεκεκὲξ κοάξ κ. τ. λ.*), ut *κρεκε, θρεττε, βομβο, τηνελλα, φλαττοθρατ* etc. Atque primo quidem genus percussionale musicae elementa (*ῥυθμόν*) continet, postea vero etiam *φωνὴν καὶ μέλος*[3]). — Fere omnes tres proferunt species generis percussionalis: *κρόταλα, κύμβαλα, τύμπανα.* Quoniam autem *κρόταλα* et *κρουστὰ* saepe idem significant, scholiasta (ad Aristoph. nubb. 312) in partitione *τῶν κρουστῶν* crotala plane omittit. Cymbala *ὀξύφθογγα* (sonabilia) sunt, *βαρύδουπα* (gravia) tympana, sed cymbalorum videlicet alia acutiora alia graviora neque aliter tympanorum. Crotalorum vero sonus, si hoc nomine non comprehendas totum genus percussionale, neque gravis neque acutus est („tief oder hoch"), sed *λιγυρὸς*[4]) (argutus[5]) *ψόφος.* — Omne organum percussionale duplex est, quia non solum *τὸ κρουόμενον,* sed etiam *τό κροῦον* organum percussionale est: cymbalis et crotalis, quod parva erant, plerumque binis utebantur; bina autem tympana cum concutere propter tympanorum magnitudinem[6]) non liceret, altero (*τῷ κρούοντι*) minore utebantur organo.

---

[1]) Porphyr. de prosod. An. Villois. II, 103; schol Dion. Thr. Bekk. An. II, 771 (*καθό οὐ δύναται γραφῆναι.*) — [2]) ibid. — [3]) cf. Boeth. de mus. I, 10 (O. Paul), schol. Platon. p. 381 ed. Bekk., Zenob. epit. ex Tarr. et Didym. paroem. I, 55 (Leutsch - Schneidewin), cf. etiam Vitruv. X. cp. 15. — [4]) *λιγυρὸς ψόφος* Athen. 14, 636 c. — [5]) Apulej. met. XI, 10: *argutum tinnitum.* — [6]) unum tympanum quasi duplex est cf. Cassiod. expos. in psalm. 150, v. 4: ‛*tympanum est quasi* ***duobus*** *modiis solis capitibus convenientibus etc.?*’

A. Κρόταλα.

1. Κρέμβαλα, ψόφου μόνον παρασκευαστικά, manibus pulsata, aenea, eburnea, quorum ad sonum saltabant mulieres[1]). Κρεμβαλιάζειν (κρεμβάλοις κρούειν[2]) secundum Phot. lex. est ἐλεφαντίνοις (sc. κροτάλοις) τισὶ κροταλίζειν; Hesych. s. v. κρεμβαλιάζειν exhibet: κογχύλια[3]) καὶ ὄστρακα[4]) συγκροτοῦντας εὔρυθμόν τινα ἦχον ἀποτελεῖν τοῖς ὀρχουμένοις. Volkmann p. 137 et Johnsen („die Lyra" Berlin 1876) admodum cum iis convenire dicunt crembala, quae nobis vocentur „Castagnetten".

2. Κρόταλον proprie est σχιζόμενος κάλαμος καὶ κατασκευαζόμενος ἐπιτηδὲς ὥστε ἠχεῖν εἴτις αὐτὸν δονοίη ταῖς χερσὶ, καθάπερ κρότον ἀποτελῶν (Suidas s. v.[5]) Eust. p. 838, 23; p. 1327, 24: σκεῦόςτι ἐξ ὀστράκου τυχὸν ἢ ξύλου ἢ χαλκοῦ[6]) ὃ ἐν χερσὶ κρατούμενον ὀτοβεῖ. — Phot. lex. v. κροταλίζειν· οὐ διὰ χειρῶν κροτεῖν ἀλλὰ διὰ κροτάλου[7]), Phrynich. Bekk. An. I, 38: ἐκρότησεν· ἐκροτά-

---

[1]) Athen. 14, 636 c. — [2]) id. 636 d; cf. Hermipp. fr. p. 142 Meinek. com. — [3]) De crembalis ἐξ ὀστράκων καὶ κογχυλίων factis cf. Athen. 14, 63; 3, 85 e. — [4]) Johnsen („die Lyra") ex hymno Merc. 33, quid sit ὄστρακον, ita exponit: „ὄστρακον ist der Schallkasten der Lyra, gegen den man schlug, um den Takt den Tänzern anzugeben." At repugnant: Phrynich. Bekk. An. I, p. 45: κροτεῖ ὀστράκοις (Aristophanis verba) — ὅτι τὰ ἐκλελυμένα τῶν μελῶν καὶ ἀδόκιμα πρὸς τὰ ὄστρακα ᾖδον, οὐχί πρὸς λύραν ἢ κιθάραν. (si vera esset ratio Johnseni, ὄστρακον λύρης legendum fuit); Eust. 1327, 24: κρόταλον — σκεῦός τι ἐξ ὀστράκου; Ael. de nat. an. VI, 32: ὀστράκων κρότῳ ὁμορροθοῦντι πρὸς τὸ τορώτατον μέλος. De musica, quae fiebat complosis testis vel conchis vide Casaub. ad Athen. 5, 4 et ad Suet. Ner. 20. — [5]) cf. schol. Arist. nubb. 259, Scalig. ad Virg. Cop. p. 254, in Euseb. p. 156. — [6]) cf. Eurip. Cycl. 204, Heph. ed. Gaisf. 73, 9 (XII, 4), Anth. Pal. 9, 603 (χαλκοβαρές). — [7]) Nonn. 45, 277: παλάμαις κροταλίζειν (cf. Anth. Pal. V, 175) sic intelligendum est, ut manus κρόταλα (i. e. τά κρούοντα) teneant.

λισε, Antiattik. ibid. 103: ἐκροτάλισεν· ἐκρότησεν (sc. κροτάλῳ), cf. Herod. II, 60: κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι. — Crotala a Siculis inventa esse Clemens Alexandrinus (strom. I, 16, 76) testatur. Ut omnia organa Bacchica, ita crotala quoque maxime a mulieribus pulsantur (Nonn. 27, 226: φιλοκροτάλων γυναικῶν, id. 20, 37: (Κυβέλη) φιλοκρόταλος θέαινα[1]) praecipue in saltationibus (Anth. Pal. VII, 223: ἡ κροτάλοις ὀρχηστρίς[2]). Sonus aequabat ciconiae cantum (Ovid. met. 6, 97, Laber. ap. Petron. c. 55: ciconia crotalistria[3]) et redditur vocabulis ψόφος[4]) κέλαδος[5]), δοῦπος[6]), κτύπος[7]), ὄτοβος[8]), πάταγος[9]). Latiore crotalorum significatione („Klapperinstrumente") etiam arma κρόταλα dicuntur ap. Strab. 10, 3, 70.

3. Σεῖστρον, organum sacris Isidis adhibitum, ab Aegyptiis[10]) in Graeciam et in Italiam delatum, aeneum[11]) argenteum, aureum[12]), multiforme, apud Apulejum met. 11, 4 sic descriptum: (*dextra quidem ferebat aereum crepitaculum, cujus per angustam laminam in modum baltei recurvatam trajectae mediae paucae virgulae crispante bracchio tergeminos*

---

[1]) Anth. Pal. 9, 505: θυμέλησιν φιλοκροτάλοισιν. — [2]) cf. Eurip. Hel. 1308, Cic. in Pis. 9, 20, Virg. Cop. 2; P. Scipio ap. Macrob. sat. 2, 10; Plut. Crass. 32, id. Pomp. 24. — [3]) κροταλίστρια Aristoph. ran. 1306, Propert. IV, 8, 39. — [4]) Paus. VIII, 22, 4, Anth. Pal. 11, 195. — [5]) Eurip. Hel. 1308. — [6]) Apollod. II, 5. — [7]) Strabo 10, 13, 15; Philostr. in Apoll. Tyan. (Kayser) VIII, 6, p. 153: κροτάλου δίκην κτυπῶν τῇ γλώττῃ; Nonn. 18, 107. — [8]) Anth. Pal. 9, 505. — [9]) Nonn. 45, 277, Anth. Pal. 5, 175. — [10]) Virg. Aen. VIII, 696: *regina* (Cleopatra) *in mediis patrio vocat agmina sistro.* — [11]) Ovid. met. 9, 693, 778 *aera sistrorum*, 784 *sonabile sistrum,* id. am. 2, 13, 11, id. Pont. 1, 1, 38. — [12]) Apulej. met. XI, 10: *aereis et argenteis immo vero aureis etiam sistris argutum tinnitum constrepentes.* — De sistris cf. Plut. de Is. et Osir. p. 376, Senec. vit. beat. 27; Juven. 13, 93, Stat. silv. 3, 2, 102 — *sistratus* Mart. 12, 29, 19.

ictus reddebant argutum sonorem.' Hes. v. σῆστρα (de forma σῆστρα cf. τιτυρῆνα)· κόσκινα ἢ κύμβαλα. Tinnitu enim paene aequasse videntur cymbala, praeterea cymbala quoque σείονται (concutiuntur). Romani sistrum saepe crepitaculum[1]) vocant: '*sistrum crepat*' Ovid. met. 9, 784; cf. Martial. XIV, 54 (crepitaculum):

'*Si quis plorator collo tibi vernula pendet,*
Haec quatiat tenera garrula sistra manu.'

Ciconia quoque crepitat Ovid. met. 6, 97; Juven. 1, 116 (cf. κροταλίστρια), nam crepitacula dicuntur omnia crotala.

4. πλαταγή, sistrum quoddam, ut apud Romanos crepundia[2]) aut parvum est et infantium ludicrum[3]) aut magnum et organum musicum. Vulcani invento Hercules ad abigendas aves Stymphalides usus esse ferebatur.[4]) Platage aut χαλκείη[5]) aut πυξινέη[6]) erat. Πλατάσσειν proprie idem est ac ψοφεῖν, schol. ad Theocrit. 11, 37: τιθέντες γὰρ τὰ τῆς μήκωνος φύλλα καὶ τὰ τῆς ἀνεμώνης κατὰ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν λιχανὸν δάκτυλον τύπτουσι τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ[7]) καὶ οὕτω

---

[1]) Quintil. 9, 4, 66, Martian. Cap. 9, 314; *crepitacillum* Lucret. 5, 229. — [2]) De crepundiis cf. Ruhnk. ad Ter. Eun. 4, 6, 15; Ellendt et Jahn ad Cic. Brut. 91, 313 etc.; '*a crepundiis*' pro '*a pueris*' Orelli inscr. 1183; crepundia, organum musicum Just. 30, 1, 9. — [3]) Aristot. Polit. VIII, 6, 1; Diogen. paroem. II, 99, Mich. Apost. XIV, 37. — Multa sunt organa puellatoria, ut tibiae puellatoriae („Kinderflöten") Solin. 5, § 19, ubi etiam tibiae vascae (cf. Serv. ad Aen. 11, 737) enumerantur, quibus non utebantur nisi ad exercendam artem tibiarum; eundem usum Graecis praebet ὁ γίγγρας αὐλός, secundum Hesych. μικρὸς αὐλός, ἐν ᾧ πρῶτον μανθάνουσιν. — [4]) schol. Apoll. Rh. II, 1057 (vide Volkmann p. 137 ad Plut. de mus.) — [5]) ibid. — [6]) Anth. Pal. 6, 309: εὐκρόταλον πυξινέην πλαταγήν. — [7]) cf. πλάξ, lat. plauca, ahd. flah, litt. plasz-ta „flache Hand", πλήσσω (πλακ); πλάταγος est πάταγος, πλατάσσω πατάσσω, Amorgus insula Patage vel Platage dicitur.

σημειοῦνται, εἰ ἀγαπῶνται ὑπὸ τῶν ἐρωμένων ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς πλαταγῶνος ψόφου, εἰ ἀψόφως ἐπικρουσθείη. — Suid. v. πλαταγή· κρόταλον; Apollodorus II, 5, p. 55 et Pausanias VIII, 22, 4 de Herculis illis crepundiis κρόταλα κρούειν dicunt. — Πλαταγή (πλαταγών), κρόταλον, Δωδωναῖον χαλκεῖον saepe de hominibus garrulis usurpantur[1]).

5. *ψιθύρα*,[2]) Poll. 4, 60: Λιβυκὸν εὕρημα, μάλιστα δὲ Τρωγλοδύτων, τὸ δὲ σχῆμα τετράγωνον.

6. *ἄσκαρον*, psithyrae simillimum, πλίνθιον πηχυαῖον, ἔχον διειλκυσμένα πηνία, ἃ περιστρεφόμενα ἦχον ἐποίει κροτάλῳ παραπλήσιον (Poll. 4, 60).

B. *Κύμβαλα*.

Veterum etymologiae duplices sunt, quarum altera vocabulum a κυμ[3]) sono, a κῦφος[4]) derivat altera: Utraque falsa est; derivandum est a κύμβη[5]) „Höhlung", skt. kumbhas „Topf". Apud Strabonem 10, p. 470 Aeschylus κοτύλην[6]) pro cymbalo[7]) usurpat.

1. *Κύμβαλα* sunt phialae cavae[8]) (Senec. quaestt. nat. II. 29: **aere non nisi cavo tinniunt**, Lucret II, 618: **cymbala circum concava**, schol. Il. 23, 34: πάντα τὰ κοῖλα esse κύμβαλα dicit) et aeneae[9]) (Aeschyl. ap. Strab. 10, p. 470:

---

[1]) Eust. comm. ad Dion. Perieg. geogr. gr. min. II, p. 298; Gregor. Cypr. paroem. gr. II, 109; Lobeck. Aglaoph. p. 1701. — [2]) proprie organum susurrans („schnurrend") ψιθυρόν esse videtur. — [3]) Etym. M. v. κύμβαλον. — [4]) Orion. ed Sturz v. κύμβαλον· παρὰ τὸ κῦφος, οἷα κυφαλάτινα ὄντα. — [5]) Cybelista (κυβελιστής) Virg. Cop. 25, Rheae sacerdos, idem est cymbalista (κυμβαλιστής). — [6]) κοτύλη plerumque poculum significat, organum musicum raro; cymbalum vero semper organum Cybeles. Κοτύλαι („Trinkschalen") autem cymbalis simillimae sunt. — [7]) Ut tympanum apud Plin. 33, 11 (53) „eine runde, concave Schüssel" significat. — [8]) Philipp. Thess. Anth. Pal. VI, 94 (κοιλοχείλεα), Athen. 11, 476; Catull. 63, 29; Ovid. met. 4, 30. — [9]) Athen. 14, 636 a χαλ-

χαλκοδέτοις κοτύλαις ὀτοβεῖ, Babr. fab. Aes. 80, 2, Nonn. 29, 239: *δίζυγι χαλκῷ*), cf. Joseph. Ant. VII, 12, 3: *κύμβαλα ἦν πλατέα καὶ μεγάλα χάλκεα.* Non omnis *χαλκός* adhibebatur, sed permixta metalla (Anth. pal. 6, 234: *ὀρειχάλκου λάλα* cf. Cassiod. expos. in psalm. 150, v. 5: '*cymbala bene tinnientia sunt ex permixtis metallis parvissimae phialae compositae, ventricula sua in lateribus habentes, quae artificiosa modulatione collisae acutissimum sonum delectabili consonatione restituunt*'. A Phrygibus [1]) primum usurpata, in Cretam insulam translata esse dicuntur; Homero [2]) mox omnibus (etiam Aegyptiis, Himer. or. 14, 9) nota erant. Sonus est acutus Hor. carm. I, 16, 7 (*ὀξύφθογγος* Anth. Pal. 6. 51. *ὀξύδουπος* ibid. 6, 94, contra *βαρύβρομα* Nonn. 14. 402: 29, 239, *Βρόμιος* enim *βρέμει*) et redditur vocabulis: *ψόφος* [3]), *κτύπημα* [4]), *πλαταγή* (*κύμβαλα ἐπλατάγησε* Nonn. 18. 103). *κρότος* [5]) (*κύμβαλα ἐκροτάλιζεν* Nonn. 29. 286: 43. 347). *βόμβος* (Athen. 14, 636 a: *ἀντίχερσι βόμβοις*: Nonn. 3. 240: *βομβήεντα*), *ἦχος* (*ἦχοι καὶ κρότοι* Nicet. Eugen. V, 427).

κοκτύπων, Nonn. 10, 387 *χαλκεόνωτα* ideoque saepe aera vocantur Prop. 4, 7, 61, Virg. G. 4, 151, Hor. carm. 1, 16, 7, Ovid. met. 3, 493, id. 4, 30.

[1]) Diod. Sic. III, 58, 2: a Rhea *πρὸς τὰς παιδείας καὶ χορείας* inventa, Lucian. de salt. 68, Him. ecl. 13, 3. Nonn. 10. 387, Phot. bibl. p. 369 b; etiam belli organa sunt cymbala. Strabo 14, 1, 22, Arrian. exp. Alex. VII, 35, Polyaen. I, 1. — [2]) Volkmann. ad Plut. de mus. p. 139: '*ipsi Homero ignota fuerunt*'. At cf. Hom. Il. 16, 379 '*ἀνεκυμβαλίαζον*', quem ad locum Apoll. soph. lex Hom. (Bekk.) *τῶν πεποιημένων ἦχον ἐπὶ τῆς τῶν ἁρματείων δίφρων ἀνατροπῆς γενομένης.* — [3]) Dio Cass. h. r. 41, 61, 3. — [4]) id. 51, 17, 5. — [5]) *κύμβαλα χερσὶ κροταίνειν* Oppian. de ven. 4, 247; *κύμβαλα ἐπεκρότει* Alciphr. epist. p. 48, 38.

ῥυθμός[1]) μέλος[2]), *crepitus*[3]) Liv. 39, 15, 6), *tinnitus* (Apul. met. 8, 30[4]).

Tympano similius est unum cymbalum magnum, quod κροτάλῳ pulsatur apud Herodotum VI, 58: γυναῖκες (Lacedaemoniae) κατὰ τὴν πόλιν περιοῦσαι λέβητα κροτέουσιν (rege mortuo).

2. Κώδων Hes. v. κώδων· σάλπιγξ, ἠχεῖον κύμβαλον, tintinnabulum, unum cymbalum, quod suspensum vel manibus latum ut „eine Glocke" pulsabatur. *Aes fori* Strab. 14, 2, 21; *aes thermarum* Martial. 14, 163; *aes belli* (κωδονοφορεῖν Aristoph. av. 842, 1160; Hes. κεκωδωνισμένοι· πεπειρασμένοι καὶ ἐξητασμένοι, Zonar. epit. hist. VII, 21: κωδωνοφορεῖν ἐν μιάσματι, nequis accedat).

3. ὀξύβαφα, a Diocle poeta Atheniensi aut Phliasio inventa dicuntur, ὀστράκινα ἀγγεῖα, ἅπερ ἔκρουεν ἐν ξυληφίῳ[5]), secundum Cassiodorum (cf. Volkmann p. 138) vasa fictilia vel aenea vel argentea; Latine acetabula (Boeth. de mus. cp. 11 ed. Paul), Graece vocantur etiam λεκίδες (Nicom. Geras p. 13 Meibom), τρύβλια ἤ ἀγγεῖα (Porphyr ad Ptolem. I, 8, p. 293 Wallis). Similem artem Glaucum invenisse dicit

---

1) Alciphr. epist. 66 (Hercher) p. 91: κυμβαλισμὸν εὔρυθμον ἀνακρούειν, cf. Arrian. hist. ind. 14, 3. — 2) app. Anacr. Bergk 2: κυμβαλόφωνα μέλη, Venant. Fort. carm. 2, 10: *voces cymbalicae*. — 3) omne aes crepat Liv. 43, 10; id 6, 2 armorum crepitus id. 25, 6. — 4) Catull. 64, 262; Ovid. met. 4, 393; 6, 588; 14, 536. Adeas de cymbalis imprimis Lampium. — De usu metaphorico vide Alciphr. epist. l. l. — κυμβαλίστρια Dio Cass. lib. 50, 27, 2. — 5) cf. Suid. sub Διοκλῆς et Westerm. biogr. p. 170 (Διοκλῆς Ἀθηναῖος ἤ Φλιάσιος, ἀρχαῖος κωμικός, σύγχρονος Σαννυρίωνι καὶ Φιλυλλίῳ· τοῦτον δέ φασιν εὑρεῖν καὶ τὴν ἐν τοῖς ὀξυβάφοις ἁρμονίαν, ἐν ὀστρακίνοις ἀγγείοις, ἅπερ ἔκρουεν ἐν ξυληφίῳ). Dioclem confusum cum Diocle Eleata, qui Suida teste (sub Ἀλκιδάμας) de re musica scripserit Volkmann. p. 139 putat.

Zenobius paroem. gr. I, 55 (*Γλαῦκος ἰδεῖν λέγεται τοὺς ἐπὶ τῶν δίσκων φθόγγους πρῶτον*).

C. *Τύμπανα.*

1. *τύμπανον* est *βυρσότονον κύκλωμα*[1]. Cassiod. expos. in psalm. 150, v. 4 '*tympanum est quasi duobus modiis solis capitibus convenientibus supra eos tensi corii sonora resultatio, quod musici disciplinabili mensura percutientes geminata resonatione modulantur*' id. in psalm. 80, v. 2: '*tympanum est, quod tenso corio quasi supra duas (ut ita dixerim) metas sibi ab acuta parte copulatas solet resonare percussum*'. Corium *νῶτα βοείης*[2] (*ἀδεψήτου* Nonn. 24, 151; 39, 126, contra *lêve* tympanum Catull 63, 9 et 29) poëtae saepe dicunt. Hesych. v. *τύμπανα· τὰ δερμάτινα ῥακτήρια κόσκινα, τὰ ἐν ταῖς Βάκχαις κρουόμενα* (id. v. *ῥακτήρια· τύμπανα*, cf. *ῥήσσειν* Anth. Pal. 7, 709); Zonar. v. *βαίτη· ἡ διφθέρα — βαιτύκη· τὸ τύμπανον*. Corium boum, taurorum[2], hinnulorum[3] (*νεβρῶν*), luporum adhibebant. Oppian de ven. III, 282:

εἰ δὲ λύκον δείρας ῥινῶν ἄπο τεκτήναιο
τύμπανον εὐκέλαδον, Διδυμήϊον[4] *ὠλεσίκαρπον,*
μοῦνόν τοι μετὰ πᾶσι βαρύβρομον ἔκλαγεν ἠχήν
καὶ μοῦνον παταγεῖ, τὰ δ' εὔθροα πρόσθεν ἐόντα
τύμπανα σιγάζει κώφησέ τε πᾶσαν ἰωήν.

---

[1]) Eurip. Bacch. 122 et 513, id. Hel. 1347. — [2]) *νῶτα βοείης* Nonn. 14, 351; 20, 307; Ovid. fast. 4, 342 (*taurea terga*). Suid. et Zonar. v. *τύμπανον· ἐκ δερμάτων*. — [3]) Nonn. 10, 387 *αἴολα δέρματα νεβρῶν*. — [4]) In Phrygia gentilia sunt tympana, Eurip. Bacch. 58 et 122 (*κορύβαντες ηὗρον*), Strab. 10, 3, 15; Catull 63, 9, etiam in Syria (Juv. III, 6, 3), in India (cf. Suid. sub *τύμπανα*), apud Parthos (Plut. Crass. c. 23) cf. Lucian. Bacch. 1. Tympana fere eundem usum praebent ac cymbala cfr. Lucian de salt. 68, somn. 12, Athen. 14, 621 c, Eust. comm. ad Dion. Perieg. II, p. 284 geogr. gr. min. (Mueller).

Circulus (*κύκλωμα*), aut ligneus aut aeneus[1]), cavus[2]), latus[3]) est Utrimque tympani corium pulsatur[4]) (*τυπτ. ἑκάτερθεν* Nonn. 24, 151) manibus[5]) vel plectro, quare *ἔπωμα δίῳ τελαμῶνι*[6]) (Nonn. 15, 52) fertur. Sonus redditur vocabulis *ἄραβος*[7]), *καναχὴ καὶ βρόμος*[8]), *κτύπος*[9]), *ἰαχή*[10]), *ἀλαλαγμοί*[11]), *ἴακχοι*[12]), *ἀράγματα*[13]), *περίκροτος ἦχος*[14]), *φρικάλεον μύκημα*[15]), *πάταγος*[16]); ***rauci soni*** Ovid. met. 4, 391; imitari studet sonum Lucretius II, 618: ***tympana tenta tonant palmis.***

Romani tympana symphonias vocant (Isid. I, 1), bina autem dimidia symphoniae apud nos tympana sunt, quorum

---

1) *χαλκεόνωτον* Nonn. 14, 214; 43, 73; 24, 151; 15, 52; 39, 216; 10, 388 (*χαλκοβαρὴς βοείη*). — 2) Catull 63, 90; Anth. Pal. 6, 165. — 3) *πλατέα* Strabo 11, 5, 6; *μέγα τύμπανον* Simon. C. fr. 108 (id. Anth. Pal. 6, 217). — 4) *ἀμφι πλῆγι βοείῃ* Nonn. 15, 52 et 45, 16; *διδυμόκτυπα* Nonn. 20, 307; *δίκτυπος ἠχώ* id. 27, 224; *διδύμοις πατάγοισι* 43, 73; *δίζυγον μέλος* id. 15, 52. — 5) *ἀραξόχειρα* Anth. Pal. 6, 94; *πεπταμένῃ χειρί* Simon. C. fr. 179, Nonn. 10, 273; 27, 224 (*χερσὶν ἀμοιβαίῃσιν*); id. 43, 116, Catull. 64, 261, id. 63, 90 (*digitis*), Ovid. met. 4, 29. Sed saepe plectrum intelligendum est, quod manus tenent. Tympana percutere vel pulsare graece dicitur: *κρούειν* (c. Dat.) Arrian. hist. ind. 14, 3; *κροτεῖν* (c. Acc.) Dion. H. A. R. II, 19; *τύπτειν* Nonn. 10, 273; *ἀράσσειν* Simon. C. fr. 179, Nonn. 27, 224, id. 39, 126; *κτυπεῖν* Eurip. Bacch. 58; *πλαταγεῖν* Anth. Pal. 6, 218; *ἐπιβομβεῖν* (c. Dat.) Lucian. deor. dial. 12, 1. — 6) Nonn. 43, 116: *αὐχενίῳ τελαμῶνι παρήορα*: recte igitur Lucianus (Bacch. 1) tradit: *ἀσπίσιν εἴκαζον καὶ τύμπανα.* — 7) Ael. de nat. an. II, 11. — 8) Simon. C. fr. 179; Eurip. Bacch. 156; Anth. Pal. 6, 165, ibid. 6, 217; Nonn. 15, 52; 14, 351. — 9) Eurip. Bacch. 513. Athen. 8, 361 e; *ῥόθιον κτύπον* Nonn. 26, 14. — 10) hymn. Hom. in Cyb. v. 3. — 11) Eurip. Cycl. 65. — 12) fr. Palamed. ap. Strab. 10, p. 470. — 13) Eurip. Cycl. 204. — 14) Anth. Pal. 6, 51; Nonn. 10, 223; 14, 351 (*χερσὶ περικροτέουσα νῶτα βοείης*); 43, 116. — 15) Nonn. 27, 224, 39, 58; 43, 73. — 16) Lucian. Bacch. 4.

alterumutrumque corio ex una parte extensum est: quae jam Isidorus I, 1 ut tympana novit. Tympanum, ex una parte extensum[1]), etiam „Resonanzboden" significat cf. Scalig. in Manil. p. 422 '***omne cavum ab una parte, ab altera rotundum, tympanum dicitur***'. —

2. *ῥόπτρα*. Volkmann p. 140 et praef. XXI ad Plut. de mus. *ῥόπτρα* esse tympana, apud Nonnum vero diversa a tympanis cum *πλαταγῇ* potius convenire videri dicit, Nonno teste 47, 731 (*ῥόπτρα ἐπλατάγησε*). At etiam *τύμπανα πλαταγεῖν* (Alc. Anth. Pal. 6, 218) et *κύμβαλα ἐπλατάγησε* (Nonn. 18, 103) dicitur. Tympana igitur quaedam esse *ῥόπτρα* Volkmannus concedet, cf. Plut. Crass. c. 23: *ῥόπτρα βυρσοπαγῆ καὶ κοῖλα περιτείνοντες ἠχείοις χαλκοῖς ἅμα πολλαχόθεν ἐπιδουποῦσιν*, Nonn. 46, 120: *οἷα δὲ ῥόπτρῳ δίκτυπον ἁρμονίην κροτέων ἑτερόζυγι χαλκῷ*, id. 33, 228: *ῥόπτρα καὶ κύμβαλα* (pro *τύμπανα καὶ κύμβαλα*), id. 45, 18 Lydia, id. 43, 102 *περίκροτα*; id. 9, 116 *σείειν*; 47, 722; *τινάσσειν* vel *δινεύειν* 14, 348; 17, 344; 20, 302; *χάλκεα* id. 48, 779; cf. id. 28, 42 *ἴαχε ῥόπτρα*, Herm. in Platon. Phaedr. p. 148 ed. Mullach., Anth. Pal. 6, 165. Unum tamen locum inveni, quo a tympanis distincta sint, Procl. Theol. IV, 16: *χάλκεα ῥόπτρα λαβοῦσα καὶ τύμπανα ἠχήεντα*, ubi fortasse roptra plectra tympanorum sunt; nam *ῥόπτρον* vocabulum etiam „Klopfer, Ring an der Hausthüre" (malleus), significat. Non manibus sed plectris pulsata esse videntur roptra. cf. Isidor. Etym. II, 21; Perizon. in Ael. V. H. IX, 3, p. 538.

3. *ῥόμβος*, quale organum fuerit, ut appareat, loci afferendi mihi sunt schol. Ap. Rhod. I, 1139: *ῥόμβος τροχίσκος*[2])

[1]) cf. tympanum „Eßschüssel" Plin. 33, 11 (53), tympanium „Paukenperle" Plin. 9, 35 (54). — [2]) Eust. Od. 1387, 42: *οὕτω δὲ καὶ ῥυτὴρ βρυτὴρ ὁ χαλινός· ὅδ' αὐτὸς καὶ τροχίσκον δηλοῖ τὸν καὶ ῥόμβον καλούμενον· ὅν τύπτοντες ἱμᾶσι καὶ στρέφοντες ἐποίουν δινεῖσθαι καὶ ψόφον ἀποτελεῖν.*

ὃν στρέφουσιν[1]) ἱμᾶσι τύπτοντες καὶ οὕτως κτύπον ἀποτελοῦσιν· τινὲς δὲ ῥύμβον αὐτὸν καλοῦσιν, ὡς καὶ Εὔπολις καὶ Δίδυμος. Forma rotunda[2]) fuit, nam pro ἴυγξ (τροχίσκος Ἀφροδίτης) usurpatur rhombus a Theocr. II, 30 (δινεῖθ' ὁ ῥόμβος ὁ χάλκιος ἐξ Ἀφροδίτας) et a schol. Apoll. Rh. IV, 144 (τὸ κινούμενον τροχίσκιον ὑπὸ τῶν φαρμακίδων ῥύμβιον καλεῖται) cf. Nonn. 41, 8; 43, 16. Neque tympanum quoddam rotundum est, ut Jacobs ad anth. I, cp. 2, 247 vult (ex Phot. p. 491, 10: ῥόμβος, ὃν ἔχουσιν οἱ ἐπιθειάζοντες ὡς τύμπανον), repugnat enim Apoll. Rh. 1, 1139: ῥόμβῳ καὶ τυπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται (Athen. 14, 636 a). Eust. comm. ad Dion. Perieg. II, p. 402 geogr. gr. min.: ῥόμβος τις τροχός, ὃν στρέφοντες ἐν ἱμάντι καὶ τύπτοντες ἐκτύπουν; schol. ad Clem. Alex. strom. ed. Klotz alicubi: ρόμβος ἐν ταῖς τελεταῖς ἐδονεῖτο ἵνα ῥοίζῃ[3]), accuratius Archytas p. 565 ed. Mullach: ἐν ῥόμβοις τοῖς ἐν ταῖς τελεταῖς κενουμένοις· ἀσυχᾷ μέν κινούμενον βαρὺν ἀφίεντι ἆχον, ἰσχυρῶς δὲ, ὀξύν[4]). Adde denique Hesych. sub ῥόμβος· ξυλήριον, οὗ ἐξῆπται σχοινίον καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς δινεῖται. (cf. quod de ἄσκαρον proditum est).

Volkmann. p. 138: '*sine dubio*', inquit '***rhombus convenit cum cavo illo buxo pice pleno, quem hodie pueri flagellis torquent in plateis*** („Brummkreisel");' at mihi quidem toto coelo errare videtur. Mutto verisimilius organum, quod Berolinenses „Wald-

[1]) Apoll. soph. lex. Hom. v. στρόμβος· ῥόμβος· εἴρηται ἀπὸ τοῦ περιστρέφεσθαι, cf. Hes. στρόμβος· κόχλος. ῥόμβος. δῖνος. Anth. Pal. VI, 165, στρεπτός; VI, 309 εἱλικτός; Aliam etymologiam exhibet Eustathius comm. in Dion. Perieg. II, 402, ἔστι δὲ ῥόμβος καίτις τροχός, ὃν στρέφοντες ἐν ἱμάντι καὶ τύπτοντες ἐκτύπουν, ῥόμβος κατὰ ὀνοματοποιίαν καλούμενος. — [2]) ῥόμβοι κυμβάλων Pind. dithyr. fr. 57. — [3]) Nonn. 41, 8 μυκήτορι; 14, 401 ῥυξήνορι ῥόμβῳ; 29, 1290. — [4]) cf. Porphyr. ad Ptolem. I, 3, p. 237.

teufel"[1]) nominant, imaginem quandam veteris rhombi esse: Tympanum non nisi sono aequasse videtur rhombus.

§. 3. De tuba[2]) (*Σάλπιγξ*[3]).

Scholiasta ad Soph. Aj. 17 et Eustathius 1139, 40 tubarum has reptem species enumerant:

1. Argiva[4]), quae a Minerva inventa fertur, *διὸ καὶ σάλπιγξ Ἀθηνᾶ*[5]) *παρὰ Ἀργείοις τιμᾶται* (Eust.), cf. Hesych. *σάλπιγξ· ἐκδέχονται δὲ καὶ Σάλπιγγος Ἀθηνᾶς ἱερὸν παρὰ Ἀργείοις.* Plut. quaest. conv. p. 816, 23 (Didot) de Judaicis dicit: *καὶ μικραῖς σάλπιγξιν, ὥσπερ Ἀργεῖοι τοῖς Διονυσίοις χρῶνται.* Parva tuba tibiae non dissimilis (Hor. A. P. 202: ***tibia nunc orichalco vincta tubaeque***[6]) ***aemula***). Quare Hes. *Ἀθηνᾶ· αὐλός.* Praeterea certum quoddam tibiarum genus Argivum vocatur Paus. 4, 27, 4, ubi *αὐλοί*[7]) omnino *ἐμπνευστά* esse videntur. — Tubam parvam Argivam apud Romanos lituum esse probabile est ex Charis. 28, 14 et 38, 5 (Keil): '***tubicen ex tuba longa, liticen ex lituo, quod est genus tubae minoris***'.

---

[1]) Est cylindrus chartae densatae ab altera tantum parte tectus et per caudae equinae crines cum radiolo ligneo conjunctus, qui a pueris radiolum prehendentibus in gyrum circumfertur, ut sibilus quidam ululatusque oriatur. — [2]) tuba idem proprie est ac tubus („Röhre"), cf. Vitruv. 10, 7 (12), 2: '***fistula quae tuba dicitur***', Varro L. L. 5, 24, 33 '***tubus***' pro 'tuba' exhibet cf. Vaniček „Etym. Wörterb. d. Lat. Spr." sub tuba. — [3]) Veterem etymologiam *σαλπίζω* pro *σελαπίζω* (*σέλας* est *λαμπηδών*, *ἔπω*) Zonar. sub *σάλπιγξ* affert. De *σαλπιγκτής*, *σαλπικτής*, *σαλπιστής* formis vide Pierson. Moer. p. 534, Lobeck ad Phryn. ecl. p. 191: maximam autoritatem habet *σαλπιγκτής*. — [4]) Herod. III, 31: *Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλήνων πρῶτοι.* De Argivorum laude musica adeas Volkm. p. 129 ad Plut. de mus. cp. 37. — [5]) cf. Lycophr. 915, 986. — [6]) ut tibia Phrygia tubae Tyrrhenicae. — [7]) cf. *αὐλὸς σάλπιγγος*.

2. Aegyptia (schol. Soph. Aj. 17: *Αἰγύπτιαι σάλπιγγες*) sive *στρογγύλη παρ' Αἰγυπτίοις, ἣν Ὄσιρις εὗρε* vel *χνούη πρὸς θυσίαν καλοῦσα τοὺς ὄχλους* Eust. 1139, 40. Contra Artemid. I, 56: *οὐχ ἱερὸν ὄργανον, ἀλλὰ πολεμιστήριον.*

3. Galatica (*Γαλατική*), *χωνευτή, οὐ πάνυ μεγάλη, τὸν κώδωνα ἔχουσα θηριόμορφόν τινα καὶ αὐλὸν μολύβδινον, εἰς ὃν ἐμφυσῶσιν οἱ σαλπισταί — ὀξύφωνος, καλεῖται ὑπὸ τῶν Κελτῶν κάρνυξ* (Eust.) cf. Hes. *κάρνον. τὴν σάλπιγγα· Γαλάται.* Sed *κάρνον* proprie *κώδων* ille *θηριόμορφος* est, *κάρνος* enim secundum Hesych. *φθείρ, βόσκημα, πρόβατον* significat.

4. Paphlagonica[1]) (*Παφλαγονική*), *ἧς ὁ κώδων βοὸς ἦν προτομή, βαρύφωνος*[2]), *ἀναφυσητή, βόϊνος* vocata (Eust). Huc spectant Athenaeus 4, 151 e: (in Thracia) *κέρασί τε οἵοις σημαίνουσιν αὐλοῦντες καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοΐναις ῥυθμούς τι καὶ οἱονεὶ μαγάδι σαλπίζοντες* et Varro l. l. V, 24: '*cornua*' **quod ea, quae nunc sunt ex aere, tunc fiebant bubulo cornu.**

5. (*Μηδική*) Medica, *τὸν αὐλὸν ἔχουσα καλάμινον, τὸν δέ κώδωνα βαρύφωνον, ὀγκόφωνος* (Eust).

6. Tyrrhenica (*Τυρσηνική*), *ὁμοία Φρυγίῳ αὐλῷ, τὸν κώδωνα κεκλασμένον*[3]) *ἔχουσα, λίαν ὀξύφωνος* (Eust.), *ἀριζήλη καὶ χαλκόστομος, εἴπερ ὄπα χάλκεον ἔχειν λεχθείη ἤγουν στερεάν*[4]) (schol. Soph. Aj. 17). Tubam pro Tyrrhenorum invento Graeci duxerunt, Poll. 4, 85, Athen. 4, p. 184 a (*Τυῤῥηνῶν δ' ἐστιν εὕρημα κέρατά τε καὶ σάλ-*

---

[1]) Paphlagones homines agrestes ferebantur. — [2]) Johnsen „die Lyra" p. 15: *ὀξυφώνους* modo commemorat *σάλπιγγας*. — [3]) Ambros vertit: „einen getheilten Schallbecher habend", ego potius „einen gebrochenen (flexum) Schallbecher habend" cf. Terent. Maur. de metr. 1855: ***tuba aere recurvo.*** — [4]) Eust. philos. V, 2, 4 (Hercher).

πιγγες). Tyrrhenica enim tuba notissima[1]) erat. Confunduntur tubae Tyrrhenica et Argiva ap. Paus. 2, 21, 3: Ἀϑηνᾶς ἱδρύσασϑαι Σάλπιγγος ἱερόν φασιν Ἡγέλεων. Τυρσηνοῦ δὲ τοῦτον τὸν Ἡγέλεων, τὸν δὲ Τυρσηνὸν σάλπιγγα εὑρεῖν πρῶτον, Ἡγέλεων δὲ διδάξαι τοὺς σὺν Τημένῳ Δωριέας τοῦ ὀργάνου τὸν ψόφον καὶ δι' αὐτὸ Ἀϑηνᾶν ἐπονομάσαι Σάλπιγγα. cf. schol. Soph. Aj. 17: πρῶτος Ἀριχώνδας συμμαχῶν τοῖς Ἡρακλείδαις ἤγαγεν εἰς Ἕλληνας τὴν Τυρσηνικὴν σάλπιγγα ὀξυφωνοτάτην. Strab. V, 22 tubas ex Etruria Romam delatas esse credit. —

Tuba Tyrrhenica aut aenea[2]) aut aerata[3]) aut ferrea[4]) erat; ἡ γλῶσσα ὀστεΐνη[5]), ὁ αὐλός directus[6]), ἡ κώδων[7]) flexa[8]); αὐλὸς σάλπιγγος etiam σύριγξ vocatur Flav. Jos. III, 12, 6 A. — Cassiodorus (expos. in psalm. 150, v. 3) tubam sic describit: '*tuba est* ***c o r n e i s*** *partibus aduncatis aut aliquo metallo productus tubulus, a patulo circulo*[9]) *inchoans et desinens in angusto foramine*'. Tibia Phrygia instar tubae Tyrrhenicae corneum κώδωνα habeat. cf. Athen. IV, 185: αὐλός

———

[1]) Aeschyl. Eumen. 567 (διάτορος Τυρσηνικὴ σάλπιγξ), Soph. Aj. init. id. Electr. 711 (χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγος ᾖξαν). — [2]) Aesop. fab. 386, Soph. Electr. 711, Plut. Num. 20; Virg. Aen. III, 239 ('*aere cavo*'), Ovid. met. I, 97 ('*non tuba directi, non aeris cornua flexi erant*'); cf. Sueton. Jul. 32 ('*aeneatores*'). — [3]) Poll. 4, 85 (ἡ γλῶττα ὀστεΐνη), Anth. Pal. 6, 46 (χαλκοπαγῆσι), Cassiod. expos. in psalm. 150. v. 3. — [4]) Poll. 4, 85. — [5]) ibid. cf. Her. spirit, p. 171, 227 (γλωσσὶς σάλπιγγος). [6]) Poll. 4, 85 (εὐϑεῖά τε καὶ καμπύλη, εὐϑεῖα de αὐλός, καμπύλη de κώδων dicit); huc refer Aristoph. pax 1242, ubi e tuba aut καταπτὸς κότταβος aut id quod germanice „Deſemer" dicimus fieri potest. — [7]) schol. Soph. Aj. 17: ἡ κώδων ϑηλυκῶς, Ἀττικῶς. — [8]) Poll. 4, 85; schol. Aj. 17: κώδων καλεῖται τὸ πλατὺ τῆς σάλπιγγος (cf. Suid. sub κώδων), Eust. 1139, 40. — [9]) cf. Virg. Aen. III, 239 ***aere cavo***.

Φρύγιος· παρ' ὃ καὶ τὸ κέρας αὐτῷ προσάπτουσιν ἀναλογοῦν τῷ τῶν σαλπίγγων κώδωνι.

7. Libystina (Λιβυστική schol. Soph. Aj. 17) ab Hesych. (v. φώτιγξ· εἶδος σάλπιγγος) φώτιγξ dicitur.

Alii pro usu partiuntur tubarum genus:

1. πολεμικαί usitatissimae erant, cf. etiam Anth. Pal. 6, 46 et 159 (Ἐνυαλίοιο καὶ Εἰράνας ὑπόφατις) et Onosand. I, 13.

2. ἱερατικαί. Artemid. I, 56: ἱερὰ σάλπιγξ, ἐν πολέμῳ συνάγει τοὺς ἐσκορπισμένους, σύγκειται ἐξ ὀστῶν καὶ χαλκοῦ, εὐθεῖα, et Suid. v. ἱερατικὴ σάλπιγξ· ἱερεῖς γὰρ ἐχρῶντο τῇ σάλπιγγι[1]). cf. Phot. bibl. p. 498a. (Poll. 4, 87 ἱεροσαλπιγκτὴς et ἱερὸς σαλπιγκτής exhibet). — Joannes Lydus de menss. IV, 50 (cf. Volkm. p. 149) lituum (ἀπὸ τῆς λιτῆς) per ἱερατικὴ σάλπιγξ interpretatus est.

3. ὡρολόγιαι primo militibus[2]) (*'vigiliis mutandis'* Lucan. VIII, 24) „zum Wachenablösen", postea etiam civibus signa dabant. Phot. lex. ἑσπέρας γὰρ καὶ ὄρθρου ἐσάλπιζον. (Συναγωγὴ λέξεων χρησίμων) Bekk. An. I, 450 v. ἀσάλπιγκτον ὥραν (Sophoclis verba). μεσονύκτιον· cf. Porphyr. ad Ptolem. I, 4, p. 259 Wallis.

Sonus tubae σφοδρὸς (διὰ τὸ σφοδρὸν masculino generi organorum ab Aristide Quintiliano II, p. 101 Meibom adnumeratur tuba), βάρβαρος[3]) (Anth. Pal. 6, 46), *rudore torvus*

---

[1]) Apud Romanos quoque cf. Varro L. L. 5, 24, 33; Virg. A. 5, 113; Ovid. fast. 1, 716. De tubilustrio adeas Varr. l. l. 6, 3, 55 (*'tubilustrium appellatur, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubae lustrantur'*) cf. Ovid. fast. 3, 849; 5, 725. — [2]) *'ad tertiam bucinam'* pro *'ad tertiam vigiliam'* scribit Liv. 26, 15 (cf. Prop. 4, 4, 63), id. 5, 35, 1: *'ubi secundae vigiliae bucinâ datum signum esset'*. — [3]) Multa animalia σάλπιγγος φωνήν habent: μαρτιχόρας (Ael. de nat. an. IV, 21), ὄρχιλος (Phot. lex.), κώνωψ (Batrach. 199,

(Apulej. flor. III, 17), ***raucus*** (Virg. Aen. II, 545) est, *τρυπή-ματα* enim absunt; testis schol. ad Dion. Thr. Bekk. An. II, 652: *ἐμπνευστικόν (σαλπιστικὴ καὶ συριστική* cf. Nonn. 25, 503), *ἁπτικόν, τὸ συναμφότερον (αὐλητική)*. Sonum reddunt *κέλαδος*[1]), *ψόφος*[2]), *βροντή*[2]), *πάταγος*[3]), *ἠχαί*[4]), *μέλος*[5]), imitatur *θρέττε* Aristoph. equ. 17. Magnam tubae vocem esse testantur Lucianus de oeco 16: *σάλπιγξ ἐπικαλύπτει τὴν τοῦ αὐλοῦ βοήν· ἐπικρατεῖ γὰρ ἡ μεγαλοφωνία καὶ κατασιωπᾷ τὸ ἧττον*, et Diogenianus (paroem. gr. I, p. 183): *αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις· ἐπὶ τῶν τὰ ἐλάττω τοῖς μείζοσι συγκρινόντων*, quod *κατὰ φωνὴν* dictum est, non propter vilitatem tubae ut Volkmann. vult p. 148. Huc refer etiam Lucian. rhet. praec. 13: *ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς καὶ αἱ τέττιγες τὰς μελίττας ὑπερφωνεῖ* et Aristot. rhetor. III, 6: *ἡ σάλπιγξ* (i. e. *σάλπισμα*) *μέλος ἄχορδον καὶ ἄλυρον*[6]). cf. Philostr. Heroic. p. 290, 2 (Kayser).

Aesop. fab. 234), *ὄνος* (Plut. sapient. conviv. I. 178 Didot), *ἐλέφας* (Aristot. h. a. 4, 9), *δράκων* (Nonn. 25, 503); *σάλπιγξ* avis (Ael. nat. an. 6, 19), cf. Eust. 1139, 40: *ἡ Γαλατικὴ ἔχει κώδωνα θηριόμορφόν τινα.* Saepe tamen stulte aut jocose dicta, ut Plut. sap. conv. I, 207 (Didot).

[1]) Eurip. Phoen. 1102; Nonn. 27, 91; id. 43, 17; Anth. Pal. 6, 350 et 159; Achill. Tat. III, 2, 3. — [2]) Paus. 2, 21, 3. cf. Ptolem. Harm. I, 1: *ψόφος· πάθος ἀέρος πλησσομένου· φθόγγος· ψόφος ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπέχων τόνον.* — [3]) Nonn. 43, 16 (*βαρύδουπον σάλπιγγα βρονταίοις πατάγοισιν ἰσόκτυπον*), id. 45, 331; 22, 286. De *βροντή* „Geprassel" cf. Pseudo-Callisth. III, 28, 11 ed. Mueller: *ἐξαίφνης, ὥσπερ βροντὴ βιαία αὐλῶν καὶ κυμβάλων πλῆθους καὶ συρίγγων καὶ σαλπίγγων καὶ τυμπάνων καὶ κιθάρας ἐγένετο.* — [4]) Zonar. epit. hist. 10, 9. — [5]) Aristot. rhet. III, 6, Zonar. epit. hist. 14, cp. 4 (cf. *σαλπίσματα*); paean *πρὸς σάλπιγγα* canebatur (Dio Chrysost. vol. I, p. 25, 20 et p. 32, 18 Dind.; cf. Mosch. 2, 173, Nonn. V, 96 (*γαμίῃ σάλπιγγι*), id. 22, 247; 38, 201. Lucret. II, 619: '***cantus cornuum***'. — [6]) de auctoritate tubicinum v. Aesop. fab. 386. Duabus tubis

Σαλπιγκτὴς et *δρομοκήρυκες* in numero *τῶν ἐκτατῶν*[1]) habentur cumque pedites plerumque sint tubicines tamen interdum equitant Polyaen. III, 13, 3. Joann. Lyd. de mag. I, 46 *τουβίκινες* per *σαλπισταὶ πεζῶν, βουκινάτορες* per *σαλπισταὶ ἱππέων* interpretatus est (Volkmann. p. 149).

Tuba belli signum[2]) est. Veget. r. m. 3, 5: '*signum militare*', inquit, '*aut semivocale*' (tubam „halb der menschlichen Stimme gleichkommend") *aut vocale* (vocem) *aut mutum* (vexilla) esse. Anon. Byzant. III, 30, 7 „Gr. Kriegsschr.": *γνωριμωτέρα ἡ τοῦ κήρυκος φωνὴ ἡσυχίας οὔσης, πολυφωνοτέρα δ' ἡ τῆς σάλπιγγος, ἄντε καθαρὸς ᾖ ὁ ἀὴρ, ἄντε μή, καὶ τῶν σημείων τοῖς πολλοῖς χρησιμωτέρα, τῆς δὲ φωνῆς τῆς σάλπιγγος ἀποτελουμένης πάντες αἰσθήσονται*[3]). *Σαλπίσματα* sunt: *πολεμικόν*[4]), *ὄρθιον*[5]), *ἐπικελευστικόν*[6]),

---

aliquem cecinisse narrat Athenaeus 10, 414 f., quem sequitur Eustathius ad Il. 21, 387.

[1]) Aeneas tact. cp. 22, Asclepiodot. II, 9, id. XII, 10. — [2]) Ovid. met. 10, 652: '*signa tubae dederant*', Martial 11, 20: '*signa canant*'. Prisc. de vers. Aen. cp. 9, 161 (*σημεῖον*). — [3]) Aelian. ars tact. 27, 1, Heliod. IV, 3 (*τὸ παρὰ τῆς σάλπιγγος ἐνδόσιμον*). De usu cf. Eurip. Phoen. 1377; Xenoph. Hell. VI, 2, 34; V, 19, Anab. I, 2, 17, IV, 3, 29 et 32, V, 2, 14, VII, 4, 16, Thucyd. VI, 69, 2, Diod. Sic. IV, 20, 96, 7, IV, 20, 86, 2, Plut. vit. Lys. 11, id. vit. Sull. 29; Arrian exp. Alex. I, 14, 7, III, 18, 7, V, 17, 7, V, 23, 7, V, 24, 2; VI, 3, 2, Polyaen. I, 41, 3; id. IV, 9, 2 (*ταῖς σάλπιγξιν περιηχουμένην στρατιάν* cf. Drieberg „Wörterb. d. Gr. Mus." sub „Stimmverbreitung" *περιηχεῖν* „kreiselnde Stimmverbreitung"), Stob. flor. 54, 60 *ἀπερισάλπιγκτος στρατηγός* „der noch nicht im Feuer gewesen ist, noch nicht Pulver gerochen hat". — Soph. Electr. 711; Paus. VI, 13, 9; Heliod. IV, 9, 2. Adde Thucyd. VI, 32, Heliod. IV, 19, 5. — [4]) Eurip. Phoen. 102: *παιὰν δὲ καὶ σάλπιγγες ἐκελάδουν ὁμοῦ,* Dio Cass. h. r. 41, 58, 2, Dio Chrysost. or. vol. I, p. 25, 20, p. 32, 18 Dind., Pseudo-Callisth. ed. Mueller I, 41, 14, Heliod. IV, 21, 13. — [5]) Eurip. Heracl. 830. — [6]) Polyaen. 16, 4.

παρακελευστικόν[1]), *ἀνακλητικόν*[2]), *στάσιμον*[3]), *ἀναπαυστήριον*[4]), *παρασκευαστικόν*[5]), *προσόδιον καὶ πομπικόν*[6]).

§. 3[b]. De organis quibus Graeci pro tuba belli utebantur.

Schol. Eurip. Phoen. 1377: *πρὸ τῆς εὑρέσεως τῆς σάλπιγγος ἐν ταῖς μάχαις καὶ τοῖς μονομαχοῦσιν ἐν μέσῳ τις λαμπάδα καιομένην ἔῤῥιπτεν, σημεῖον τοῦ κατάρξασθαι τῆς μάχης* („die Kriegsfackel anzünden"). *τούτῳ οὖν τῷ σημείῳ ἀντὶ σάλπιγγος κἀν τοῖς περὶ Ἐτεοκλέα χρόνοις ἐχρῶντο· ὕστερον δὲ μετὰ τὰ Τρωικὰ καὶ τὴν εἰς γῆν Ῥωμαίαν Αἰνείου κατοίκησιν Τυῤῥηνοὶ τὴν σάλπιγγα ἐφεῦρον, ὅθεν καὶ Τυῤῥηνὶς ἡ σάλπιγξ ἐκλήθη κ. τ. λ.* Omnia haec finxisse scholiastam, ut Euripidis locum intelligeret, manifestum est, sed haud inepte, si forte excipias, quaecunque de temporibus adjecerit. Romanorum enim mos fuit, ut, cum bellum indicerent, fetialem hastam ferratam aut sanguineam praeustam in fines hostium emitterent[7]) (Liv. I, 32), postea vero in agrum hostilem[8]) (Ovid. fast. 6, 205). Hastam autem sanguineam praeustam et *λαμπάδα καιομένην* simillimas esse nemo non concedet.

Aliis quoque organis pro belli tubis usos esse veteres multi[9]) testantur. Imprimis *κόχλος, αὐλός, στρόμβος* usitata erant:

---

[1]) Poll. 4, 86; Arrian. exp. Alex. V, 17, 7 (*ἰέναι, ἵν᾿ ἂν ἡ σάλπιγξ παρακαλῇ*). — [2]) Poll. 4, 86, Anth. Pal. 9, 136; Polyaen. V, 16, 4 (ubi contraria signa canuntur). Adde etiam Polyb. III, 69, 13; Diod. Sic. (Dind.) vol. IV, 19, 30, 10. — [3]) Dio Cass. 47, 43, 1. — [4]) Poll. 4, 86. — [5]) Dio Cass. 47, 43, 1. — [6]) Pollux. 4, 86, Plut. Aem. Paul. 33, Eust. 1242. — [7]) Serv. in Virg. Aen. 9, 52 et 10, 14; Plin. 22, 2. — [8]) Dio C. 50, 4; 71, 53. — [9]) Mart. Cap. 9, p. 177 Meibom, Cretes ad citharam dimicabant cf. Strab. 10, 4, 20 (Heraclid. Pont. fr. hist. 2): *μετὰ αὐλοῦ καὶ λύρας ἐν ῥυθμῷ*; adde Polyb. 4, 20, Gell. I, 11. Clem. Alex. paed. II, 4, 42:

1. *κόχλος* (Hesych. v. *κόχλος· τοῖς θαλαττίοις ἐχρῶντο πρὸ τῆς τῶν σαλπίγγων εὑρέσεως· καὶ στρόμβος*[1]) est concha cava[2]), *τετρυπημένη*[3]), *ταναός*[4]), '*cava bucina*[5]) ***tortilis in latum quae turbine crescit ab imo***' (Ovid. met. I, 334); etiam *κόχλος θαλάσσιος*[6]), *θαλασσία*[7]), *εἰναλίη*[8]) *σάλπιγξ*, *Τυρσηνὴ σάλπιγξ θαλάσσης*[9]) vocatur. Canere est *φυσᾶν διὰ κόχλου*[10]), *αὐλεῖν*[11]), *σαλπίζειν*[12]), *ἐπισαλπίζειν*[13]). Sonus

---

Ἀρκάδες πρὸς σύριγγος φωνήν (Polyb. IV, 20 *αὐλοῦ*), *Σικελοὶ πηκτίδος, Λακεδαιμόνιοι αὐλοῦ, Θρᾷκες κέρατος, Αἰγύπτιοι τυμπάνων* (etiam Parthi Just. 41, 2, 8), *Ἄραβες κυμβάλων ἐστρατεύοντο*, cf. Athen. 12, p. 520 d etc.

[1]) *στρόμβος* cum *στρέφω* cohaerere videtur. Hes. v. *στρόμβος· κόχλος· ῥόμβος· δῖνος.* cf. Ovid. met. 1, 334: '*cava bucina* ***tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo***'; eadem forma *κόχλῳ* et *στρόμβῳ* fuisse videtur, concha profecto alterumutrumque organum erat. — [2]) Virg. Aen. 6, 170 (*cava concha personare aequora*) (id. 10, 209, cf. Plin. 9, 5 (4). — [3]) Paus. VIII, 2, 7: *καὶ φυσᾶν διὰ κόχλου τετρυπημένης φασὶν τοὺς Τρίτωνας.* — [4]) Mosch. 2, 124. — [5]) bucina (*βυκάνη*) vel buccina proprie „die Blasende" („Blashorn"), ut bucinus „Bläser", bucinum „d. Geblasene", bucinare „blasen", omne organum inflatile sive *ἐμπνευστικόν* est, praecipue id, quod b u c c a s v a l d e i n f l e t i. e. omnia organa, quae neque foramina habent et magnam vocem. cf. bucinator „Ausposauner" Cic. fil. ap. Cic. fam. 16, 21, 2, ***buccinator nominum*** Orelli inscr. 3232. Itaque etiam *στρόμβος* bucina dicitur, Sext. Empir. adv. Math. p. 361: *στρόμβοις βυκανίζειν.* — [6]) schol. Hom. Il. *Σ*, 219. — [7]) Hes. v. *σάλπιγξ.* — [8]) Nonn. 43, 71 et 229. — [9]) Nonn. 17, 92. — [10]) Paus. 8, 2, 7. — [11]) Mosch. 2, 123: *Τρίτωνες, πόντοιο βαρύθροοι αὐλητῆρες κόχλοισιν ταναοῖς γάμιον μέλος ἠπύοντες* (cf. Athen. 3, 85 e). ***Aulus*** concha quaedam est Plin. 32, 9 (29). — [12]) scholiasta Hom. Il. *Σ*, 219 ad '*ἴαχε σάλπιγξ*' monet: *ἀπὸ τῶν ἰδίων χρόνων ὁ ποιητὴς ὠνόμασε τὴν σάλπιγγα, ἐπεὶ οὐδέπω ηὕρητο παρὰ τοῖς παλαιοῖς, κόχλῳ δὲ θαλασσίῳ ἐσάλπιζον.* — [13]) cf. Flav. Joseph. A. J. 9, 13, 3: *βυκάναις ἐπεσάλπιζον* (Zonar. lex. v. *βυκανηταί· σαλπιγκταί*), id. V, 1, 5: *κέρασι*

est *βαρύδουπος*[1]), *μυκήτωρ*[2]), sed non tam barbarus, ut cantus[3]) fieri non possit.

2. *στρόμβος*, ut *κόχλος*, concham et minorem (*κρουστὸν*) et majorem (*ἐμπνευστικόν*) significat; quin etiam strombum *κόχλον*[4]) quendam esse verisimile, ita ut nomine *κόχλος* omnes conchae comprehendantur. Ex *στρόμβος* postea fit **tromba, trombetta**, „Trompete" quamobrem a *ῥόμβος* diversus esse videtur, etsi confunduntur a nonnullis[5]). Schol. Nic. Alex. 393: *τόν στρόμβον ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων, οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος*, est igitur strombus concha *τετρυπημένη*[6]). Sext. Empir. adv. math. p. 361: *στρόμβοις τινὲς τῶν βαρβάρων βυκανίζουσιν.* Etiam pastorum organum est, pastores enim pecora ap. Plut. symp. 7, 713 b *σύριγξι καὶ στρόμβοις ἐγείρουσι καὶ κατευνάζουσι.* Nonni locus 27, 294: *θεὸς ἀγρονόμων νομίης σάλπιγγος ἀνάσσων* (Pan), ubi Volkm. praef. XXII '*σύριγγος*' legit, pertinet ad strombum neque corrigendus est.

3. *αὐλός.* Tibiam paullatim bello usui esse coepisse, cum '**orichalco vincta, tubae aemula**'[7]) facta esset, consen-

---

σαλπίζοντες, V, 6, 5: *κριοῦ κέρασιν σαλπίζειν.* Artem canendi fere eandem conchae et tubae fuisse liquet ex Ovid. met. 14, 102, ubi Misenus tubicen et Trito alter alterius arti invident, id. II, 8, ubi uterque '**canorus**' dicitur.

1) Nonn. 17, 92. — 2) id. 4, 71 (*μυκήτορι κόχλῳ.*) — 3) Mosch. 2, 123 (*γάμιον μέλος ἠπύοντες*); cf. Ovid. met. II, 8 ('**canorus**'). — 4) Ad Lycophr. 250 verba (*στρόμβῳ τὸν αἱματηρὸν νόμον ἐξάρχων*) scholiasta monet: *κόχλῳ ἤγουν σάλπιγγι.* Hesych. v. *σάλπιγξ· καὶ θαλασσίαν σάλπιγγα, παρ' Ἀρχιλόχῳ δὲ τὸν στρόμβον.* — De strombo cf. Plin. 32, 10 (30). — 5) cf. Poll. 10, 173 (Aristophanis verba): *ἴθι δὴ λαβὼν τὸν ῥόμβον ἀνακωδώνισον.* — 6) Aristot. de part. anim. 2, 17: *τῶν κογχυλίων διατρυπῶσι τὸ ὄστρακον, οἷον τῶν στρόμβων.* — 7) Hor. A. P. 202; respice etiam tibiae Phrygiae et tubae Argivae formas. Argiva et tuba et tibia *Ἀθηνᾶ* vocatur (Poll. 4, 77; Hes. v. *Ἀθηνᾶ· εἶδος αὐλοῦ*, ut Hes. v. *Ἀμφιονίς· κιθάρα.*

taneum. Sed jam priusquam tuba invenirentur, omnes[1]) Graeci tibiis pro tubis utebantur, servabant vero usum etiam inventa tuba Lacedaemonii. De quibus, etsi non magna auctoritas iis quae pro certis profert tribuenda est, accuratissime disserit Polyaenus II, 10: (Heraclidae) *τοὺς αὐλητὰς, ὡς εἶχον* (i. e. in sacrificio) *ἡγεῖσθαι κελεύουσιν. Οἱ μὲν τοῖς αὐλοῖς ἐμπνέοντες ἡγοῦντο, οἱ δὲ ὁπλῖται, πρὸς τὸ μέλος καὶ τὸν ῥυθμὸν ἐμβαίνοντες, ἄρρηκτοι τὴν τάξιν ἐγένοντο ἐνίκησαν. Ἤπειρα ἐδίδαξε τοὺς Λάκωνας τὸν αὐλὸν ἔχειν ἀεὶ στρατηγὸν ἐν ταῖς μάχαις. Αὐλὸς ἡγεῖται Λακώνων ἐς πόλεμον ἰόντων, καὶ τὸ ἐμβατήριον αὐλὸς ἐνδίδωσι τοῖς μαχομένοις. Οἶδα ἐγὼ καὶ τὸν θεὸν ἀνελόντα νίκην Λάκωσιν, ἔστ' ἂν πολεμῶσι μετὰ αὐλητῶν καὶ μὴ πρὸς αὐλητάς.* — (in pugna Leuctrica) *αὐλητῶν οὐχ ἡγουμένων οἱ Λάκωνες παρετάξαντο πρὸς Θηβαίους, οἷς πάτριον ἀσκεῖν αὐλητικὴν κ. τ. λ.* cf. Athen. 5, 184 d: *Λακεδαιμονίους καὶ Θηβαίους πάντας αὐλεῖν μανθάνειν*[2]). At ipse quoque Polyaenus, 41, 3 de Archidamo dicit: *τῇ σάλπιγγι πολεμίων ἔφοδον ἐσήμανεν* et Plutarchus Lysand. 11 de Lysandro: *τῇ σάλπιγγι τὴν ἀναγωγὴν ἐσήμαινεν.* Aliud narrat Porphyr. ad Hor. A. P. 402: '*Tyrtaeus Lacedaemonios cantum tubarum docuit, quarum inaudito territi sono Messenii fugerunt*'. Antiquitus autem morem servatum esse testantur Plutarchus ant. Laced. instit. I, p. 294, 16 (Didot): (Lycurgi esse institutum) et Stobaeus flor. 44, 4.

Paus. III, 17, 5: *Οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς ἐξόδους ἐπὶ τὰς μάχας οὐ μετὰ σαλπίγγων ἐποιοῦντο, ἀλλὰ πρός τε αὐλῶν μέλη καὶ ὑπὸ λύρας καὶ κιθάρας κρούσμασιν.*[3]) Volkmannus quidem ad Plut. de mus. p. 114 multis militibus

---

[1]) Athenienses quoque secundum Sext. Emp. adv. math. p. 749, 28 (*πρὸς αὐλὸν καὶ λύραν παρετάσσοντο.* — [2]) Aristot. Polit. 8, 6; cf. Herod. VI, 60. — [3]) cf. Alcman. fr. 27 B. et Sext. Empir. adv. math. p. 749, 28.

tensibilia praecinere posse negat: at non lyrae praecinebant, sed tibiae; lyrae autem vel tensibilia succinebant (ut cymbala tympanaque bellis Bacchicis) strepitum augentes: major enim pars illius musicae *ῥυθμός* fuit, quamquam non plane aberat *μέλος*.[1])

---

[1]) Longin. de subl. 203 r: *ὁ γὰρ αὐλὸς μὲν ἐντίθησίν τινα πάθη τοῖς ἀκροωμένοις καὶ οἷον ἔκφρονας καὶ κορυβαντιασμοῦ πλήρεις ἀποτελεῖ, καὶ βάσιν ἐνδούς τινα ῥυθμοῦ πρὸς ταύτην ἀναγκάζει βαίνειν ἐν ῥυθμῷ καὶ συνεξομοιοῦσθαι τῷ μέλει τὸν ἀκροατήν, κἂν ἄμουσος ᾖ παντάπασι.* — Plut. Lyc. 22: *ὁ βασιλεὺς ἅμα τὴν χίμαιραν ἐσφαγιάζετο καὶ στεφανοῦσθαι* (cf. Nicol. Damasc. fr. ap. West. parad. p. 169 *συνεκπέμπονται τῷ βασιλεῖ μάντεις καὶ ἰατροὶ καὶ αὐληταί, οἷς ἐν ταῖς μάχαις ἀντὶ σαλπίγγων χρῶνται, μάχονται δὲ ἐστεφανωμένοι*) *παρήγγειλε πᾶσι καὶ τοὺς αὐλητὰς αὐλεῖν ἐκέλευε τὸ Καστόρειον μέλος* (cf. id. de mus. cp. 26 Volkm., Poll. 4, 79; schol. Pind. Pyth. II, 127; Boekh. de metr. P. p. 276); Hes. v. *ἀδώνιον· τὸ παρὰ τοῖς Λάκωσιν αὐληθὲν ἐμβατήριον, ὅπερ ὕστερον παρὰ Λεσβίοις ὠνομάσθαι*, Athen. IV, 184 d: *καὶ τὴν Ἀθηνᾶν δέ φησιν Ἐπίχαρμος ἐπαυλῆσαι τοῖς Διοσκόροις τὸ ἐνόπλιον* (cf. Dio Chrysost. vol. I, p. 1 Dind.: *Τιμόθεον τὸν αὐλητὴν τὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐπικαλούμενον νόμον αὐλῆσαι* (ita ut Alexander arma arriperet); Apulej. met. X, 31: ***tibicen Dorium canebat bellicosum et permiscens bombis gravibus*** (cf. Nonn. 28, 22: *πάταγος βρονταῖος ἐπέκτυπεν εἴκελος αὐλῷ*) ***tinnitus acutos in modum tubae saltationis agilis vigorem suscitabat***') *ὄρθιος νόμος* Dio Chrys. vol. I, p. 1 et 2). Belli tibiae *Ἄρεος αὐλὸς* Nonn. 39, 124 (cf. id. 43, 7: *Ἄρεος ἁρμονίην Φρυγίῳ μυκώμενος αὐλῷ*) et *ἐμβατήριοι αὐλοὶ* Poll. 4, 81 (*ἐπὶ τοῖς προσοδίοις*) vocantur cf. Athen. 14, 630 f. et 626 c. ut etiam *ἐμβατήριος ῥυθμός* dicitur Plutarch. Antiqu. Lac. institut. I, p. 294, 16 Didot (*ἐμβατήριοι ῥυθμοὶ παρορμητικοὶ πρὸς ἀνδρείαν οἷς ἐχρῶντο ἔντε χοροῖς καὶ πρὸς αὐλοὺς ἐπάγοντες τοῖς πολεμίοις*) Plut. vit. Lyc. c. 21. In Arcadia quoque *ἐμβατήρια μετ' αὐλοῦ καὶ τάξεως* exerceri prodit Polybius 4, 20; *ἐνόπλιος ῥυθμός* v. Suid. — Secundum

Multi[1] tibicines praecinebant (Gell. I, 11: '*praecinere et praemoderari gressibus inter exercitum positos tibicines*') praecentione ***tranquilla et venerabili*** (Gell. 10, 1). Pro '*praecinere*' Mart. Cap. IX, p. 177 Meibom '*praeire*' (sc. praeire cantu, cf. Polyaen. II, 10: *ἡγοῦντο*) usurpat. Lacedaemonios igitur *τὴν ἀνδρείαν τῇ μουσικῇ συνάπτειν* (Plut. Lyc. 21) constat; dubium tamen est quaeriturque, utrum ad inflammandos an ad moderandos animos usi sint musica. Tres veterum opiniones sunt: Atque prima quidem: tibiam mores non mitiores reddere, sed potius animos furore quodam Bacchico stimulare[2]. Itaque militibus Lacedaemoniis acrem[3] et acutam tibiam, rhythmum autem celerem fuisse putant. — Secunda vero: vim et impetum militum, ne sparsi dispalatique proruant, cohiberi[4] (cf. Gell.: '***neque ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua et litui moliuntur, sed contra, ut moderatiores modulatioresque fierent***[5], ***quod tibicinis numeris temperatur, permulcti sonis mitioribus non immodice ferirent, praecentio tranquilla et venerabilis***') audacibusque quasi *φορβειάν* esse tibiam[6], mitem igitur et gravem tibiam, rhythmum autem lentum i. e. paene nullum esse. — Tertia: Lacedaemonios tibiis usos esse, *ἵν' ὅταν πρὸς ῥυθμὸν βαίνωσιν οἵ τε δειλοὶ καὶ οἱ ἀνδρεῖοι φανεροὶ ὦσιν* Plut. apophthegm. Lacon. I, p. 257 Didot (cf. Longin. de subl. 203 r: '*αὐλὸς βάσιν ἐνδούς*

Strab. 9, 3, 10 etiam nomi Pythici in ea parte quae *ἰαμβικόν* nominatur, secundum Plut. de mus. cp. 26 *ἐν πάλῃ* Argivorum adhibetur tibia (cf. Paus. VI, 14, 4). —

[1]) Thucyd. V, 76. — [2]) Eandem vim habere harmoniam Phrygiam, quam in organis tibiam ad animos instinctu divino concitandos Aristoteles (de rep. 8, 7) dicit; cf. Quintil. I, 103: '***musicis accensis modis***'. Poll. 4, 84: (*πυθικοῦ νόμου*) *ἐμπεριείληφε δὲ τὸ ἰαμβικὸν καὶ τὰ σαλπιστικὰ κρούματα.* — [3]) cf. Hor. carm. I, 12, 1. — [4]) Thucyd. V, 76. — [5]) Polyb. 4, 20, 6 et 12. — [6]) Plut. Antiqu. Lac. inst. I, p. 294, 16 (Didot): *ὅπως τὸ ἄγαν πολεμικὸν τῷ ἐμμελεῖ κερασθὲν κ. τ. λ.*

τινα ῥυθμοῦ πρὸς ταύτην ἀναγκάζει βαίνειν ἐν ῥυθμῷ καὶ συνεξομοιοῦσθαι τῷ μέλει τὸν ἀκροατήν, κἂν ἄμουσος ᾖ παντάπασιν': etenim ὁ ἄμουσος non μέλος, sed rhythmum intelligit). — Ergo aliis ῥυθμὸς καὶ μέλος, aliis μέλος, aliis ῥυθμός (μέλος enim etiam ῥυθμόν ducunt) est illa Lacedaemoniorum musica. Mihi quidem prima opinio probabilis est, ita tamen, ut rhythmus, qui etiam ab hominibus, qui ἄμουσοι sint, intelligatur, major pars fuerit; fortasse vero ante aggressum etiam nomi lenti et venerabiles, quorum summa μέλος est, tibiis canebantur.

§. 4. De fistula (Σύριγξ).

Σύριγξ proprie αὐλός[1]) (i. e. tubus, quare de tuba dicitur) est: αὐλός quomodo (αὔω) sonus efficiatur, σύριγξ sonum ipsum[2]) significat, atque omnia ἐμπνευστικά sunt αὐλοί cf. Zonar. v. σύριγγες· οἱ ποιμενικοὶ αὐλοί[3]).

Id statuo nequis censeat σύριγξ vocabulum proprie tibiam πολυκάλαμον esse (cf. Athen. IV, 184: πολυκάλαμος καὶ μονοκάλαμος σύριγξ, id. 4, 183: τῶν προτέρων ἑνὶ καλάμῳ συριζόντων). At ex quo tempore τὸ κοῖλον (τρύπημα, unus tubus), ut varios tonos exprimeret, quasi 'collectivum' factum est[4]), cum longo τρυπήματι plura aut adjungerentur aut subjungerentur τρυπήματα, universa adjuncta τρυ-

---

[1]) Phot. lex. v. πεντεσύριγγον ξύλον· πέντε ὀπὰς καὶ τρήματα ἔχον. Zonar. v. σύριγγες· οἱ ποιμενικοὶ αὐλοί· ἢ σύριγξ τὸ ἐπιμηκὲς καὶ κοῖλον. Saepe αὐλοί et σύριγξ mutantur. — [2]) etym. Orion. ed. Sturz v. συρίττω· κατὰ μίμησιν τοῦ ἀποτελουμένου ἤχου (Etym. M. v. σύριγξ), secundum Curtium Skt. **svar** (**svarami** sono) lat. su-surrus, nisi a σύρειν derivare malis, ita ut σύριγξ organum significet, in quod non αὔεται vel ἐμπνεῖται (αὐλός), sed super quod σύρεται i. e. „über welches man mit den Lippen hinschleift", cf. Alciphr. epist. p. 72, 6 (Hercher): μετὰ τῶν χειλέων ἐπισύρων. — [3]) Xenoph. conviv. 6, 51: αὔλημα pro συριγμός dictum. — [4]) Porphyr. ad Ptolem. I, 8, p. 293 Wallis.

πήματα a plerisque σύριγξ vocabantur, subjuncta autem αὐλός, vel tibia πολυκάλαμος σύριγξ, μονοκάλαμος αὐλός. cf. Porphyr. ad Ptolem. I, c. 3, p. 216 (αὐλίσκοι σύριγγος[1]). Mox tamen etiam tibicen compluribus tibiis[2]) utebatur, complures autem tibiae σύριγξ sunt. Altera quoque et latior significatio σύριγγος vocabuli invaluit, quoniam etiam ars canendi in tibia et in fistula diversa[3]) fuit: syringos enim

---

[1]) Theophyl. epist. (Hercher) p. 781, 34: σύριγγος δίκην αὐλῶν ἡ τῆς ἡλικίας αὐτοῖς τάξις συντέτακται, Aristaenetus epist. p. 146, 3 αὐλοί pro σύριγξ usurpat. cf. Eurip Iphig. A. 577: βάρβαρα συρίζειν καλάμοις αὐλῶν Φρυγίων (interpol. vet.); Achill. Tat. VIII, 6, 3: σύριγξ αὐλοὶ μέν εἰσι πολλοί, κάλαμος δὲ τῶν αὐλῶν ἑκάστων· αὐλοῦσι δὲ οἱ κάλαμοι πάντες ὥσπερ αὐλὸς εἷς (cf. Long. soph. II, 35, 3: ὅλως πάσας σύριγγας μία σύριγξ ἐμιμήσατο), id. VIII, 6: σύριγγι αὐλεῖν, Long. soph. I, 14, 4: σύριγξ αὐλῶν μεγάλων, Eust. phil. IV, 18: σύριγξ οἷον αὐλοῦσα (cf. Volkm. p. 141 ad Plut. de mus.). — [2]) Ante Pronomum tribus tibiis unum tibicinem usum constat (similiter nostrates musici '**A, B, C clarinetti**' dicunt); conferantur etiam δίδυμοι αὐλοί. [3]) Poll. 4, 68, 69: παράγειν ἐπ' αὐτῆς τὸ στόμα καὶ παραφέρειν καὶ διασπείρειν τὸ πνεῦμα. Omnino confer has elocutiones: μεταχειρίζεσθαι σύριγγα (Callistr. descr. Kays. p. 28), καλάμοις τιθέναι στόμα vel ἐρεῖσαι (Mosch. 3, 51), ἐνθεῖσα σύριγγα τοῖς χείλεσι (Long. soph. I, 30, 1) προσαρμόσαι χείλεσι (Julian. epist. gr. p. 363, 43), περὶ χεῖλος ἑλικτάν (Theocr. I, 126), ὑγρὸν ἱεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὕπερ καλάμων (Anth. Pal. 9, 823, Planud. I, 17), ἐμπνεῖν λαροῖσι χείλεσι (anth. Planud. 4, 226), τὴν σύριγγα ἐπιτρέχειν τῇ γλώττῃ (Alciphr. epist. gr. p. 72, 6), τοῖς χείλεσι (Long. soph. I, 24, 4), μετὰ τῶν χειλέων ἐπισύρειν (Alciphr. epist. p. 72, 6). Virg. ecl. II, 34: '**calamo trivisse labellum**', Lucret. IV, 586: '**unco labro calamos percurrit hiantis**' (id. V, 1404). Accuratius exposuit artem Longus sophista II, 35, 3: ἀπεπειράθη τῶν καλάμων εἰ εὔπνοι· ἔπειτα μαθὼν ὡς ἀκώλυτον διατρέχει τὸ πνεῦμα, ἐνέπνει τὸ ἐντεῦθεν πολὺ καὶ νεανικόν. Αὐλῶν τις ἂν ᾠήθη συναυλούντων ἀκούειν,

nomine omnia comprehendebantur organa, quae oblique vel transverse tenebantur. Describitur fistula accuratissime a Plotino c. 43, 17, p. 341 Kirchh. et ab Achill. Tat. VIII, 6, 3: simplicissimum [1]) organum pastorum est et pro Panos invento habetur [2]).

Constat fistula arundine; quare *λεπτὸς δόναξ* [3]), *τρητοὶ δόνακες* [4]), *δόναξ ἡδὺς συριστήρ* [5]), *ποιμένιος* [6]) *δόναξ*, *νόμιαι* [7]) *δόνακες*, *κάλαμοι* [8]) (Hesych. v. *καλαμίς· σύριγξ*) vocatur. Eustathius 1124, 48 hoc discrimen facit: *δόναξ συριγκταῖς χρήσιμος, κάλαμος δ᾽ αὐληταῖς, ὅθεν καί τις φαύλως αὐλῶν ὀλεσιαυλοκάλαμος ἐσκώφθη*, id. 1165, 24 (*δόνακες* pluralem, *κάλαμος* singularem numerum dici): at animadverte adnot. 8 atque quod Longus soph. II, 34, 1 [9])

τοσοῦτον ἦχει τὸ σύριγμα· κατ᾽ ὀλίγον δὲ τῆς βίας ἀφαιρῶν εἰς τὸ τερπνότερον μετέβαλλε τὸ μέλος.' — *κρέκειν δόνακι* Anth. Plan. IV, 231. — Fistulae vox acutior est quam tibiae (Aristox. harm. Marqu. c. 20). —

[1]) Lucret. V, 138; cf. Martial 14, 63 (fistula): '*quid me compactam ceris et arundine rides? Quae primum structa est fistula, talis erat*'. — [2]) Nonn. 18, 104. — [3]) Eurip. Orest. 145; ***gracilis, tenuis, angusta avena*** Virg. Aen. 1, 2, Martial. VIII, 3. — [4]) Theocr. epigr. 2, Anth. Pal. 6, 177. — [5]) Anth. Pal. V, 206. — [6]) Anth. Planud. IV, 226, IV, 244. — [7]) epigr. in Pind. West. biogr. p. 92. Virg. cul. 71 ***calamus palustris***, id. ecl. II, 36 et V, 85 (*fragilis*) ***cicuta***, id. ecl. VI, 8 (tenuis), Ovid. met. 13, 784 ***arundo***, ibid. 11, 171 et 2, 682 ***cannae***. — [8]) Eurip. Electr. 702, id. Iph. A. 1039 (*σύριγγες καλαμόεσσαι*), Theocr. VIII, 22 (*διασχισθεὶς κάλαμος* (Mosch. 3, 51 et 9, 3. Poll. IV, 67: *καλαμίνη σύριγξ*. Virg. ecl. I, 10 (***agrestis*** calamus), ibid. II, 33, V, 210 (***leves*** calami). Ovid. met. 11, 161, Lucret. IV, 586, V, 1404. — ***συριγγιὰς κάλαμος*** Diosc. I, 115 (*πολύσαρκος, πυκνογόνατος*), Plin. 16, 36 (66). — [9]) *καλάμους κηρῷ συνδήσας ἀνίσους, καθ᾽ ὅτι καὶ ὁ ἔρως ἄνισος αὐτοῖς — σύριγγα τεύχει* (Mosch. 3, 83 *πήγνυσι*).

et I, 9, 2 [1]) tradit. *Oἱ αὐλοί* erant *ἰσοπαχεῖς καὶ ἰσόκοιλοι* [2]), fistula autem aut parva [3]) aut magna [4]), ex septem [5]), novem [6]) (quin etiam Cyclopis centum [7]) arundinibus composita et saepe *χαλκῷ πεποικιλμένη* [8]) i. e. *καλάμων χαλκῷ δεδεμένων ἀντὶ κηροῦ* (Long. soph. I, 14, 4). — Pauca afferam de cantu fistularum: *Πομπαῖον καὶ γλυκὺ προσηχεῖν μέλος* (Phot. bibl. p. 369 b). Long. soph. I, 29, 2 et IV, 15, 2: *πρῶτον μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε· καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν τὰς κεφαλὰς ἀράμεναι· εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον* (cf. Nonn. 27, 228 *νομίη σύριγξ*) *καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο νεύσασαι κάτω· αὖθις λιγυρὸν ἐνέδωκε καὶ ἀθρόαι κατεκλίνησαν· ἐσύρισεν ἔτι καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δ' ὥσπερ λύκου προσιόντος εἰς τὴν ὕλην κατέφυγον· μετ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο κ. τ. λ.*': pastor, ut imperator tuba, fistula imperat. cf. Eurip. Hel. 1484; Lucian deor. dial. 20, 6: *συρίζων πρὸς τὸ ποίμνιον* (i. e. *πρὸς τὴν τοῦ ποιμνίου ᾠδήν*), ut idem 2, 15 silvam *ἐπαυλεῖν πρὸς* cantum avium dicit. Apollon. Rh. I, 577: *νόμιον μέλος* (cf. Anth. Planud. VIII, 174) *μελιζόμενος* [*μέλιγμα* et *σύριγμα* saepe fistulam significant „Blaswerk", „Rohrwerk" cf. Eurip. Bacch. 95, 2 et Mosch. 3, 53. Pariter Pausanias VIII, 36, 8 *τὸ ἀπὸ τῆς σύριγγος μέλος σύριγγα* dicit.];

---

[1]) *καλάμους ἐκτεμὼν λεπτοὺς καὶ τρήσας τὰς τῶν γονάτων διαφυὰς ἐπαλλήλους τε κηρῷ μαλθακῷ συναρτήσας — ἐσύριττεν·* cf. Poll. 4, 69: *σύριγξ καλάμων συνθήκη, λίνῳ καὶ κηρῷ συνδεθεῖσα*, Nonn. I, 436: *πλεκτοὺς καλάμους στοιχηδὸν ἑλίσσω*. — [2]) Porphyr. ad Ptol. I, 8, p. 293. — [3]) Long. soph. II, 32, 2: *μικρὰ πρὸς μεγάλην τέχνην, οἷα στόματι παιδὸς ἐμπνεομένη*. — [4]) id. II, 35 *μεγάλη σύριγξ* (*μέγα ὄργανον*) *καὶ αὐλῶν μεγάλων καὶ ἵνα κεκήρωτο, χαλκῷ πεποίκιλτο*. — [5]) Virg. ecl. II, 36. Ovid. met. II, 682. — [6]) Theocr. VIII, 21 (*ἐννεάφωνος, λευκὸν καρὸν ἔχοισα, ἶσον κάτω, ἶσον ἄνωθεν*), Long. soph. I, 14, 4. — [7]) Ovid. met. 13, 784. — [8]) Pind. Pyth. 12, 44: *λεπτοῦ διανισόμενον χαλκοῦ θαμὰ καὶ δονάκων*, Long. soph. I, 14, 4, id. II, 35, Nonn. 10, 390: *χαλκοβαρής*.

Theocr. epigr. 2; *βουκολικοὺς ὕμνους* (cf. Long. soph. I, 14 *σύριγξ βουκολική*); Nonn. 20, 300: *μέλος ἐπιδόρπιον σύριγξ ἰάχει*; Long. soph. II, 37, 3: *συρίζω γοερὸν ὡς ἐρῶν, ἐρωτικὸν ὡς πείθων, ἀνακλητικὸν ὡς ἐπιζητῶν*, Eust. philos. 4, 6, 3: *ἐπιτόκιον* (id. 4, 18, 3: *ἡ αἲξ ἡ παρὰ τοῖς ποσὶ τίκτουσα καὶ σύριγξ οἷον αὐλοῦσα τὸν καιρὸν ἐμφαίνει, καθ' ὃν ὁ ποιμὴν χειμῶνος ἐξάγει τὸ ποίμνιον καὶ καθ' ὃν τίκτουσιν αἶγες καὶ σύρίγξ ἁρμόττεται* [locus corruptus]); Long. soph. II, 36, 1: *Διονυσιακὸν μέλος* („Tanzlied") *συρίττειν*, cf. Xenoph. conviv. 9, 3: *φαινομένου τοῦ Διονύσου ηὐλεῖτο ὁ βακχεῖος ῥυθμός*.

A. *Σύριγξ πολυκάλαμος*[1]) nota est illa fistula diciturque etiam *πτερόν* (Anon. de mus. p. 28 Bellerm.: *ἐμπνευστὰ ὄργανα αὐλοί τε καὶ ὑδραύλεις καὶ πτερά*, Poll. 4, 69: *ὡς ὄρνιθος πτέρυγι τὸ σχῆμα προσεοικέναι* (Ovid. met. VIII, 191), Poll. 4, 77: *ὑπόπτεροι αὐλοί*: cf. Aelian. ap. Porphyr. in Ptolem. p. 216).

B. *Σύριγξ πλατεῖα*[2]) vel *μονοκάλαμος* vel *πλαγίαυλος*. Usitatum nomen est *πλαγίαυλος*: *πλαγίαυλος*[3]), cujus lingula obliqua est (i. e. „man bläst an der

---

[1]) Fertur a Mercurio inventa (Apollod. III, 10, p. 100 West. cf. excerpt. var. Cram. An. IV, p. 400, 16) aut a Rhea (Diod. Sic. III, 58, 2 *πρὸς τὰς παιδείας καὶ χορείας*.) — Hesych. v. *φολίς· λεπίς· καὶ σύριγξ πολυκάλαμος*. — [2]) Excerpt. Anonym. Cram. An. IV, p. 400, 16: *Σάτυρος Φρὺξ εὗρεν*. Nomen *πλατεῖα* exstitit fortasse, quod fistula (unus tubus) oblique tenebatur i. e. germanice „die breite Seite des Rohrs zum Blasen diente". — Si mutatione opus esset, cum R. Foerstero *πλαγία* scribendum esset. — [3]) *πλάγιος* (opp. *ὀρθός*) est transversus et obliquus, cf. a) Pollux 4, 80: Diodorum Thebanum, inquit *τὸν αὐλὸν πολύτρητον* fecisse, *πλαγίας ἀνοίξαντα τῷ πνεύματι τὰς ὁδούς*. b) Porphyr. ad Ptol. I, 3, p. 249: *τὰς γλώσσας πλαγίας ἔχων αὐλός*. c) Plin. h. n. 7, 56: '**obliquam tibiam Midas Phryx invenit**'. — Apulej. met. XI, 9: '**Ibant et dicati magno Sarapi tibicines, qui per obliquum**

Seite") Porphyr. ad Ptolem. I, 3, p. 249, mitiorem[1]) vocem habet quam tibia. Quoniam oblique tenetur atque *βουκολικὸς αὐλός*[2]) est, in fistularum[3]) numero habetur; a nonnullis tamen distinguitur a fistula (Theocr. 20, 29: *κὴν αὐλῷ λαλέω κὴν δόνακι κὴν πλαγιαύλῳ*, Lucian. bis acc. cp. 11: *τοῦ πλαγίου αὐλοῦ καὶ τῆς σύριγγος*, Long. soph. I, 4: *καὶ αὐλοὶ πλάγιοι καὶ σύριγγες καὶ κάλαμοι, πρεσβυτέρων ποιμένων ἀναθήματα*, id. IV, 26, 2: *τὴν σύριγγα καὶ τὸν πλάγιον αὐλόν*), quia *μονοκάλαμος* est (— etiam *μόναυλος*[4]) *κάλαμος* vocatur —) et pro tibia potius duci potest, id quod ipsum vocabulum *πλαγίαυλος* indicat. *Πλαγίαυλοι* sunt:

1. *φῶτιγξ* vel *λώτινος αὐλός*[5]). Hes. v. *φῶτιγξ·*

---

calamum ad aurem porrectum dexteram familiarem templi deique modulum frequentabant cf. Volkm. epimetr. ad Plut. de mus. p. 145, 18: '*πλάγιοι αὐλοί*, ***nostris tibiis simillimi, neque multum differt*** *φῶτιγξ*. d) Theophr. hist. pl. 8, 3, 2: *πλαγιόκαυλα*. — Itaque aut natura *πλάγιος* est *πλαγίαυλος* aut oblique tenetur. —

1) Lucian. ver. hist. II, 5, Anth. Pal. XI, 341; Virg. ecl. VIII, 21. — 2) Heliod. V, 14, 4. — 3) Bion. idyll. 5, 7; Lucian. ver. hist. II, 5; Clem. Alex. strom. I, 16, 76 (*τὴν πλαγίαν σύριγγα εὗρε Σάτυρος Φρύξ*); Heliod. V, 14, 4. — 4) Eust. 1157: *ἦν δέ τις καὶ πλαγίαυλος, ὅθεν ἡ κοινὴ γλῶσσα τὸ πλαγιαυλίζειν — φωνὴν γλυκεῖαν ἔχων — ἀλγηδόνα μᾶλλον παρέχων ἢ τέρψιν μουσικήν.* (cf. Athen. 4, 174a et 175e; apud Poll. 4, 75 (et 4, 80) *γαμήλιον αὔλημα* fortasse tibiarum dulcis et acris concentus est, — is qui canit *μόναυλος* vel *καλαμαυλητής* (Jac. app. epigr. 34) vel *καλαμαύλης* vel *ῥαπταύλης* vocatur. *Μόναυλος κάλαμος* apud Dores Italicos *τιτύρινος* dicebatur i. e. *σατυρικός* (cf. Eust. 1157 *τίτυροι· σάτυροι*, schol. Theocr. 3, 2. cf. Virgil. eclog. I, 1. (Ambros. „Gesch. der Mus." I, p. 486, adn. 5). Hesych. v. *Τιτυρῆνος· μόναυλος ἢ αὐλὸς καλάμινος* (cf. Athen. 4, 177), id. v. *Τίτυρος· σάτυρος· κάλαμος ἢ ὄρνις*). — 5) Poll. 4, 74: *πλάγιος, λώτινος αὐλός*. — Libycum inventum *πλαγίαυλος*, Athen. 4, 175 e: *τὸν καλούμενον φώτιγγα πλαγίαυλον*, id. 177: *φώτιγγες· λώτινοι αὐλοί*.

σύριγξ· λώτινος αὐλός dulcis[1]) (cf. ἀηδόνες λώτιναι Athen. 15, p. 674 d), ἐπιθαλάμιος[2]), κώμων ὄργανον[3]), a Minerva inventum[4]). Sed multi loci, ubi lotos invenitur, ad alias tibias pertinent, quarum γλῶσσαι ex loto fiebant (Theophr. hist. plant. 4, 3, 4) ut Eurip. Bacch. 159; Anth. Pal. 7, 182, 4; 7, 186, 2; 7, 69, 43; 9, 266 (cf. Λιβὺς αὐλός). — Apud Aelian. de nat. an. VI, 31 φωτίγγιον organum est, quo piscatores αὐλοῦντες pisces alliciunt.

2. ἴυγξ[5]) (lex. rhetor. p. 265, 21: ἴυγξ, σύριγξ μονοκάλαμος καὶ ὄρνεον, ᾠδὴ καὶ πειθώ), Aelianus de nat. an. VI, 19 ἴυγγα avem[6]) habere vocem πλαγιαύλῳ similem dicit, cf. schol. Theocr. VIII, 30: ἰυκτής· ὁ συρικτής, ὁ λιγύφθογγος ἰύζειν.

3. πανδούριον sive πανδοῦρα. Hes. v. σύριγγες·

---

[1]) Eurip. Phoen. 784, id. Electr. 716; Anth. Pal. VII, 186, Anth. Planud. I, 8 (ἴσον φόρμιγγι μελιχρόν), cf. Hes. v. αὐλοί· μέλιγγες. — [2]) Suid. — [3]) Eurip. Phoen. 784, id. Heracl. 892, Iph. A. 437; Eust. 1157. — [4]) Anth. Pal. 9, 517; Ovid. met. 6, 384; Martial. 8, 51 (*Palladius lotos*). — [5]) ἴυγξ proprie avis (torquilla) est, Pind. Pyth. 4, 380, Ael. de nat. an. VI, 19, (Plin. 11, 47), schol. Aristid. (Frommel) p. 98 (ἴυγξ· ὄρνεον ἀεὶ σεῖον τὴν οὐράν· λέγεται δ' ἔχειν ἐπιτηδείως πρὸς τὰ ἐρωτικὰ καὶ εἶναι ἀγωγόν), Theod. Hyrtacen. An. Boiss. III, 2 μουσικός (id. III, 68: καὶ ὀρνίθων λιγυρὰ κελαδήματα, μουσικῶν ἰύγγων); quae avis antea Pieri filia fuisse dicitur (Anton. Liber. transf. p. 209 West., Anon. de Ulix. err. p. 377 ibid.); γλυκοφωνότατος est, quare Zonar. v. ἴυγξ· ἔρως ἢ ὁ τοῦ λόγου ῥυθμός et schol. Aristid. p. 98: τίνες λέγουσι χορδήν τινα κιθάρας πάνυ ἐμμελῆ ἴυγγα, (ut ἡ ὑπάτη organi, quod *Laute* vocamus, antea *der Grossbrummer* dicebatur), cf. etiam Theod. Hyrt. An. Boiss. III, 67: ἁπανταχῇ χάριτες, ἑκασταχῇ ἴυγγες. — [6]) cf. ἀηδόνες λώτιναι et Aristoph. av., ubi tibicen lusciniam imitatur et luscinia ut tibicina in scenam prodit. De imitatione avium vocum cf. Plut. Lyc. 20, id. Ages. 21, Lucret. V, 1377.

ἐκ καλάμων πανδούρια[1]). Eust. 1157: πανδοῦρα· ἣν κατεσκεύαζον Τρωγλοδύται ἐκ τῆς κατὰ θάλασσαν φυομένης δάφνης[2]). cf. Ael. nat. an. 12, 44 (de Libycis): ῥοδοδάφνης κλάδον κοιλάναντες καὶ αὐλὸν ἐργασάμενοι καὶ εἰς αὐτὸν ἐμπνέοντες — ὑμέναιον[3]) αὔλημα κ. τ. λ.' Pastoricium[4]) igitur organum laureum est. Ut omnis πλαγίαυλος, sic πανδούριον quoque saepe αὐλός vocatur. Vetus organum Libycum posterioribus temporibus usitatissimum fuit apud Graecos. —

4. τονάριον. Quintil. I, 10, 4: '*Gracchus fistula, quam* τονάριον *vocant, qua musici* τοὺς τόνους ἐνδίδουσι, *utebatur — servus modulos quibus deberet intendi monstrabat*'. Plut. Tib. Gracch. 2: φωνασκικὸν[5]) ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάζουσιν — ἐνεδίδου τόνον μαλακόν — ἐπραΰνετο. Gell. I, 11: '*tibiam praeiisse ac praeministrasse modulos C. Graccho, non numeros et modos et frequentamenta quaedam varia, sed fistula*[6]) *brevi sensim graviusculum sonum inspirare ad reprimendum sedandumque impetum vocis*'; Cic. de orat. III, 60, 225: '*eburnea fistula, in quam peritus homo inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum excitaret aut a contentione revocaret*'. Valer. Max. VIII, 10, 1: '*C. Gracchus, quoties apud populum contionatus est, servum post se musicae artis peritum habuit, qui occulte eburnea fistula pronuntiationis ejus modos formabat, aut nimis remissos excitando aut plus*

---

1) cf. Reisk. in Const. de Caerim. p. 361. — 2) cf. Athen. 4, 183. — 3) Plut. quaestt. conv. I, p. 858, 24 Didot: ἵπποις δὲ μιγνυμέναις ἐπαυλεῖτο νόμος, ὃν ἱππόθορον ὀνομάζουσιν, cf. Poll. 4, 74: ἱπποφορβὸς αὐλός, Λίβυες ἐκ δάφνης τοῦ φλοιοῦ γυμνωθείσης ποιοῦσι — ὀξύς. — 4) Mart. Cap. 9, p. 171 Meib.; id. p. 177: *cithara, tibia, calami, pandura*, id. 9, 313. — 5) etym. Orion. ed. Sturz v. δαλός· ὡς αὐλός, τὸ φωνητικὸν ὄργανον, παρὰ τὸ αὖσαι καὶ φωνῆσαι. — 6) Ammian. 30, 4, 19 '*fistula contionaria Gracchi*'.

justo concitatos revocando, quia ipsum calor atque impetus actionis attentum hujusce temperamenti aestimatorem esse non patiebatur'. Eadem fere quaestio est atque in tibia Lacedaemoniorum, utrum ad excitandum an ad sedandum usi sint. Dulcem tibiam fuisse constat: quare rectius Dio Cassius[1]) judicat, cum dicat: *αὐλητοῦ ἐπαυλοῦντός οἱ ἐρρυθμίζετο καὶ ἐμετρίαζεν*, Plut. quoque de ir. cohib. p. 552 (Didot): *συρίγγιον διηρμοσμένον, ᾧ τὴν φωνὴν οἱ ἁρμονικοὶ σχολῇ ἐπ' ἀμφότερα διὰ τῶν τόνων ἄγουσι*, nam secundum Quintil. XI, 3, 41: '*neque gravissimus in musica sonus nec acutissimus orationibus convenit: nam vox, ut nervi, quo remissior, hoc gravior et plenior, quo tenuior, hoc tenuis et acuta magis est — mediis utendum sonis'*[2]). — Quod et fistula et tibia vocatur, *πλαγίαυλος* putandum est tonarium, sed pauciora foramina habuisse videtur, ita ut ars[3]) aliqua canendi fuerit.

Jam de fistula, quae in certamine Pythico adhibetur, disserendum est. Plutarchus de mus. cp. 21 *σύριγγας ἐπιθεῖναι ἐπὶ τοὺς αὐλούς* noluisse tibicinem quendam commemorat in Pythico certamine. Ad eum locum Volkmannus p. 108 recte monet contra Burettum nunquam lingulam significare *σύριγγα* et praeter tibias etiam fistulas adhibitas fuisse in Pythico certamine, '*omninoque enim*', inquit, '*fistulae nunquam deerant, quotiens omnium instrumentorum quotquot in usu erant ederetur concentus*[4]) (*germanice* „bei einem vollständig besetzten Orchester"), *cf. Lucian. de salt. c. 68.*' At certaminis Pythici mentionem cum faciat Volkmannus nomum Pythicum omittit[5]), cujus extrema pars (Poll. 4, 81) *σύριγγες* vocabatur; cf. Strab. 9, 3, 10: *τὴν ἔκλειψιν τοῦ δράκοντος μιμούμεναι,*

---

[1]) Hist. R. I, p. 130, Dind. — [2]) cf. Aristid. Quintil. p. 7 Meibom. — [3]) Cicero et Valerius Maximus quod dicunt '*musicae artis peritus*'. — [4]) cf. Mart. Cap. IX, p. 170 Meibom: '*omnium organicarum vocum consociata permixtio*'. — [5]) sed alio loco (p. 111) etiam nomi mentionem facit.

ὡς ἂν καταστρέφοντος εἰς ἐσχάτους τινὰς συριγμούς. Secundum Strabonem κιθαρῳδοί, αὐληταί, κιθαρισταί nomum canunt, non συρισταί. Quamobrem tibicen illa in parte fistula canebat, (ut tibicina Plut. amat. c. 9 eadem tympana pulsat), et σύριγγας ἐπιθεῖναι ἐπὶ τοὺς αὐλούς est: „(sich) Syringen zulegen zu den Flöten". Telephanes igitur, qui id noluit, tibia fistulae sonum imitatus esse videtur. cf. Diod. Sic. vol. I, 3, 58, 1 (Dind.): μιμήσασθαι τοὺς φθόγγους τῆς πολυκαλάμου σύριγγος καὶ μετενεγκεῖν ἐπὶ τοὺς αὐλοὺς τὴν ὅλην ἁρμονίαν. —

§. 5. De tibiis.

Ex pastoricia fistula tibiam prodiisse (Volkm. p. 142) mihi quidem non probabile est, immo vero aut simul cum fistula exstitisse (Porphyr. ad Ptolem. I, 8, p. 293) aut initia nullo pacto conjuncta fuisse. Convenire dicunt fere omnes tibiam cum eo instrumento, quod *clarinetta* vel *flûte à bec* dicimus: At rectius O. Paul app. ad Boeth. de mus. cp. 2, p. 179 et p. 189 judicat, qui ***die Plockflöte***, tibiam veterem germanicam, quod lingulam attineat, potius convenire cum graeca putet. — Tibiae a fistula diversae propria sunt γλῶσσα, φορβειά, τρυπήματα, τὸ ἁπτικόν[1]).

1. Γλῶσσα[2]), sine qua tibicen canere non potuit[3]),

---

[1]) Meletius Cram. An. III, p. 86, 17: διὰ τῶν δακτύλων ἐπιλαμβάνειν τοῦ αὐλοῦ. — [2]) sive γλωσσίς, Phrynich. Bekk. An. I, 32 (cf. Choerob. orthogr. Cram. An. II, p. 187, 33): γλωσσὶς οἱ ἀμαθεῖς — ὃ ἐπιτιθέασιν εἰς τὰ οἰκεῖα στόματα οἱ αὐληταί. Plut. Sapient. conviv. I, p. 169, 32 (Didot): αὐλητὴς δι' ἀλλοτρίας γλώσσης φθέγγεται (Philostr. vit. soph. I, 16, 3). — [3]) Stob. flor. IV, 69: (Demades) τοὺς Ἀθηναίους εἴκαζεν αὐλοῖς, ὧν εἴ τις ἀφέλοι τὴν γλῶτταν τὸ λοιπὸν οὐδέν (Aeschin. p. 86, 29). Unus tamen, cum lingulam fregisset, ipso calamo cantilenam continuavit Midas schol. Pind. Pyth. 12, 1.

plerumque arundinacea[1]) fuit atque densa, levis, aequabilis[2]) esse debuit; servabatur in *γλωσσοκομείῳ*[3]) vel *συβήνῃ*[4]) (sive *συβίνη, σιβήνη, σιβύνη, ζιβύνη, ζηβήνη*)[5]) vel *σύρβῃ*[6]) vel *σκαψακίῳ*[7]) vel *λακηθμῷ*[8]) vel *αὐλοδόκῃ*[9]). Lingula usu contrita *ἐξηυλημένη* sive *παρεξηυλημένη*[10]) voca-

[1]) Strabo XII, 8, 15: (prope Celaenas) *κάλαμος εἰς τὰς γλώττας ἐπιτήδειος*. Theophr. hist. pl. vol. I, 1, 105 (Wimmer): *ἐκ τοῦ μεσογονατίου ἡ πρὸς τῇ ῥίζῃ ἀριστερά — ἡ δὲ πρὸς τοὺς βλαστοὺς δεξιά· τμηθέντος δὲ δίχα τοῦ μεσογονατίου τὸ στόμα τῆς γλώττης ἑκατέρας κατὰ τὴν τοῦ καλάμου τομήν.* schol. Pind. Pyth. 12, 45: *δόνακες, οἳ παρὰ τῷ Ὀρχομενῷ φύονται, ἐξ ὧν αἱ αὐλητικαὶ γλωσσίδες γίνονται· ἐν γὰρ τῷ Κηφισσῷ οἱ αὐλητικοὶ κάλαμοι φύονται.* — [2]) Porphyr. ad Ptolem. I, 3, p. 250 et p. 251. — Lingulae dulcium tibiarum interdum *ἀηδόνες* vocantur. Hes. v. *ἀηδόνας. γλωσσίδας μεταφορικῶς*, cf. synagoge *λέξεων χρησ.* Bekk. An. I, p. 329: *ἀγλευκές· ἀηδές* (etiam Zonar.). ibid. I, p. 349: *ἀηδόνα· ἔστι μὲν — ἔστι δ' ὅπου καὶ τὸν αὐλόν· λέξις Διδύμου.* — Hesychius exhibet:

ἀγλευκέρ· αὐλός· Λάκωνες [*ἀγλευκέρ· ἀηδές* conj. Valcken.]
ἀγλευκής· ἀηδής.

cf. Longin. rhet. Spengel vol. I, p. 562: *οὐ γὰρ ὅμοιον, οὐδὲ κατὰ μικρὸν τὸ ἀηδὲς ʻἀγλευκέςʼ εἰπεῖν, ἀτερπές τε κοὐκ ἐν χάριτι*, et Poll. 4, 73: *φαῦλος αὐλητής· ἄπνους, ἀηδής, ἀγλευκής.* Restituo igitur Hesychii locum sic:

aut *ἀγλευκέρ· ἀγλευκές· ἀηδές· Λάκωνες· ἀηδών· αὐλός·*
aut (potius) *ἀγλευκήρ· φαῦλος αὐλός* (sive *αὐλητης*)· *Λάκωνες*
ἀγλευκής· ἀηδής. —

[3]) *γλωσσοκόμον οἱ ἀμαθεῖς* Phryn. ecl. Lobeck p. 98, Poll. 10, 153. — [4]) Suid. et Phot. (*δερματοθήκη, δερματίνη αὐλοθήκη*). — [5]) Poll. — [6]) Hesych. *συρβηνεύς· ὁ αὐλητής*, Mich. Apost. paroem. gr. II, 646: *ὁ μετὰ θορύβων αὐλῶν*, cf. Phot. s. v. — [7]) Hesych. — [8]) id. — [9]) *πύξινον αὐλοδόκην* Anth. Pal. V, 206, auream Plut. Galb. 16. — [10]) Aristoph. Ach. 681, Phot. lex.

batur, metaphorice [1]) etiam νοῦς et βίος ἐξηυλημένος dicitur.

2. Φορβειά (χειλωτήρ, κημός [2]), φόρβιον [3]), περιστόμιον) [4]) βίᾳ τοῦ πνεύματος τὸ ῥαγδαῖον ἐγκαθεῖρξε καὶ τοῦ προσώπου κατεκόσμησε καὶ ἀπέκρυψε τὴν ἀνωμαλίαν [5]) Plut. de ir. coh. I, 553 (Didot); schol. Aristoph. Vesp. 582: ὅπως ἂν σύμμετρον τὸ πνεῦμα πεμπόμενον ἡδεῖαν τὴν φωνὴν τοῦ αὐλοῦ ποιήσῃ, Suid. ἵνα μὴ σχισθῇ τὸ χεῖλος [6]). Pauci probe sciunt, quem ad usum adhibita sit.

Partes lingulae sunt ὅλμος et ὑφόλμιον. Hes. v. ὑφόλμιον· μέρος τι τοῦ αὐλοῦ πρὸς τῷ στόματι ἢ αἱ γλωττίδες (cf. Porphyr. ad Ptolem. I, 3, p. 217) καὶ ὑπόθημά τι Poll. 10, 114: τὸ ὑπόθημα τοῦ ὅλμου ὑφόλμιον, id. 4, 70. Arcad. p. 188: καθάπερ τοῖς αὐλοῖς τὰ τρήματα εὑράμενοι ἐπιφράττειν αὐτὰ καὶ ὑπανοίγειν, κέρασί τισιν ἢ βόμβυξιν [7]) ὑφολμίοις ἐπετεχνήσαντο [8]) ἄνω καὶ κάτω καὶ ἔνδον τε καὶ ἔξω στρέφοντες κ. τ. λ. Sommerbrodt scaen. append. pag. 299 ὅλμοι vertit „Knäufe, wenn das Rohr nicht

---

[1]) Zenob. paroem. Leutsch. I, p. 146, Diogen. ibid. II, p. 17. — [2]) Phot. lex. — [3]) Suid. — [4]) Plut. de ir. coh. I, 553 (Didot). — Hesych. s. ἐπίχαλκον· τὸ στόμα τῶν αὐλῶν, διὰ τὴν φορβειάν, οἱονεὶ ἐπιστομίδα. — [5]) Lucian. bis accus. 11: καὶ αἱ φλέβες ἐξανίστανται ὥσπερ τῶν αὐλητῶν, ὁπόταν ἐς στενὸν τὸν αὐλὸν ἐμπνεῖν βιάζωνται, cf. Plut. Alcib. cp. 2. — [6]) Fétis (Ambros „Gesch. d. Mus." I, p. 487): ut tibias sustineret. — [7]) quare Drieberg „Wörterb. der Griech. Mus." βόμβυξ per „Klappe" interpretatur. At βόμβυξ est „Schall-Loch" et τὸ μέγιστον καὶ πρῶτον τρύπημα τοῦ αὐλοῦ significat (schol. ad Aristot. metaphys. p. 1093 b, 3), cumque principale foramen τὸ κοῖλον tibiae sit, αὐλός saepe βόμβυξ vocatur. — [8]) Sommerbrodt, Scaen. append. pg. 299, Pronomi inventum sic exponit: „Pflöcke oder Wirbel in Form von Glöckchen, von Elfenbein oder Horn, um durch das Verschieben derselben dieselbe Flöte in verschiedene Tonarten umzustimmen.

glatt ist"; at pluralis numerus ὅλμοι non usitatus est neque ὑφόλμια. Ὅλμος cylindrum proprie significat. Nescio an ὅλμος et ὑφόλμιον ad Pronomi inventum pertineant[1]).

Foramina lateralia vocantur τρυπήματα[2]) et παρατρυπήματα, Porphyr. ad Ptol. I, 3, p. 217: πρὸς γένεσιν ὀξέων καὶ βαρέων φθόγγων μηχανήματα[3]). Procl. in Plat. Alcib. vol. I, 1 p. 197 ed. Creuz: ἕκαστον τρύπημα τῶν αὐλῶν τρεῖς φθόγγους, ὥς φασι, τοὐλάχιστον ἀφίησιν· εἰ δὲ καὶ τὰ παρατρυπήματα ἀνοιχθείη, πλείους. Ambros τρυπήματα per „Schallöffnung", παρατρυπήματα per „Tonlöcher zum Greifen der Löcher" interpretatur, Drieberg („Wörterb. der Gr. M.") per „Tonlöcher, welche durch Klappen bedeckt wurden." Equidem existimo παρατρυπήματα non nisi in Pronomi invento adhibita esse clausis τρυπήμασι, ut alius tonus existeret.

Tibiarum materiae sunt: κάλαμος[4]) (Eust. Il. 268, 33 et 1157: παλαιὸν ὁ αὐλὸς καὶ πολυειδὲς καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ καλάμινος), ἐλέφας[5]) (Athen. 4, 177 tibiae Phoenicum), **buxum**[6]), **laurus**[7]), **lotos**[8]) (omnes tibiae ex loto fabricatae

---

1) '*fuerunt qui aut de lingula acciperent, aut de ornatu nescio quo calami*' Volkm. p. 143. — 2) cf. Aristox. harm. Marqu. cp. 42: τρυπήματα καὶ κοιλίαι. — 3) cf. Archyt. ed. Mull. p. 565: ἐν τοῖς αὐλοῖς τὸ ἐκ τῶ στόματος φερόμενον πνεῦμα ἐς μὲν τὸ ἐγγὺς τῶ στόματος ἐμπῖπτον διὰ τὰν ἰσχὺν τὰν σφοδρὰν ὀξύτερον ἆχον ἀφίησιν, ἐς δὲ τὰ πόρσω, βαρύτερον. cf. etiam Nicom. Geras. p. 19 Meib. et Ptolem. Harm. I, cp. 3, p. 7 Meib.: οἱ διὰ τῶν ἐγγυτέρω τοῦ ὑφολμίου τουτέστι τοῦ πλήττοντος (Porphyr. p. 236 Meib. τὸ πλῆττον· ὁρμή· τὸ πλῆττον πνεῦμα) τρυπημάτων ἐκπίπτοντες — ὀξύτεροι· τῶν διὰ τῶν ἀπωτέρω — βαρύτεροι. — 4) cf. Strabo 9, 2, 18 et 30: αὐλητικὸς κάλαμος. — 5) Eust. 1157, Serv. ad Virg. georg. II, 193. — 6) Virg. A. 9, 616, Georg. 2, 449 (*torna rasile buxum*), Ovid. fast. VI, 697; vide tibias Phrygias (Poll. 4, 74). — 7) Poll. 4, 71, v. πανδούρια. — 8) cf. πλαγίαυλοι.

Libycae dicuntur, quod lotus imprimis in Lybia crescit)[1]), *κάκτος*[2]), ***sambucus***[3]), ossa[4]) etc. Saepe osse, aere, auro, orichalco vincta vel ornata est tibia[5]).

Αὐλοποιός (*γλωττοποιός*[6]), *αὐλοτρυπής*)[6]), tibiarius vel tibiarum faber, qui *αὐλοὺς γιγνώσκει*[7]) (germ. „ſich auf

---

[1]) Athen. 14, 618 b: Seirites Libys, *ὃς δοκεῖ πρῶτος εὑρεῖν τὴν αὐλητικὴν καὶ κατηύλησε τὰ μητρῷα πρῶτος*, Eust. Il. 123 b: *ἐπεὶ Λίβυς νομάς τις τὴν αὐλητικὴν πρῶτος εὗρεν*. cf. Eurip. Herc. fur. 684, Helen. 169, Iph. A. 1036; Rhes. 345; Nonn. 10, 230. — [2]) Hes. v. *κάκτος· ἄκανθα ἴσχει τὰ ὀστᾶ εἰς αὐλούς*. — [3]) Lucil. ed. Lachm. 26, 540 (Non. p. 74, 20), Isidor. II, c. 20. — [4]) *νεβρεῖοι καὶ ὀνεῖοι αὐλοί*, Athen. 4, 177, Poll. 4, 75 (*θήρειος αὐλὸς ἐκ νεβροῦ κώλων, χαλκήλατος τὴν ἔξωθεν ὄψιν*), id. 4, 71, Plut. sap. conv. I, 178, 5 Did.; id. Alcib. cp. 2, Anth. Planud. III, 28, schol. Acharn. 862: *ἀπὸ τῶν ἐλαφείων ὀστῶν*. Tibia ossea imprimis Thebani neque non Scythae (Poll. 4, 76: *ἀετῶν καὶ γυπῶν ὀστοῖς αὐλητικῶς ἐμπνέουσιν*) utebantur, cf. etiam Herod. IV, 2: *φυσητῆρας ὀστεΐνους, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους* (Aristoph. Lys. 1242 *φυσατήρια*, ibid. 1245 *φυσαλλίδας* „Blasrohr"). — [5]) Plut. quaestt. Platon. p. 1260 (Didot): *κέρατα καὶ ξύλα καὶ κάλαμον καὶ ὀστᾶ*. — Poll. 4, 75 *χαλκήλατος*. — Philostr. Apoll. Tyan. V, 21, p. 93 *διὰ τὸ χρυσοῦ, ὀρειχάλκου, ἐλάφων κνήμης συγκεῖσθαι*. cf. Hor. A. P. 202: '*nunc orichalco vincta tubaeque aemula*', quem ad locum Porphyr: '***tibia quae intercinitur non erat aut tam pretiosa aut tam magna quam nunc est, quae orichalco ornatur, quod simillimum bratteae aureae est***'. — [6]) Poll. 4, 71, Athen. 13, p. 592 d, cf. Aristot. probl. 19, 23. — [7]) Philostr. vit. soph. I, 17, 4 (cf. Diod. Sic. ed. Dindorf. vol. II, 5, 73, 7). — Plat. polit. X, 601 d: *αὐλητὴς αὐλοποιῷ ἐξαγγέλλει περὶ τῶν αὐλῶν, οἳ ἂν ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ αὐλεῖν, καὶ ἐπιτάξει, οἵους δεῖ ποιεῖν, ὁ δ' ὑπηρετήσει· ὁ μὲν εἰδὼς ἐξαγγέλλει περὶ χρηστῶν καὶ πονηρῶν αὐλῶν, ὁ δὲ πιστεύων ποιήσει·* v. Thucyd. IV, 100, 2: *κεραίαν μεγάλην δίχα πρίσαντες, ἐκοίλαναν ἅπασαν καὶ συνήρμοσαν πάλιν ἀκριβῶς ὥσπερ αὐλόν*.

Flöten versteht"), raro ipse *μουσουργός*[1]) est, quin etiam ne fabricat quidem tibias semper ipse, ut Isocratis pater *αὐλοποιός* appellatus nunquam ipse tibias fecit.

Genera tria sunt tibiarum *ἀνδρεῖοι, παιδικοί, παρθένιοι*, singulae species aut pro usu aut pro populis secernuntur, a quibus maxime usurpantur.

A. *ἀνδρεῖοι* (*τέλειοι καὶ ὑπερτέλειοι*), quos Pollux 4, 80 virorum choris succinere ait aut *πρὸς τὸ ἄχορον αὔλημα*[2]) adhiberi. *Τέλειος* et *ὑπερτέλειος* non ad Pronomi inventum[3]) spectant, ut Johnsen et Ambros putant, sed soni gravitatem indicant, ut *τέλειος* germanice '*Tenor*', *ὑπερτέλειος* '*Bass*' sit.[4]) cf. Volkm. p. 144 ad Plut. de mus.

B. *παιδικοί, ἐλάσσονες τελείων*[5]), etiam *ἡμίοποι*[6]), *δίοποι*[7]), *μεσόκοποι*[8]), *ὑπότρητοι*[9]), *τέρενες*[9]) („zart, weich") vocati puerorum choris succinunt, maxime in conviviis.

C. *παρθένιοι* vel *γυναικήϊοι*[10]), virginum choris succinentes[11]), *τῶν παιδικῶν ὀξύτεροι*[12]) sunt; *παρθενίων αὐλῶν* acutissimum sonum a gravissimo *τῶν ὑπερτελείων* plus quam tris diapason distare Aristoxenus harm. 23 (Marqu.) dicit. —

[1]) Aristot. oecon. 1. — [2]) Poll. 4, 80; quare *Πυθικοί* Poll. 4, 80, *πυθαύλης* Diomed. a. gr. Keil II, p. 489. — Volkm. p. 111: *Itaque hoc nomine honorificentius tibicines quicunque appellantur, ut apud Senec. epist. IX, 5.* — [3]) cf. Athen. 14, 631 e, Paus. 9, 12, 5, Apulej. flor. I, 4; cf. quae de Pythagorae Zacynthii tripode narrantur, Volkmann. p. 106 ad Plut. de mus. — [4]) cf. Aristox. harm. ed. Marqu. cp. 20. Similiter olim Germani distinguebant *cantum plusquamperfectum* sive *superabundum* et *cantum perfectum* et *cantum imperfectum.* — [5]) Athen. 4, 176. — [6]) Hes. v. *ἡμίοποι· οἱ μὴ τέλειοι αὐλοὶ ἢ οἱ ὑποτεταγμένοι τῷ τελείῳ.* — [7]) Athen. 4, 176. — [8]) Hes. v. *μεσόκοποι· ὑποδεέστεροι τῶν τελείων.* — [9]) Anacr. ap. Athen. 4, 176. — [10]) Herod. I, 17. — [11]) Poll. 4, 80. — [12]) Aristot. H. A. 7, 1.

a) 1. *δακτυλικοί* Poll. 4, 81: *ἐπὶ τοῖς ὑπορχήμασι* canebant; Hesych. v. *δάκτυλος· ῥυθμοῦ εἶδος καὶ κρούματος· χρῶνται δ' αὐτῷ μάλιστα αὐληταί.* Cf. Athen. 4, p. 176 f.

2. *χορικοί*[1]) Poll. 4, 80: *προσηύλουν διθυράμβοις,* acutiores Pythicis sunt. Aristid. Quintil. II, p. 101.

3. *ὑποθέατροι* Poll. 4, 81: *ἐπὶ τοῖς νόμοις τοῖς αὐλητικοῖς* canunt, et *τραγικοί* et *λυσιῳδοί*[2]) sunt, cf. Volkm. ad Plut. de mus. p. 144.

4. *παράτρητοι* vel *θρηνητικοί* Poll. 4, 80: *ὀξὺ καὶ νωθὲς πνέοντες,* querulum sonum habent et ad funera[3]) apta sunt; ex calamo[4]) fiunt et vocantur etiam *αὐλοὶ Μαριανδυνοί*[5]).

[1]) cf. Athen. 14, 617: *αὐλὸς χορευέτω,* Anth. Pal. 15, 10; Juven. 6, 77, Martial. 4, 76, Diomed. 492, 10 (Keil). — [2]) Athen. 6, 252 e: *τοῖς λυσιῳδοῖς ἐπαυλεῖν,* id. 5, 711 c; 10, 452 f; 14, 620 e; cf. Strab. 4, 648. — [3]) Lucian. de luctu 19: *Τί δέ μοι ὁ κωκυτὸς ὑμῶν ὀνίνησι καὶ ἡ πρὸς τὸν αὐλὸν στερνοτυπία, tymbaules* Boeth. de mus. I, cp. 1, cf. Ovid. trist. 5, 48; Petron. 129 (*quod si idem frigus genua manusque tentaverit tuas, licet ad tibicines mittas*), Plin. 10, 43 (60) *funus celebrare innumeris exsequiis praecedente tibicine.* — [4]) Mart. Cap. IX, p. 177 Meib. '*calami Mariandynorum.*' — [5]) schol. Aesch. Pers. 933: *καὶ αὐλοὶ Μαριανδυνοὶ ἐπιτηδειότατοι εἰς τὰς θρηνῳδίας.* Eust. comm. ad Dion. Perieg. Mueller, geogr. gr. min. II, p. 355: *ἐπεχωρίαζον τοῖς Μαριανδυνοῖς θρηνῶν αὐληταὶ ὡς καὶ ἡ παροιμία δηλοῖ Μαριανδυνοῦ μεμνημένη θρηνητῆρος. Θρηνητικοὶ δὲ καὶ οἱ Κᾶρες* (Poll. 4, 75), *ἀφ' ὧν καὶ Καρικὰ θρηνώδη αὐλήματα* (Hesych. v. *Καρῖναι*). *Τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ Φρύγες, ἔτι δὲ καὶ οἱ Μύσοι. Διὸ καὶ Αἴσχυλός φησι· 'βόα τὸ Μύσιον'* (i. e. *θρήνει*). *Μυθεύεται δὲ παῖς Τιτύου ὁ Μαριανδυνός, ὃς τὴν ὀδυρτικὴν αὐλῳδίαν ηὔξησε καὶ ἐδίδαξε τὸν Μαρσύου τοῦ αὐλητοῦ πατέρα, ἐξ οὗ καὶ Μαριανδυνοὶ αὐλοὶ ἐπιτήδειοι τοῖς θρηνοῦσιν.* cf. Domit. Callistrat. fr. 1, Mueller, hist. gr. vol. IV, p. 353: *τὸν Μαριανδυνὸν αὐξῆσαι μάλιστα τὴν θρηνητικὴν αὐλῳδίαν καὶ διδάξαι ταύτην Ὕαγνιν τὸν Μαρσύου πατέρα.*

5. *σπονδειακοί*[1]) in sacrificiis adhibentur.

6. *κιθαριστήριος*[2]) *αὐλός* vel *μάγαδις*[3]) (Hesych. v. *μαγάδεις· αὐλοὶ κιθαριστήριοι*) citharae vel magadi (citharae speciei) *προσαυλεῖται*[4]). Athen. 4, 177: *μικρὸς ἅμα καὶ μέγας, ἐν ταὐτῷ*[5]) *ὀξὺν καὶ βαρὺν φθόγγον ἐπιδείκνυται*. Magadis nomen barbarum (Strab. 10, 471), organum Lydium est (Athen. 14, 634 f.). Quod *πλαγίαυλος* est, etiam *πλαγιομάγαδις* vocatur, sed plerumque in tibiarum (*αὐλῶν*) habetur numero.

b) 1. *Ἑλληνικός* (Porphyr. ad Ptol. I, c. 3, p. 217, Meib.: *τοὺς φρυγίους στενοὺς ταῖς κοιλίαις ὄντας καὶ πολλῷ βαρυτέρους ἤχους προβάλλοντας τῶν Ἑλληνικῶν — ταῖς εὐρύτησι τῶν κοιλιῶν διαφέροντας — τοῖς μήκεσιν ἴσους*) *εὐρυκοίλιος* est (Porphyr. ibid.) acutioremque sonum habet tibia Phrygia (ibid.).

2. *Φρύγιος*[6]) vel *ἔλυμος αὐλός* vel *βόμβυξ*. Contraria Graecae tibia Phrygia, ut *Ἀσιάς* lyrae *ἐκ χελώνης* factae; cf. Porphyr. I, 3, p. 217. Sonum gravem habet, praesertim cum *κέρας*[7]) *αὐτῷ προσάπτουσιν, ἀναλογοῦν τῷ τῶν*

---

[1]) Poll. 4, 81 et 4, 79, Sext. Empir. adv. math. 8, p. 357 *σπονδαύλης*, **sponda(u)lium** Cic. de or. 2, 46, 193; Diomed. p. 476, 16 (Keil). — [2]) at *κιθαριστικός* adjectivum ap. Plat. Jon. 540 d, polit. I, 333 b (*κιθαριστική*). — [3]) magadis, pectis, pandura, sambuca organa et inflatilia et tensibilia significant. Magadis aut *πλαγιομάγαδις* i. e. *πλαγίαυλος* aut citharae species est: Athen. 14, 634 f. — [4]) Athen. 14, 634 f. — [5]) cf. Aristot. probl. 18: *ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ μαγαδίζουσι* et Athen. 4, 151 e: *σάλπιγξιν ὠμοβοΐναις ῥυθμούς τε καὶ οἱονεὶ μαγάδι σαλπίζοντες*. — [6]) Athen. IV, 177: a Phrygibus inventus, Clem. Alex. strom. I, 16, 74. cf. **Phrygii modi** Ovid. fast. 4, 214, *αὐληταὶ φρύγιοι* Athen. 624b. *Τιβία* Phrygiae nomen est. — [7]) Poll. 4, 75 *κέρατι αὐλεῖν*, Athen. 4, 184 A, cf. *κεραύλης* Lucian tragop. 63, deor. d. 12, 1, Cornutus de Rhea *κεραύλια* usurpat; Salm. ad Solin. p. 123; **ceraula** Apul. met. 8, p. 213. — Hor. carm. I, 18, 13

σαλπίγγων κώδωνι (Athen. 4, 185); Hes. v. *ἐγκεραύλης· ὁ τοῖς Φρυγίοις αὐλῶν· ἔχει γὰρ ὁ ἀριστερὸς προσκείμενον κέρας.* v. *ἐγκεραυλῆσαι· τὸ αὐτό· προσκειμένου γὰρ κέρατος τῷ αὐλῷ ᾖδον*[1]), Poll. 4, 74: *κέρας ἑκατέροις τοῖς αὐλοῖς ἀνανεῦον προσέστι*[2]), Porphyr. ad Ptolem. I, 3, p. 243: *τὸ ὑποκέρας καὶ τὸ σὺν χαλκώματι περιηχητικώτερον.* Omnino Phrygiae sunt tibiae Asiaticae, ut Lydia[3]), Jastia[4]), Mygdonis[5]), Syria[6]). Propter gravitatem et magnitudinem soni (*βόμβον*) et cantum masculum[7]) (Nonn. 40, 223 *ἄρσενα μολπήν*) etiam *βόμβυξ*[8]) vocatur. E loto[9]), calamo[10]), buxo[11]) fabricatur et longa[12]) est; buxea tibia nomen *ἔλυμος*[13]) habet; omnium

---

(***Berecynthio cornu***), Ovid. met. III, 504 (***adunco tibia cornu***), IV, 392, XI, 16 (***infracto Berecynthia tibia cornu***), Juven. II, 90 (***nullo gemit hic tibicina cornu***).

[1]) cf. Lucian. Bacch. 4. — [2]) cf. Aristoph. nubb. 311. — [3]) Strab. 14, 3, 3: *οἱ ποιηταὶ συγχέοντες τὰ ἔθνη, καθάπερ τοὺς Λυδοὺς Φρύγας λέγοντες*, cf. Athen. 14, 617 b, Hor. carm. 4, 15, 30. — [4]) Apulej. met. 10, 39. — [5]) Mosch. Id. 2, 97 (*μειλίχιος — λιγὺς ἦχος*), Nonn. 13, 505; 15, 55; 40, 222. — [6]) Poll. 4, 81 (*θρασεῖς καὶ εὔτολμοι*). — [7]) Eurip. Hel. 1347; Anth. Pal. 6, 51. — [8]) Strabo 10, p. 470, Poll. 4, 70. — Theophr. hist. pl. 4, 12 *βομβυκίας κάλαμος* (cf. Plin. 16, 36 (66), 170 ***bombyciae arundines***). — Nicom. Geras. p. 8 Meibom *βομβυκέστερος.* — Aristoph. Thesmoph. 1176 *βομβο* (cf. germanice „***Bombardon***"); Plaut. mil. 1, 1, 64 '***Bombomachides***'; — cf. Eurip. Hipp. 1201, Athen. 14, 633 e: *βόμβος αὐλῶν* (id. 13, 361 e), ut ***bombus tubarum*** Lucret. 4, 546. — Theocr. 10, 17: *Βομβύκη αὐλητρίς.* — Poll. 4, 81: *τὸ αὔλημα τῶν βομβύκων ἔνθεον καὶ μανικόν — πρέπον ὀργίοις.* — [9]) Ovid. fast. 4, 189; Eurip. Bacch. 158. — [10]) Eurip. Iph. A. 577, Catull. 63, 22. — [11]) Virg. Aen. 9, 617, Ciris 166, met. 12, 157. — [12]) Ovid. met. 4, 30 et 12, 157. — [13]) Poll. 4, 74 *ἔλυμος αὐλός· πύξινος.* Proprie est pars tibiae, Hes. v. *ἔλυμοι· τὰ πρῶτα τῶν αὐλῶν· οἱ δ' ἁπλῶς αὐλόν·* (cf. Soph. tympanist. fr. 570 Dind.) *καὶ ἡ τῆς κιθάρας καὶ τοῦ τόξου θήκη* (Athen. 14, 636 f).

gravissimam tibiam, *ὑποφρύγιον αὐλόν* Aristoxenus (harm. c. 37, ed. Marqu.) commemorat. — Aristides Quintilianus (II, p. 101 Meibom) vulgari opinioni repugnans feminini generis esse tibiam Phrygiam ait, quod mollis et querula sit[1]).

3. *Ἀράβιος αὐλος.*[2]) — Eustathius ad Dion. Perieg. Mueller II, p. 384 '*Ἀράβιος αὐλητής*' de verbosis et garrulis hominibus *καὶ ἐπὶ τῶν ἀμούσων καὶ βαρβάρων ἐν τῷ αὐλεῖν* dici testatur; Mich. Apost. paroem. Leutsch II. 304 exhibet: *τὸ παλαιὸν τοὺς ἐλευθέρους μὴ μανθάνειν αὐλεῖν διὰ τὸ βάναυσον, τῶν δ' ἀνδραπόδων τὰ πολλὰ εἶναι βάρβαρα καὶ Ἀραβια — περὶ αὐλητοῦ Ἀραβίου· δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται*'[3]) — *κιθαρῳδὸν ἐξεγείρατε Ἀράβιον — Ἀράβιον ἆρ' ἐγὼ κεκίνηκα αὐλόν* (cf. Zenob. ibid. p. 47 *Ἀράβιος ἄγγελος*). Non igitur longissima est tibia, ut Volkmann p. 145 ad Plut. de mus. vult, Zenobium afferens II, 39 (*φασὶ τοὺς Ἀραβίους ἐν ταῖς νυκτεριναῖς φυλακαῖς κεχρῆσθαι αὐλῷ ἐπιμήκει· τὸν δ' αὐλὸν τοῦτον διαδέχεσθαι ἄλλον ἀπ' ἄλλου, καὶ πῦρ ἀνακαίοντας ἄχρις ἂν γένηται ἡμέρα*), sed modi sive nomi Arabum longissimi, non tibiae sunt; metaphorice autem commentatores interdum etiam tibiam longam esse dicunt, nisi forte Hor. carm. IV, 2, 33 (***majore plectro***), II, 1, 40, Ovid. met. 10, 150 (*plectro* ***graviore - leviore lyra***) etc. pondus gravius vel levius plectri lyraeque et major longitudo intelligenda sunt. Qualis fuerit *αὐλὸς Ἀράβιος,* neutiquam constat.

Αὐλίσκοι[4]).

Αὐλίσκοι breves tibiae sunt sive latae sive angustae. Longin. de subl. 180 r: *φλοιώδης γὰρ ἀνὴρ καὶ φυσῶν κατα*

---

[1]) *αὐλὸς Φρύγιος διὰ τὸ γοερὸν καὶ θρηνῶδες θῆλυς ἐστιν.* — [2]) Steph. Byz. Meinek. p. 107, 24; (*λέξεις ῥητορικαί*) Bekk. An. I. p. 214. — [3]) cf. Diogen. I, 28: *μετῆκται δὲ ἀπό τινος Ἀραβίου αὐλητοῦ, ὃς ηὔλει μὲν δραχμῆς, ἐπαύετο δὲ τεττάρων.* — [4]) Eust. 1157: *τοῦ αὐλοῦ ὑποκοριστικόν*

τὸν Σοφοκλέα ου μικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ' ἄτερ, cf. Cic. ad Attic. II, 16, 12: '*jam plane quid cogitet nescio*, φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ'. Sophoclis verba sic intelligo: αὐλίσκον, i. e. μικρὸν αὐλόν, spiritui quasi φορβειάν esse coërcentem et cohibentem, latas autem tibias minus spiritum impedire, praesertim cum etiam φορβειά non adhibeatur, cf. proverbium, cujus Dio Cassius hist. r. epit. lib. 64, 7, 1 (Dind.) mentionem facit: τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλεῖν, dictum ἐπὶ τῶν ἔξω τι τοῦ προσφόρου σφίσι ποιούντων, quod nimio spiritu abutuntur. Antiquissimis temporibus usitatissimi fuerunt αὐλίσκοι, cf. Dion. H. A. R. VII, 72[1]): αὐληταί τε ἀρχαϊκοῖς ἐμφυσῶντες αὐλίσκοις βραχέσιν.

1. σκυταλίς (σκυτάλιον)[2]) brevis tibia crassa et scutulae[3]) similis est.

2. γίγγρας[4]) (Hes. exhibet: γίγγρι, γίγγριαι αὐλοί, γίγγρος, γίγγρον, γιγγλάριον[4]), Eust. 1157 γιγγραΐνοι αὐλοί) Phoenicum[5]) inventum est et sonum querulum[6]) habet,

---

ἐστιν ὁ αὐλίσκος, cf. Theogn. gnom. 241 αὐλίσκοισι λιγυφθόγγοις. — Martial. V, 78: '*Sed quod non grave sit nec infacetum* **Parvi tibia condyli**', cf. Aristoph. Vesp. 1503: ἀπολῶ γὰρ αὐτὸν ἐμμελείᾳ κονδύλου, ἐν τῷ ῥυθμῷ γὰρ οὐδέν κ. τ. λ. —

[1]) antiquae tibiae neque tam longae erant quam quae postea adhibebantur (cf. Porphyr. ad Hor. A. P. 202) neque φορβειάς habebant. — [2]) Poll. 4, 82: μικρὸς αὐλίσκος, Hesych.: αὐλὸς ποιός. Secundum Athen. 4, 177 σκυταλίς et tibia Phrygia vel elyma eadem est, at tibia Phrygia longa est; nescio an forma differant inter se σκυτάλιον (Poll.) et σκυταλίς (Athen.). — [3]) scutula (σκυτάλη) significat „*eine Walze*“, cf. Lucan. 9, 717; Plin. 32, 5 (19). — [4]) '*gingrire*' anserum vocis proprium Paul. epit. p. 95 (cf. Arnob. 6, 205), *gingrum* φωνὴ χηνός gloss. Philox. („Schnattern“), '*gingrina*' tibia quaedam parva Paul. l. l. (cf. Solin. 5), *gingriator tibicen* id. p. 95, 6. — [5]) cf. Antiatticist. Bekk. An. II, 88. — [6]) Eust. 1157:

saepe tamen *αὔλησιν* [1]) querulam significat. Hes. v. *γίγγρας μικρὸς αὐλός, ἐν ᾧ πρῶτον μανθάνουσιν.*

3. *νίγλαρος μικρός τις αὐλίσκος, Αἰγύπτιος, μοναυλίᾳ πρόσφορος* est. Poll. 4, 81. Sonus acutus [2]) fistulam [3]) aequat; omnino modi acuti et acres *νίγλαροι* [4]) vocantur.

De tibia utricularia.

Tibia utricularia inflatur ex utre, Dio Chrysost. or. I, 2, 381: *αὐλεῖν τῷ τε στόματι καὶ ταῖς μασχάλαις ἀσκὸν ὑποβαλόντα*, cf. Mart. 10, 3, 8; Sueton. Ner. c. 54. Primus quasi *ἀσκαύλης* (***utricularius***) fuit Marsyas interfectus, suspensus enim est super flumine, utris [5]) in modum (*ἀσκοῦ δίκην* Aristid. Quint. II, p. 107 Meibom) et secundum Ael. var. hist. XIII, 21: *ἐάν τις ἐν Κελαιναῖς τῇ δορᾷ τοῦ Φρυγὸς προσαυλῇ εἰς τὴν ἁρμονίαν Φρυγίαν, ἡ δορὰ κινεῖται, ἐὰν δὲ εἰς*

σπιθαμαῖοι, παρὰ Φοίνιξιν ὀξὺ καὶ γοερὸν φθεγγόμενοι, οἷς καὶ Κᾶρες ἐχρῶντο· ἡ δὲ χρῆσις τοῖς γίγγροις ἐκ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων, ὃν γίγγριν ἐκάλουν οἱ Φοίνικες, cf. Athen. 4, 174 f.: *εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ Καρία Φοινίκη ἐκαλεῖτο, ὡς παρὰ Κορίννῃ καὶ Βακχυλίδῃ ἔστιν εὑρεῖν.* —

[1]) Poll. 4, 82: *πρὸς αὐλὸν ὄρχημα, ἐπώνυμον τοῦ αὐλήματος.* (Hes. *αὔλησις*), Athen. 14, 618 c: '*καινὸν ἐξεύρημα, ὃ θεάτρῳ μὲν οὐδεπώποτε δέδεικτ', Ἀθήνησι δὲ καταχεχρημένον ἐν συμποσίοις — μέλη γιγγραντά.* — [2]) Plut. de mus. 1142 A: *ἐξαρμονίους ὑπερβολαίους τ' ἀνοσίους καὶ νιγλάρους*, germanice: „Disharmonieen, übermäßige Intervalle, profane, schrille piccolo-Musik." — [3]) Aristoph. Ach. 554: *αὐλῶν κελευστῶν, νιγλάρων συριγμάτων* (cf. *τριηραύλης* Thucyd. II, 84, 3, VII, 70, 6, 7, Xenoph. Hell. V, 1, 8; Poll. 4, 71, Plut. Anton. 26, Long. soph. VII, 21, 2). — [4]) schol. Aristoph. Ach. 554: *μέλος μουσικὸν παρακελευστικόν* (cf. Artemid. II, 66: *ᾆσμα ἐνδόσιμον καὶ κελευστικὸν πρὸς ἔργα*), Hesych. v. *τερετίσματα· περίεργα κρούματα*, v. *νιγλαρεύων· τερετίζων*, Phot. lex. v. *νιγλαρεύων· τερετίζων· καὶ ὁ νίγλαρος κρουματικῆς διαλέκτου ὄνομα*, cf. Suid. sub *νίγλαροι.* — [5]) Ampel. lib. mem. cp. 8.

Ἀπόλλωνα, ἀτρεμεῖ καὶ ἔοικε κωφῇ. cf. Liban. decl. Socr. p. 246 ed. Morelli.

§. 5b. De tibiis duplicibus[1]).

Δίδυμοι αὐλοί ex binis calamis jugo[2]) conjunctis constant (Plin. VII, 56), duplex tibia quasi *σύριγξ*[3]) est; duplices sunt multae tibiae Phrygiae[4]). Calami aut pari longitudine sunt (cf. Martial. 14, 64: '*saepe duas pariter, saepe monaulon habet*') vel *αὐλοὶ ἴσοι* (ut *παροίνιοι αὐλοί* Poll. 4, 80), cf. Plutarch. (Non posse suaviter vivi secundum Epicuri decreta) p. 1340, 37 (Didot): *τῶν ἴσων αὐλῶν ὁ στενότερος βαρύτερον*[5]) *φθέγγεται,* aut impares vel *αὐλοὶ ἄνισοι* (ut *γαμήλιοι αὐλοί* Poll. 1, 1.). Propter formam etiam *τόξα* vocantur: Ael. var. hist. III, 33. — Conferatur Apulej. florid. I, 3: '*nondum quidem tamen*[6]) *infessa omnino sono nec tamen pluriformi modo nec tamen multiforabili tibia: quippe adhuc ars ista repertu novo commodum oriebatur. Ante Hyagnem nihil aliud plerique callebant, quam Vergilianus*[7]) *apilio seu subsequa: 'Stridenti miserum stipula*[8]) *disperdere carmen'. Quod si quis*

---

[1]) cf. Salmas. ad Solin. p. 86 (ad script. hist. Aug. II, 825), Aldus Manut. in Graev. Thes. VI, 1210, Bartholin. de tib. vett. p. 87, Boettiger in Mus. Att. I, 2, 234, Boeckh „Heidelberg. Jahrb. 1810, 5. Abth., 13. Heft" p. 168, id. de metr. Pind. p. 265. — [2]) *ζεῦγος* vel *πλάστιγξ*. — [3]) Hes. v. *πλάστιγξ· μάστιξ· καὶ μέρος αὐλοῦ· καὶ σύριγγος τὸ ζύγωμα.* — [4]) cf. Anth. Pal. VI, 94, IX, 433, Nonn. 43, 345. [5]) Boekh de metr. Pind. p. 265: '*pares aut dextrae sunt, hoc est acutae, aut sinistrae, hoc est graves. Imparium altera erat dextra, altera sinistra*'. At Plutarchi locus repugnare videtur. — [6]) cod. '*tam*'; lego '*tamen*', quod bis '*tamen*' sequitur. — [7]) Virg. ecl. III, 25. — [8]) cf. schol. Theocr. V, 6 *καλάμη· τὸ καταλειπόμενον ἢ περιλειπόμενον ἐκ τοῦ θεριζομένου σίτου καλαμῶδες καὶ τῆς κριθῆς· ταύτην δὲ νεαρὰν οὖσαν ὑποτεμνόμενοι φυσῶσιν ἐν αὐτῇ καὶ αὐλίζουσι — ποππίζειν δὲ τὸ λεπτοτάτως φωνεῖν τινα φυσῶντα τὸν ἐκ τῆς*

videbatur paulo largius in arte promovisse, ei quoque tamen mos fuit una tibia velut una tuba personare. Primus Hyagnis in canendo manus discapedinavit, primus duas tibias uno spiritu animavit, primus laevis et dexteris foraminibus acuto tinnitu et gravi bombo concentum musicum miscuit'. —

Sonus tibiae est *πάμφωνος*[1]) Pind. Ol. VII, 12, cf. Philostr. Apoll. Tyan. V, 21, p. 93: *τὸν λυπούμενον κομίζεσθαι αὐτῷ τὴν λύπην*[2]), *τὸν χαίροντα ἱλαρώτερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι, τὸν ἐρῶντα θερμότερον, τὸν φιλοθύτην ἐνθεώτερον καὶ ὑμνώδη* — omnia efficit tibia.

De arte[2]) canendi paucos locos congerere mihi liceat: Lucian Harmon. 1: *ἁρμόσασθαι τὸν αὐλὸν εἰς τὸ ἀκριβὲς καὶ τὸ ἐμπνεῖν ἐς τὴν γλωττίδα λεπτὸν καὶ ἐμμελὲς καὶ ὑποβάλλειν τοὺς δακτύλους εὐαφῶς ὑπὸ πυκνῇ τῇ ἄρσει καὶ θέσει καὶ βαίνειν ἐν ῥυθμῷ*[4]) *καὶ σύμφωνα εἶναι τὰ μέλη πρὸς χορὸν καὶ τῆς ἁρμονίας ἑκάστης διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς Φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς Λυδίου τὸ Βακχικόν, τῆς Δωρίου τὸ σεμνόν, τῆς Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν.* Philostr. Apoll. Tyan. V, 21, p. 93 (Kayser): *εὔπνοια*[5]) (*ἣν τορὸν καὶ λευκὸν ᾖ τὸ πνεῦμα καὶ μὴ ἐπικτυπῇ ἡ φάρυγξ*), *εὐστομία* (*ἣν τὰ χείλη ἐνθέμενα τὴν τοῦ*

καλάμης αὐλόν (cf. Theocr. 5, 6). Athen. IV, 176: *ῥαπαύλης· ὁ τῇ καλάμῃ αὐλῶν.* Poll. 4, 77: *πολύφθογγος αὐλὸς ἐκ καλάμης κριθίνης.*

[1]) cf. Philostr. in Apoll. Tyan. V, 21, p. 93 (*τὸ ποικίλον καὶ τὸ ἐς πάντας τρόπους*). — [2]) Gell. 4, 13. — [3]) *σοφία* Xenoph. Anab. I, 28, *αὐλομελῳδίας ἔμπειρος — τῶν αὐλῶν ἐμπειρία* Pseudo-Callisth. I, 46, 21 (Mueller). — [4]) cf. *κρούπεζαι* sive *βάταλα* Volkm. p. 146 ad Plut. de mus. — [5]) cf. Simon. C. fr. 150, 8: *ἐν καθαροῖς αὐλοῖς*, e quibus aqua excussa (Plut. quaestt. conv. p. 861, 4 Did. *κινεῖσθαι*) est. — Anth. Pal. 5, 206: *ταχυχείλεις αὐλοί — ῥοθίῳ τῷ φυσήματι* (cf. Poll. 4, 69). — *ἐπήχησις* („Anblasen") *τοῦ αὐλοῦ* Plut. quaestt. conv. p. 861, 4; cf. Callistr. descript. p. 25 (Kayser).

αὐλοῦ γλῶτταν μὴ πιμπραμένου τοῦ προσώπου αὐλῇ), τὸ εὔχειρα[1]) εἶναι τὸν αὐλοῦντα (ἢν μήτε ὁ καρπὸς ἀπαγορεύῃ ἀνακλώμενος μήτε οἱ δάκτυλοι βραδεῖς ὦσιν ἐπιπέτεσθαι τοῖς φθόγγοις, καὶ γὰρ τὸ ταχέως μεταβάλλειν ἐκ τρόπου ἐς τρόπον περὶ τοὺς ῾εὔχειράς ἐστι μᾶλλον), cf. Poll. 4, 32, id. 4, 73. — Plasis[2]) a Quintiliano I, 11, 6 describitur: ‘*simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circumlinire*’ — καταπεπλασμένον· *sic appellatur cantus tibiarum, quae, praeclusis, quibus clarescunt foraminibus, recto modo exitu* („indem der Athem nur geradeaus gehen kann“, opp. Quintil. XI, 3, 50: ‘*jam paene apertis, ut ajunt, tibiis*’ „aus allen Löchern, mit heller Stimme blasen“) *graviorem spiritum reddunt*’. Theophr. histor. plant. I, 4, 11, 7: τὴν δὲ τομὴν (sc. τοῦ αὐλητικοῦ καλάμου) ὡραίαν εἶναι πρὸ Ἀντιγενίδου μὲν ἡνίκ' ηὔλουν ἀπλάστως ὑπ' ἄρκτουρον Βοηδρομιῶνος μηνός· τὸν γὰρ οὕτω τμηθέντα συχνοῖς μὲν ἔτεσιν ὕστερον γίνεσθαι χρήσιμον καὶ προκαταυλήσεως δεῖσθαι πολλῆς, συμμύειν δὲ τὸ στόμα τῶν γλωττῶν, ὃ πρὸς τὴν διατορίαν εἶναι χρήσιμον· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, καὶ ἡ τομὴ μετεκινήθη· τέμνουσι γὰρ δὴ νῦν τοῦ Σκιρροφοριῶνος καὶ Ἑκατομβαιῶνος ὥσπερ πρὸ τροπῶν μικρὸν ἢ ὑπὸ τροπάς· γίνεσθαι δέ φασι τριενόν τε χρήσιμον καὶ καταυλήσεως βραχείας δεῖσθαι καὶ καταπλάσματα τὰς γλώττας ἴσχειν· τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον τοῖς μετὰ πλάσματος αὐλοῦσι· τοῦ μὲν οὖν ζευγίτου ταύτας εἶναι τὰς ὥρας τῆς τομῆς κ. τ. λ.

---

[1]) cf. Aristox. harm. Marqu. cp. 42. Onosand. c. 10, 3 (Köchly): ἐπιτιθέντες τοὺς δακτύλους ἐπὶ τὰ τρήματα τῶν αὐλῶν (cf. Plat. Theaet. 206 A), αἴρειν τοὺς δακτύλους, τιθέναι Porphyr. ad Ptol. I, 4, 259. — [2]) plasma vocis: Pers. I, 17. — Volkmann. p. 111: ‘πλάσματα h. e. *artificiosos modorum flexus, id quod structurae et conformationis tibiarum immutationem traxit.*’

§. 6—8. De genere tensibili.

§. 6. De cithara et lyra.

Veterum alii lyram[1]) ante citharam, alii ante lyram citharam[2]) fuisse putant.

Equidem de ea re sic existimo: lyra vulgare[3]) nomen cujusque organi tensibilis est, ut apud nos „die Geige". Species lyrae i. e. generis tensibilis sunt *κίθαρις*[4]) vel *κιθάρα* vel *φόρμιγξ* et *λύρα ἐκ χελώνης* vel *λύρα* simpliciter dicta (quod ea lyrae species omnium usitatissima[5]) est); epitheton *ἐκ χελώνης* lyram et citharam tympano[6]) inter se differre ostendit, quare lyra *ἐκ χελώνης* etiam *χέλυς* vocatur; reliqua tamen

---

1) a) Secundum Stob. flor. 64, 14 (cf. Plin. VII, 56), Pseudo-Plut. de fluv. et mont. nom. (Mueller, geogr. gr. min. II, p. 641) ex Orphei sanguine *βοτάνη κιθάρα* exstitit, cum ipse lyra cecinisset. — b) Porphyr. ad Hor. A. P. 202: '***ante lyra septem chordas habebat; excogitata postea cithara est.***' cf. Diod. Sic. lib. III, 59, 2 Dind.: *τὴν κιθάραν, ἣν Ἑρμῆν εὑρεῖν φασιν, Ἀπόλλωνα δὲ πρῶτον αὐτῇ κατὰ τρόπον χρῆσθαι.* — 2) a) Diodorus Siculus V, 75, 3, *μετὰ τὴν σύγκρισιν* Apollinis et Marsyae lyram inventam esse narrat, id. III, 59, 2 (cf. Bion. idyll. 5, 8). — b) Lucian. deor. dial. 7, 4: *Ἀπόλλωνα πάλαι κιθαρίζειν ἀσκοῦντα*, cum lyra inveniretur (cf. Paus. V, 14, 8). — c) lyra Mercuri semper chordas habet, nunquam *μίτους*, *λίνους* etc., quibus antiquissimis temporibus citharam tendebant. — d) verbum *κιθαρίζειν*, non *λυρίζειν* usitatum est antiquitus et transfertur in omnia tensibilia. Homerus non *λύρα*, sed *κίθαρις* dicit, *λύρα* primum in Margitae fr. I, v. 3 (Atil. Fortunat. p. 2692 Putsch. 286 Keil) invenitur: *φίλην ἔχων ἐν χερσὶν εὔφθογγον λύρην.* — 3) *Λυροποιός* omnia tensibilia fabricat. — 4) *κίθαρις* vocabulum pertinet ad *κίθαρος* „Brust". Idem modus derivandi nobis est, cf. ***viola di braccio*** „Armgeige", reliquum est ***braccio*** „Bratsche", ***viola di gamba*** „Beingeige", reliquum ***gamba***, *κίθαρις* proprie *κιθάρου λύρα* „Armgeige" est, lyra *ἐκ χελώνης* genibus teneri videtur gambamque aequare. — 5) cf. adnot. 3. — 6) „Schallboden".

pars similis est atque sonus [1]). Lyra, tympano instructa, plerumque choro [2]) succinit, κιθάρα autem singulis aut sola canit [3]). A multis lyra melior cithara ducitur, jamque Apollinem Mercuri invento invidisse ferunt. Quoniam etiam cithara lyrae species est amboque organa similia, saepe nomina mutantur. [4]) At nunquam apud optimos scriptores κιθάρα ἐκ χελώνης, sed semper λύρα ἐκ χελώνης legimus. Vetus cithara, quae ante testudinem inventa esse videtur, mox melior redditur novisque formis nomina nova dantur.

§. 7 a. De citharis.

A. Vetus forma citharae [5]) est φόρμιγξ (vel κίθαρις). Nomen derivant alii a προοίμιγξ [6]) · παρὰ τὸ προηγεῖσθαι

---

[1]) Aristides Quintilianus (II, p. 101 Meibom) lyram virilem esse dicit, διὰ τὴν πολλὴν βαρύτητα καὶ τραχύτητα, citharam autem non multum ἀπᾴδειν ab ea quae in lyra sit virilitate (cf. Aristoph. Thesm. 124: κίθαριν ματέρ' ὕμνων ἄρσενι βοᾷ δοκίμῳ). Λύραν κιθαρίζειν dicunt, cf. Cassiodor. expos. in psalm. 97, v. 6: '*in psalmo citharizare*, ***in cithara psallere — ut dubium non sit, haec instrumenta dulcisona probabilium actuum nobis indicare concordiam;'*** sed Plut. (de Ει apud Delphos) I, 493 (Didot): non licere λύρᾳ αὐλητικῶς ἢ σάλπιγγι κιθαριστικῶς χρήσασθαι. — [2]) Aristoph. nubb. 967: Τηλέπορόν τι βόαμα (initium carminis), ubi schol. τίνες δέ φασι Κυδίδου τινὸς Ἑρμιονέως· τηλέπορόν τι βόαμα λύρας. fr. adesp. 102 Bergk. — [3]) cf. ψιλοκιθαρισταί, non ψιλολυρισταί. — [4]) Amphioni tribuuntur et lyra et cithara, Orpheo lyra, cithara, chelys, phorminx; cf. Hes. λύρα· κιθάρα (id. χέλυς· κιθάρα· ἀπὸ γὰρ ὀστράκων χελώνης γίνεται), Suid. v. κιθάρα· ἡ λύρα, Zonar. v. χέλυς· κιθάρα. Dion. H. A. R. VII, 72 κιθαρισταὶ λύρας κρέκοντες. Clem. Alex. Strom. VI, 17, 159: ἡ λύρα μόνου τοῦ κιθαριστοῦ κτῆμα. — [5]) Veteres mire derivant παρὰ τὸ κινεῖν εἰς ἐρώτητα τοὺς ἀκούοντας αὐτήν· ἢ παρὰ τὸ κινεῖσθαι (ἐπιμερισμοί Cram. An. II, p. 381, 18), cf. Cassiod. 38: '***chorda, quod cordem moveat***', Zonar. παρὰ τὸ κεύθειν τὸν ἔρωτα. cf. Johnsen („die Lyra") „Nachtrag" p. 65. — [6]) Zonar. v. κιθάρα (schol.

τῆς οἴμης, alii a *φέρειν* quod *ὤμοις φέρεται*[1]), sed fortasse omnis cithara balteo sustinetur: cf. Apul. flor. II, 15: '***cithara balteo caelato apta strictim sustinetur.***'

Homerus *φόρμιγξ* pro *κίθαρις* usurpat: cf. Odyss. I, 153: *ἐν χερσὶν κίθαριν θῆκεν Φημίῳ — ἤτοι ὁ φορμίζων*, Il. 18, 570: *φόρμιγγι κιθαρίζειν*. Eust. Il. 1163, 53: *ὅρα ὡς ταὐτὸν εἶναι δοκεῖ φόρμιγξ καὶ κιθάρα* (a Siculis inventa esse fertur Clem. Alex. strom. I, 16, 76). Citharae vel *φόρμιγγος* epitheta apud Homerum sunt *περικαλλής, λίγεια, γλαφυρά*[2]) (Odyss. 8, 258; 17, 262; 22, 340; 23, 144; hymn. Apoll. Pyth. 5, hymn. Merc. 64), apud Pindarum imprimis *ποικίλη*[3]) Ol. 4, 5, ol. 3, 12 *ποικιλόγαρυν φόρμ.*, Nem. 4, 2

Od. I, 155), cf. Anon. rhet. Spengel, rhet. gr. I, p. 427: *ἰστέον ὅτι κυρίως προοίμια ἔλεγον οἱ παλαιοὶ τὰ τῶν κιθαρῳδῶν· οἴμας γὰρ ἐκάλουν οὗτοι τὰς ᾠδάς· τὸ οὖν ἀνάκρουσμα* (cf. *ἀνεκρούετο*) *τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς προοίμιον τῆς κιθάρας*. cf. etiam '***temptare chordas***' Ovid. met. 5, 339; 10, 145; 5, 177 ('***retemptare***'). —

[1]) Apoll. soph. lex. Hom. (Bekk.) v. *φόρμιγξ· κιθάρα, παρὰ τὸ φέρεσθαι*, Hes. *κιθάρα· ἡ τοῖς ὤμοις φερομένη*, cf. schol. Pind. Ol. I, 26: *ἐπὶ πασσάλων ἔκειντο αἱ κιθάραι διὰ τὸ ἑτοίμους εἶναι εἰς τὸ ἀναλαβεῖν, ἢ ὅτι ὡς ἀνάθημα ἔν τινι τόπῳ τοῦ οἴκου ἀνάκεινται*. — [2]) Zonar. v. *γλαφυρὰν φόρμιγγα· καὶ κεκοιλαμένην*, Eust. 1830, 34 *κοίλη*, at Lucian. Harm. 1: *τῆς Ἰωνικῆς ἁρμονίας τὸ ἴδιον τὸ γλαφυρόν ἐστιν*, cf. id. deor. dial. 7, 4: *ἐμελῴδει πάνυ γλαφυρὸν καὶ ἐναρμόνιον*, Heliod. II, 8, 22: *γλαφυρὸν τῇ κιθάρᾳ προσᾴδουσα*. — [3]) cf. '***lyra concentu variatior***' Apul. Flor. II, 17; Cassiod. Variarum lib. II, 40: '***ut diadema oculis varia luce gemmarum, sic cithara diversitate soni blanditur auditui.***' *Ποικιλία λύρας* (v. Plat. legg. VII, 812 d, Athen. 14, 617 d (*ποικιλόπτερον μέλος*), Julian. epist. Hercher p. 355, 5: *καθάπερ ἐν λύρᾳ ποικίλων φθόγγων ἐναρμονίῳ συστάσει πρὸς τὸ ἐντελὲς τῆς μουσικῆς περάσας ἔχεις*. — Praeter *φόρμιγξ* vocabulum Pindarus *κιθάρα* quoque (Pyth. 5, 87) et *λύρα* (Pyth. 10, 59) exhibet.

(*ποικίλον κιθαρίζων*), apud Theocritum *πυξίνη* (24, 108: *αὐτὰρ ἀοιδὸς ἔθηκε καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλασεν πυξίνᾳ φόρμιγγι*). Sed Pindarus, Theocritus, Apollonius Rhodius *φόρμιγγα* et multa vocabula prisca pro epideicticis („Prunkwörter") usurpasse videntur; cf. Johnsen „die Lyra" p. 31. — B. Novae formae sunt *Ἀσιάς* et *ψαλτήριον*, magis magisque *τρίγωνοι*[1]) fiunt citharae; describuntur a Cassiodoro (expos. in psalm. 150, v. 3): '***cithara, ligni quodam ventre inferius constituto, a summo chordarum filis venientibus sonos recipit***', et (in psalm. 32, v. 2): '***cithara, lignei ventris in imo sita concavitas, quae sursum chordarum fila transmittens etc.***'

1. *Ἀσιάς*[2]). Steph. Byz. p. 130, 20 ed. Mein. *Ἀσία, πόλις Λυδίας παρὰ τῷ Τμώλῳ, ἐν ᾗ τρίχορδος*[3]) *εὑρέθη κιθάρα*. Plut. de mus. cp. VI, 16: *ἐποιήθη τὸ σχῆμα κατὰ Κηπίωνα τοῦ Τερπάνδρου μαθητήν* (cf. Johnsen p. 33), *ἐκλήθη ἡ κιθάρα Ἀσιὰς διὰ τὸ κεχρῆσθαι τοὺς Λεσβίους αὐτῇ κιθαρῳδοὺς πρὸς τῇ Ἀσίᾳ κατοικοῦντας. Ἀσιάς* agonis organum est.

2. *ψαλτήριον*[4]). — Hes. v. *ψάλτιγξ· κιθάρα*. Organum trigonum digitis[5]) pulsatum est, *ψάλλειν* enim

---

1) Hes. v. *σαμβύκη· εἶδος κιθάρας τριγώνου*. — 2) Hes. *κιθάρα· διὰ τὸ ἐν Ἀσίᾳ εὑρῆσθαι*, cf. (*συναγωγη λέξεων χρησίμων*) Bekk. An. I, 451: *ἡ κιθάρα, ἀπὸ Ἀσίου τινός, οἱ δ' ἀπὸ Τυῤῥηνοῦ Λυδοῦ εὑρόντος πρῶτον τὸ τρίγωνον ὄργανον, οἱ δ' ἀπὸ Τερπάνδρου. Λοῦριν δ' Ἀριστοτέλης φησὶ λέγειν, ὅτι ἐκλήθη Ἀσιὰς ἀπὸ τῶν χρωμένων Λεσβίων, οἵτινες πρὸς τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦσιν*. — Strab. 10, 3, 17: *ἀπὸ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῶν ὀργάνων καὶ ἡ μουσικὴ πᾶσα Θρᾳκία καὶ Ἀσιᾶτις νενόμισται, κιθάρα Ἀσιᾶτις*'. — cf. Eurip. Herc. fur. 350, Cycl. 443. — 3) fortasse *τρίγωνος* legendum. *Τρίχορδος* saepe etiam idem atque *ὀλιγόχορδος* est, cf. Volkm. p. 104. — 4) Etymologia unica servata est in *ἐπιμερισμοῖς* Cram. An. II, p. 424, 27: '*τὰ ψαλλόμενα τηρεῖν*'. — 5) Orion. ed. Sturz v. *ψαλτήριον·*

digitis pulsare est, *κιθαρίζειν* plerumque[1]) plectro pulsare. Describitur accuratissime a Cassiod. in psalt. praef. cp. 4: '(Hieronymo teste) *forma triangula (delta △), ligni sonora concavitas, obesum ventrem in superioribus habens, ubi chordarum fila religata plectro percussa, suavissimam dicuntur reddere cantilenam. Huic citharae positio videtur esse contraria, dum quod ista in imo continet, illud conversa vice gestat in capite*[2]). — *Psalterium apud Hebraeos dicitur nablum;*'[3]) — id. expos. in psalm. 150, v. 3: '*est in modum citharae conversa positio; buccas enim quasdam sonoras ligni gestat in capite: ubi ab imo venientes chordarum sonos in altum rapit et gratissima, quantum dicitur, modulatione respondet*'. id. in psalm. 32, v. 2:[4]) '*est decachordum, quod ordine converso ci-*

παρὰ τὸ διὰ δακτύλων ἐφάπτεσθαι αὐτῶν, Suid. v. *ψαλλομένης· τιλλομένης· τὸ τῷ ἄκρῳ δακτύλων τῶν χορδῶν ἅπτεσθαι* (cf. Anth. Pal. 6, 103), Zon. v. *ψάλλειν· ἐπὶ τῶν χορδῶν τῆς λύρας, ψῶ, ψαύω, ψάλλω* (cf. Quintil. I, 12, 3: '*alios nervos dextra percurrunt, alios laeva trahunt*'. Virg. Aen. VI, 646: '*eadem digitis, jam pectine pulsat eburno*'). Apud Plat. Lys. 209 b, Athen. 14, p. 635 b *ψαλμός* nuda digitorum sine plectro pulsatio est, cf. Achill. Tat. Hercher, vol. I, 5, 4: *παῖς κιθάραν ἁρμοσάμενος καὶ ψιλαῖς τὸ πρῶτον διατινάξας ταῖς χερσὶ τὰς χορδάς*. — *ψάλλειν* etiam usurpatur ut '*tendere*' apud Romanos (cf. Hor. carm. I, 34: '*Lesboum refugit tendere barbiton*'), cf. Eurip. Herc. fur. 1060: *τοξήρει ψαλμῷ τοξεύσας*, id. Bacch. 783: *τόξων χερὶ ψάλλουσι νευράς*, Aesch. Pers. 1062: *ψάλλ' ἔθειραν*. — *ψάλσις* Philostr. in Apoll. Tyan. VI, 10, p. 109 (Kayser).

[1]) Herod. I, 155 (*κιθαρίζειν καὶ ψάλλειν*), Athen. 12, 531 b (*ψαλτριῶν καὶ κιθαριστριῶν*), Artemid. I, 56 (*ψάλλειν καὶ κιθαρίζειν καὶ κιθαρῳδεῖν*); at Mart. Cap. 9, p. 174 Meibom '*psallente plectro*', Achill. Tat. 2, 7, 3 *κιθάρᾳ ψάλλειν*, Julian. epist. Hercher p. 363, 17: *πρὸς κιθάραν ψάλλειν*, cf. Heliod. I, 11. — [2]) cf. Zonar. sub *ψαλτήριον*. — [3]) v. Suid. — [4]) cf. Clem. Alex. paed. II, 4, 43.

tharae in superioribus habet, unde ad inferiorem partem canora fila descendunt.' Etiam omnia organa, quae digitis pulsantur,[1] ψαλτήρια vocantur.

§. 7b. De psalteriis.

1. ἐπιγόνειον. Athen. 4, 183: ὃ νῦν εἰς ψαλτήριον ὄρθιον μετασχηματισθὲν διασώζει τὴν τοῦ χρησαμένου προσηγορίαν· ἦν δ' ὁ Ἐπίγονος ἐξ Ἀμβρακίας, κατὰ χεῖρα δίχα πλήκτρου ἔψαλλε, cf. Aristox. Harm. 1, 3.

2. πῆληξ. Poll. 4, 59: ὄργανον ψαλτήριον.

3. τρίγωνος vel τρίγωνον, Phot. lex. p. 601, 6 ἀρσενικῶς· ψαλτηρίῳ τὴν ἐξάρτησιν ὁμοίαν ἔχον, Hes. v. τρίγωνος· εἶδος ὀργάνου ψαλτηρίου (cf. Aristot. probl. 19, 23 ψαλτήριον τρίγωνον); organum est polychordum[2], a Syris inventum[3]. Porphyr. ad Ptol. I, 3, p. 217: οἱ παλαιοὶ τὸ τρίγωνον ἐξ ἀνίσων τοῖς μήκεσι χορδῶν ἐποίησαν· μακροτάτης μὲν τῆς πασῶν ἐξωτάτω, ὑποδεεστέρας δὲ ταύτης τῆς πλησίον· τῶν δ' ἔτι ἐνδοτέρων καὶ πρὸς τῇ γωνίᾳ τοῦ ὀργάνου καθημένων κολοβωτέρων τοῖς μήκεσιν — χορδαὶ ἰσοπαχεῖς. Postea autem inaequales chordas habet (ibid.).

4. νάβλα sive ναῦλα (Hebraeorum *Nebel*). Hes. v. νάβλον (νάβλα)· ψαλτήριον ἢ κιθάρα. Suid. v. ψαλτήριον· ὅπερ καὶ ναῦλα καλεῖται, est vetus[4] organum Phoenicum[5] ex ligno[6] factum digitisque[7] pulsatum;

---

[1]) Plat. Phileb. 56 a ἡ πᾶσα ψαλτική, cf. Callistr. descr. p. 28, 5 (Kayser), Stob. flor. 85 et 103, 27; Clem. Alex. Paed. II, 4, 40. De Euripidis psalterio vide vit. Euripid. Dind. poët. scenic. 109 (ed. quinta); Plut. Themist. c. 2: ὅτι λύραν μὲν ἁρμόσασθαι καὶ μεταχειρίσασθαι ψαλτήριον οὐκ ἐπίσταται. — [2]) Plat. pol. II, 399 c. — [3]) Athen. 4, 175; 4, 183; Dion. H. A. R. I, 33. — [4]) Athen. 4, 177; Aristot. de rep. VIII, 6. — [5]) Athen. 4, 175 b, at Clem. Alex. strom. I, 16, 74 a Cappadocum, ὃν τρόπον καὶ τὸ δίχορδον Ἀσσύριοι. — [6]) Joseph. A. J. VIII, 7, 1. — [7]) Flav. Jos. A. J. 7, 12, 3:

lactum[1]) sonum habet. Nomen est barbarum[2]). Is qui canit (*nablio*)[3]) *νάβλας*[4]), *ναβλιστής*[5]), *ναβλιστοκτυπής*[6]) appellatur. Nabla saepe cum Cinyra[7]) componitur. —

5. *σαμβύκη* sive *ζαμβύκη*. — Falsa derivatione alterum nomen *ἰαμβύκη*[8]) exstitit ita ut mox, cum organa ipsa deesent, nonnulli *σαμβύκη* et *ἰαμβύκη* distinguerent.[9]) *Σαμβύκη ὑπὸ Σάμβυκός*[10]) *τινος* (Phot. lex.) aut ab Ibyco poëta Rhegino[11]) aut a Troglodytis[12]) inventa esse fertur, sed videtur sambucus („Hollunderbaum"), ex qua tibiae[13]) fiebant

---

ναβλα δωδεκα φθόγγους ἔχουσα τοῖς δακτύλοις κρούεται. cf. Ovid. a. a. 3, 327: ‛*duplici genialia naulia palma verrere*'.

[1]) ‛*οὐ νάβλα κωκυτοῖσι φίλα*', Soph. ap. Plut. (de *Εἰ* apud Delphos) p. 481 Didot. — [2]) Strabo 10, 3, 17. — [3]) gloss. Philox. — [4]) Hes. v. *νάβλας· κιθαριστὴς εἴδους ὀργάνου μουσικοῦ δυσηχοῦς.* — [5]) Strab. 10, p. 471. — [6]) Maneth. apotelesm. IV, 183. — [7]) Flav. Jos. A. J. VIII, 3, 8. *κινύρα* (Hebraeorum *Kiniroth;* veteres derivabant a *κινυρός*, Apoll. soph. lex Hom. (*κινύρεσθαι*), Hes. v. *κινύρα· κιθάρα, οἰκτρά*, aut, ut Suid., *ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰ νεῦρα*) non est psalterium, nam plectro pulsatur (Joseph. 7, 12, 3); ligneum organum (id. 8, 7, 1), decem chordis extensum (id. 7, 12, 3), cithara vocatur (Hes. Suid.) vel lyra (lex. schedograph. An. Boiss. IV, 384); semel pro *ἀξιοπιστοτάτῳ τῶν ἐντατῶν* usurpatur (Phot. lex. *μουσικά· τερπνά· τὰ δι' αὐλῶν καὶ κινύρας καὶ τὰ ὅμοια*). — [8]) *ἐν αἷς τοὺς ἰάμβους ᾖδον* (alia organa sunt *παρίαμβος* Poll. 4, 59, Athen. 4, 183, et *κλεψίαμβος*, cf. Westphal, „Gesch. der alten u. mittelalt. Musik" I, p. 137) Hesych. Suid. Zonar. — cf. Xenoph. conv. 6, 3: *τετράμετρα πρὸς αὐλὸν κατέλεγεν*, v. *παρακαταλογή*, Athen. 14, p. 636 b, Aristot. probl. 19, 6, Plut. de mus. cp. 28, Westphal „Gesch. der Musik" I, pag. 136. — [9]) Hes. *σαμβύκη, ἕτερον, ὀψὲ εὑρημένον*, Phot. lex. *σαμβύκη νεώτερον καὶ ὀψὲ ὑπὸ Σάμβυκός τινος εὑρέθη.* — [10]) *Σάμβυξ* et populus et fluvius est: Athen. 14, 637 b, Choerob. vol. I, p. 81, 5. — [11]) Suid. West. biogr. p. 106. — [12]) Clem. Alex. strom. I, 16, 76. — [13]) Lucil. ed. Lachm. 26, 540: ‛*ardum miserrimum atque infelix lignum: sambucum vocant*'.

ad nomen pertinere, ita ut '*sambuca*' pro organo, quod ex sambuco fiat, dictum sit, sicut lotus, calamus pro tibia. Qui diversa organa ἰαμβύκην et sambucam esse existimabant, ab organo πολιορκητικῷ [1]) sambucae simillimo organum musicum vocatum esse sambucam ajebant.

Sambuca, organum vetus [2]) quatuor chordis [3]) obliquis [4]) extensum, citharae trigonae [5]) species est sonumque acutum [6]) et 'femininum' διὰ τὴν μικρότητα τῶν χορδῶν [7]) habet; apud Parthos et Troglodytas [8]) usitatum est; ars canendi difficilis [9]). Sambucae species λυροφοῖνιξ [10]) vel φοῖνιξ esse videtur. Lyrophoenix, Syrorum inventum [11]) διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἐν Δήλῳ φοίνικος τοὺς ἀγκῶνας [12]) αὐτοῦ ἐξεργάσασθαι nomen accepit; [13]) quamobrem etiam σπάδιξ [14]) vocatur. Manu pulsatum esse organum Pollux 4, 9 testatur. Quintil. I, 10, 4: '*nec psalteria et spadicas etiam virginibus probis recusanda*'.

6. πηκτίς (τὸ πηκτόν [15]) „was aus mehreren Theilen zusammen gesetzt ist") et lyram et fistulam significat, Soph. ap.

---

1) Plut. Marc. 15: ἐπειδή, ὅταν ἐξαρθῇ, γίνεται σχῆμα νεὼς καὶ κλίμακος, cf. Onosand. 42, 3, Appian. H. R. Bekk. vol. I, p. 345 etc. — 2) Athen. 4, 177. — 3) ibid. — 4) Juven. 1, 63. — 5) εἶδος κιθάρας τριγώνου Hes. — 6) Aristid. Quint. II, p. 101 Meibom. — 7) ibid. — 8) Athen. 4, 177. — 9) Pers. V, 95: '*sambucam citius caloni aptaveris*'. — 10) nomen λυροφοῖνιξ τὸ ἐντατόν indicat. Alii conjecerunt συροφοῖνιξ, quod Syrorum inventum est secundum Athen. 4, 175 b. Hes. v. λυροφοῖνιξ· εἶδος κιθάρας. — 11) Juven. 1, 63: '*Syrus cum tibicine chordas obliquas vexit*'. — 12) cf. Herod. 7, 69: Αἰθίοπες τόξα εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα μακρά. — 13) Athen. 4, 175 b, alii, quod a Phoenicibus inventa sit. — 14) σπάδιξ proprie ῥάβδος φοίνικος est (cf. Plut. symp. 8, 4 p. 724, A: πρῶτος ἐν Δήλῳ Θησεὺς ἀγῶνα ποιῶν ἀπέσπασε κλάδον τοῦ ἱεροῦ φοίνικος· ἧ καὶ σπάδιξ ὠνομάσθη, Gell. 2, 26, 10; 3, 9), cf. Nicom. Geras. p. 86 Meibom: σπάδιξ· ὄργανον ἐντατόν, lex. Herod. κιθαριστήριον. — 15) Hes. v. πηκτόν· ἐκ πολλῶν ξύλων πεπηγμένον.

Athen. 14, 637 a *πηκταὶ λύραι*[1]), Hes. v. *πηκτίς· ψαλτήριον ἢ σύριγξ*, lyra et *πηκτίς* eodem modo struuntur (Lucian. dial. mar. 1, 4 et Philostr. imag. I, 10); pro fistula usurpatur *πηκτίς* ab Aristid. Quint. II, p. 66 Meibom (*αἰπόλων πηκτίδες*) et Nonn. 43, 217 (*πηκτίδι συρίζων*), cf. Anth. Pal. V, 139.

Sed etiam nomen barbarum est *πηκτίς* generisque tensibilis species, eadem ac *πανδοῦρα*[2]), ambo vocabula proprie *μάχαιραν κρεωκόπον* secundum Zonaram significant. Phot. lex. *πηκτίς· πανδούριον ἤτοι Λύδιον*[3]) *ὄργανον, χωρὶς πλήκτρου ψαλλόμενον.* Vetus[4]) est organum tribus[5]) chordis extensum sonumque acutum[6]) et dulcissimum[7]) habet.

§. 8. De testudine.

Λύρας ἐκ χελώνης[8]) usitatissima forma est *βάρ-*

---

[1]) Arcad. p. 114, 22: *ἡ πηκτή· ὄργανον μουσικόν.* — [2]) *πανδοῦρα* organum et *κιθαριστήριον* (cf. *πηκτίς· εἶδος κιθάρας*, schol. Arist. Thesm. 1218; Cassiod., Zonar.) et *ἐμπνευστόν* est (cf. Isidor. orig. 3, 20), ut *πηκτίς*. cf. Hes. *σύριγγες· ἐκ καλάμων πανδούρια.* — [3]) Athen. 14, 635 c; cf. Herod. I, 17. — [4]) Aristot. Pol. 8, 6. — [5]) Poll. 4, 60: *τρίχορδον, ὅπερ Ἀσσύριοι πανδοῦραν ὀνομάζουσι*, cod. Vatic. 176, pg. 100 (fragmentum ad Cl. Ptolemaei harmonicam pertinens): *φησὶν ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὅτι ὁ Αἰγύπτιος Ἑρμῆς πρῶτος λύραν ἐποίησε τρίχορδον μιμησάμενος τὰς κατ᾽ ἐνιαυτὸν τρεῖς κράσεις τῶν ὡρῶν, τήν τε θερμοτάτην καὶ ψυχροτάτην καὶ τὴν εὔκρατον· τρεῖς οὖν ὑπεστήσατο φθόγγους, ὀξὺν καὶ βαρὺν καὶ μέσον, ὀξὺν μὲν ἀπὸ τοῦ θέρους, βαρὺν δὲ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, μέσον δὲ ἀπὸ τοῦ ἔαρος κ. τ. λ.* — [6]) Athen. 14, 626 a. — [7]) Herod. I, 17; Demetr. de eloc. § 162; cf. Clem. Alex. Paed. II, 4, 22. — Omnino conferantur Anacr. 41; Theocr. epigr. 5, Anth. Pal. 5, 175 (*φιλόκωμος*); 6, 285; 9, 270; Nonn. 10, 124; 20, 93 et 338; 36, 206; 28, 72. — [8]) In Arcadia et in India testudines lyrae aptissimae reperiuntur: Paus. 8, 17, 4, id. 8, 23, 9 et 8, 54, 7. — De lyrae constructione praeter hymn. in Merc. et Lucian. diall. deor. 7, 4, locos a Volkm.

βιτον (*βάρβιτος, ἡ* vel *ὁ*), cujus nomen barbarum a Strabone 10, 471 ducitur.

---

p. 154 et p. 155 ad Plut. de mus. collectos, conferantur etiam: Lucian. dial. mar. 1, 4: *κρανίον ἐλάφου γυμνὸν τῶν σαρκῶν — καὶ τὰ μὲν κέρατα πήχεις ὥσπερ ἦσαν, ζυγώσας δὲ αὐτὰ καὶ ἐνάψας τὰ νεῦρα, οὐδὲ κόλλοπι περιστρέψας* (de lyra sive pectide Polyphemi), Philostr. imag. I, 10: *πρῶτος Ἑρμῆς* (cf. *Ἑρμῆς Λυραῖος* Plat. Alcib. p. 195) *πήξασθαι λέγεται λύραν κεράτοιν δυοῖν καὶ ζυγοῦ καὶ χέλυος — τὸ κέρας αἰγὸς ἰξάλου ποιηταί φασιν, χρῆται δὲ αὐτῷ ὁ μὲν μουσικὸς ἐς τὴν λύραν, ὁ δὲ τοξότης ἐς τὰ οἰκεῖα* (de lyrae arcusque comparatione v. Demetr. de eloc. 85, Hom. Od. 21, 406), Pind. Ol. 2, Isthm. 2, 1; Eust. Od. 1914: *ἡ γὰρ νεῦρα ἑκατέρωθεν τῆς τοῦ τόξου κορώνης ἁπτομένη, ὡς χορδὴ ἀμφοτέρωθεν φόρμιγγος* —. Philostr. imag. II, 1: *ἡ νεῦρα παναρμόνιον ᾄδει καί φησι πάντα ἔχειν ὅσα ἡ λύρα*, (Ovid. met. 10, 106: (Apollo) '*citharam nervis et nervis temperat arcum*'.) *μέλανα καὶ πριονωτὰ ὁρᾷς τὰ κέρατα καὶ δεινὰ ἐναράξαι, ξύλα δὲ, ὅσων δεῖ τῇ λύρᾳ, πύξον πάντα στρυφνοῦ καὶ λείου τὸν ὄζον — ἐλέφας οὐδαμοῦ τῆς λύρας οὔπω οἱ ἄνθρωποι εἰδότες οὔτε αὐτὸ τὸ θηρίον οὔτε ὅτι τοῖς κέρασιν αὐτοῦ χρήσονται, — καὶ ἡ χέλυς μέλαινα μὲν, διηκρίβωται δὲ κατὰ τὴν φύσιν καὶ λαγαροὺς περιβέβληται κύκλους ἄλλον συνάπτοντας ἄλλῳ ξανθοῖς τοῖς ὀμφαλοῖς, νευραὶ δὲ τὰ μὲν ἐπὶ τῇ μαγάδι πρόκεινται καὶ τοῖς ὀμφαλοῖς ἀπαντῶσι, τὰ δὲ ὑπὸ τῷ ζυγῷ κοῖλα δοκοῦσι* (*κοιλία λύρας* schol. Dion. Thr. Bekk. An. II, p. 751, *κύτος* Apollod. III, 10, p. 100). — Anton. Liber. transf. XXII, p. 221: (Terambus) *λέγεται μουσικώτατος τῶν τότε γενέσθαι — καὶ λύρᾳ πρῶτος ἀνθρώπων κεχρῆσθαι — ἐγένετο ὑλόφαγος κεράμβυξ, ἄγκυλος ἐκ τῶν ὀδόντων καὶ συνεχῶς τὰ γένεια κινεῖ — ἐοικὼς τοῖς μεγάλοις κανθάροις· τοῦτον δὲ οἱ παῖδες παίγνιον ἔχουσι καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνοντες φέρουσιν· ἡ δὲ ἔοικε σὺν τοῖς κέρασι λύρᾳ τῇ ἐκ τῆς χελώνης*, sicut cunei formam trigonam milites romani nominabant: '*caput porcinum*'. [cf. Praetor. syntagma mus. tom. II, p. 63: „Das Clavicymbalum wird von etlichen, sed male, ein Schweinskopf genennet, weil es so spitzig, wie ein wilder Schweinskopf, vornen zugehet.]"

Porphyr. ad Hor. carm. 1, 1, 31: *barbiton organi genus est in modum lyrae*, βάρβιτον ἐκ χελώνης[1]) Ael. nat. an. XIV, 17. Anacreon barbiton suum saepe lyram appellat. Organum multis[2]) chordis extensum plectro[3]) pulsatur sonumque gravem[4]) ac virilem habet, ut omnis lyra[5]). — Saepe tamen latiore significatione pro lyra omnique organo tensibili usurpatur, ut a Luciano adv. indoct. 11: *λύρα κτῆμά ἐστιν οὐδὲν ἄμεινον τῶν ἄλλων βαρβίτων*, metaphorice Anon. epist. Cram. An. III, p. 169, 7: *ἅπαν γένος βαρβίτων* (*ἐποποιική, τραγική κ. τ. λ.*), Poll. 4, 63: *τὰ ῥήματα βαρβιτίζειν.*

Barbiton usque ad Dionysii Halicarnassensis tempora usitatum fuit (Dion. H. A. R. VII, 72).

Appendix.

A. De vestigiis quibusdam, quibus genus tensibile ex percussionali prodiisse appareat:

1. *κρούονται* vel *'pulsantur'* tensibilia (cf. § 1).

2. ***Strepit*** cithara, cf. Hor. epist. I, 2, 3 (*'strepitu citharae'*), Pers. VI, 2.

3. schol. Aristoph. ran. 1305: *ἀπορίᾳ λύρας ὄστρακά τινες λαμβάνοντες ἦχον μὲν ἀποτέλουν, πάνυ δὲ ἄσημον — ἀντὶ λύρας κογχύλια καὶ ὄστρακα κρούοντες ἔνρυθμόν τινα ἦχον ἀποτελεῖν* (Athen. 14, 636 d). Siculi *φόρμιγγα καὶ κρόταλα* invenerunt Clem. Alex. strom. I, 16, 76.

---

[1]) Hes. v. *βάρβιτος· κιθάρα ἢ λύρα.* cf. Anth. Pal. VII, 23, 72, 29, 30 ubi Anacreontis barbiton et lyra et cithara vocatur. Qui barbito canit et *βαρβιτιστής* (Aristoph. equ. 522) et *κιθαριστής* (Dion. H. A. R. VII, 72) est. — [2]) Theocr. 16, 45. — [3]) Anacreont. Bergk. 59: *ἐλεφαντίνῳ πλήκτρῳ κροαίνειν*, Nonn. 42, 253 *χειρὶ* (i. e. plectro) *λιγαίνειν*, cf. Auson. Ep. ad Phil. Gramm. 44: *'plectra et barbita conde.'* — [4]) cf. veterem etymologiam a *βαρύς — μίτος* factam (*βαρύμιτον* Poll. 4, 59, *βάρμος* Athen. 14, p. 636 c). — [5]) Aristid. Quint. II, p. 101 Meibom.

3. Apud Homerum Calypso et Circe πρὸς ἱστόν canunt (Zonar. v. λύρα· ἐστὶν ἱστὸς διὰ νεύρων ἐσκευασμένος), ἱστός adhibetur quasi „*wie ein musikalisches Trittbrett*", ut posterioribus temporibus tibicinum κρούπεζαι. Unde multae elocutiones restant: χέλυν διακρέκειν[1]), ut κρέκειν τὸν ἱστόν (Heph. 65, 9 [X, 10]), (Hes. v. κρέκει· κιθαρίζει. Suid. κρέκειν· κρούειν τὴν κιθάραν — αὐταὶ καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, Zonar. v. κερκολύρα· ἀντὶ κρεκολύρας, ἔστι δὲ τοῦτο πάθος· τὸ δὲ κερκολύρα ἠχητικὴ λύρα· τὸ γὰρ κρεκε κρεκε[2]) ἦχός ἐστι τῆς κιθάρας) et βάρβιτα κρέκειν,[3]) κρέκειν[4]) enim sive κρίκειν[4]) a κερκίς[5]) (Aristot. Pol. I, 3: εἰ αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον) dicitur: Cassiod. Variar. lib. II, 40 (cithara): '*Musarum tela loquax et stamina*[6]) *verbosa, fila canentia, in quibus arguto plectro texitur*'[7]). Plectrum etiam pecten vocatur.

B. Quid κιθαρῳδός et αὐλῳδός proprie significaverint, quaeritur:

Fere omnes κιθαρῳδός et αὐλῳδός per ὁ πρὸς κιθάραν (αὐλόν) ᾄδων interpretantur, non recte.

I. Proprie sunt ὁ (ἐν) τῇ κιθάρᾳ[8]) ᾄδων καὶ ὁ

---

1) Anth. Planud. II, 44. — 2) cf. istud '*cri-cri*', quod anathema sit! — 3) Dion. H. A. R. 7, 72. — 4) Etiam τέττιξ κρέκει (Aristoph. nubb. 1355, Anth. Pal. 7, 192; 7, 196; 7, 213), quoniam αὐτοφυὲς μίμημα λύρας est (Anth. Pal. 7, 195) et ᾄδει ὑπὸ ταῖς πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν καὶ τὸν ἦχον ἐκπέμπων (schol. Hesiod. opp. III, p. 280). Quare in fabula Eunomi sonum citharae explevit. — κρίκειν Hom. Il. II, 470 (κρίκε ξύλον). — 5) (συναγωγὴ λέξεων χρησίμων) Bachm. An. I, p. 398, 10: ὑποκρέκειν· ψοφᾶν· ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς κερκίδος, cf. Κίρκη et κρέξ (avis). — 6) Zonar. v. βάρβιτον· λίνοις στήμοσι —, cf. Ovid. met. 11, 169. — 7) ὑφαίνω Anth. Pal. II, 396, Porphyr. de vit. Plotin. p. XXXXVII Kirchh. — 8) cf. φόρμιγγι κιθαρίζειν, Theocr. epigr. 5: αὐλῷ ᾄδειν.

(ἐν) τῷ αὐλῷ ᾄδων, i. e. κιθαριστής et αὐλητης sive κιθάρας vel αὐλοῦ μελουργός[1]), sive vocis cantus organi cantui accedit sive non adjungitur.

Argumenta: 1) Certans Apollo Marsyae querenti, quod disparibus armis dimicatum sit, respondet ambos et ore et manibus usos esse et ἐν τῷ αὐλεῖν et ἐν τῷ κιθαρίζειν. Sonus enim tibiae, ut cantus vocis, ex ore oritur[2]) etiamque γλῶσσα et tibiae[3]) et oris pars dicitur. Organum ipsum describere potuisse e nomo Pythio liquet, τὰ ὑπὸ τῆς λέξεως ἑρμηνευόμενα (Xenoph. Anab. VI, 15) imitatur (cf. Anth. Pal. I, 7). Diod. II, 47: κιθαριστὰς κιθαρίζοντας ὕμνους λέγειν μετ' ᾠδῆς, Zonar. epit. hist. XIV, 7: ἵνα κιθάρᾳ τὰς οἰκείας συμφορὰς ἀποκλαύσηται. Horat. carm. IV, 12, 9: '**dicunt carmina fistula**', III, 4, 1: '**dic tibia longum melos**', Theocr. 20, 29: αὐλῷ λαλέω.

2) κιθαριστής et κιθαρῳδός promiscue usurpantur: a) Aristox. ap. Ammon.: κιθαρισταί, οὓς ἡμεῖς λυρῳδούς φαμεν, schol. Aristid. p. 184 Frommel: κιθαρισταὶ ᾄδουσιν ἐπιπότια ᾄσματα, Zonar. epit. hist. 14, 21 οἱ ψάλται τοῦς ὕμνους ᾖδον. In lyra enim voce canere licet, συμφθέγγεσθαι καὶ συνᾴδειν, τὸν δ' αὐλὸν ἐπιστομίζειν[4]) καὶ ἀποφράττειν ἕκαστον τήν τε φωνὴν καὶ τὸν λόγον

---

[1]) Maneth. apotel. IV, 185. — [2]) Aristoteles probl. 19, 43: ἡ ᾠδὴ καὶ ὁ αὐλὸς μίγνυνται αὐτοῖς δι' ὁμοιότητα· πνεύματι γὰρ ἄμφω γίνεται· ἔτι ὁ μὲν αὐλὸς πολλὰ τῷ αὐτοῦ ἤχῳ καὶ τῇ ὁμοιότητι συγκρύπτει τῶν τοῦ ᾠδοῦ ἁμαρτημάτων. — [3]) cf. δι' ἀλλοτρίας γλώσσας φθέγγεσθαι ὥσπερ αὐλητής, Philostr. vit. soph. I, 16, 3. — Σύριγξ Gracchi φωνασκικὸν ὄργανον vocatur. Pind. Nem. 5, 43: φόρμιγξ ἑπτάγλωσσος, Anth. Pal. IX, 66: ἡ στομάτων κιθάρα. — [4]) quare illud '**auloedus sit qui citharoedus esse non possit**' non est vertendum „wer nicht singen kann, deklamire" (Drieberg sub '**Saenger**'), sed „wer nicht Kitharöd (d. i. Citharist, der den Vortheil, die Chance hat, die Stimme zu gebrauchen) sein kann, lerne Flöte blasen."

ἀφαιρούμενον: Plut. Alcib. cp. 2. — b) citharoedi saepe citharistae dicuntur: Athen. 8, 347 f, 349 d, 352 c, Paus. III, 12, 10: Τιμόθεος ἑπτὰ ἐφεῦρεν ἐν τῇ κιθαρῳδίᾳ χορδάς. — Plutarchus (*Εἰ* apud Delphos) I, p. 537 Didot: Zenonem discipulis ostendere, inquit, qualem in citharoedo ἔντερα καὶ νεῦρα καὶ ξύλα καὶ ὀστᾶ λόγου καὶ ἀριθμοῦ μετασχόντα καὶ τάξεως ἐμμέλειαν καὶ φωνὴν ἀφίησι. Stobaeus (flor. 29, 68) Socratem κιθαρίζειν παρὰ Κόννῳ τῷ κιθαρῳδῷ didicisse narrat. Suid. v. Φρῦνις· κιθαρῳδός· ὃς ἐδόκει πρῶτος κιθαρίσαι — μαθητὴς Ἀριστοκλείδου, ὃς παραλαβὼν τὸν Φρῦνιν αὐλῳδοῦντα κιθαρίζειν ἐδίδαξε (cf. Anth. Pal. 5, 99). Cassiod. in psalt. praef. cp. 4: '*nam et psaltrias citharoedas vocamus, docto pollice modulationes musicas exprimentes.*' Praeterea κιθαρῳδός piscis [1]) ob formam citharae similem, non ob vocis cantum nomen accepit.

3) Saepe senes sunt citharoedi (Eurip. Herc. fur. 692: κύκνος ὣς γέρων ἀοιδός πολιᾶν ἐκ γενύων); senibus autem vox raro bona est. —

4) a) Romani dicunt: *canere tibia, cithara, cantus tibiae* Hor. carm. III, 7, 29, *avena cantare* Mart. VIII, 3; *Romanae fidicen lyrae* Hor. carm. 4, 3, 20; id. 4, 6, 25 (*argutae fidicen Thaliae*). cf. Varr. ling. lat. VI, cp. 7: '*nec sine canendo tibicines dicti, omnium enim horum quid a Canere, etiam buccinator a vocis similitudine et cantu dictus*', (id. VIII, 33) et Cic. de orat. II, 83, 338: '*tibicen sine tibiis canere non potest.*' '*Voce canere*' Gell. XIX, 9. — b) Similiter et pariter Graeci dicunt: Eurip. Troad. 126 αὐλῶν παιάν, μέλος (cf. Paus. X, 30, 6), μελῳδίαι [2]) (Heliod. 10, 41), Athen. 4, 175 e κροτητὰ πηκτίδων

---

[1]) κίθαρος Strabo 17, 2, 3, Athen. 7, 287 a. — [2]) cf. Append. Anacr. 4; Ptolem. Harm. II, cp. 16, p. 116 Wallis: τῶν ἐν λύρᾳ καὶ κιθάρᾳ μελῳδουμένων. Adde Dio Cass. lib. 47, 43, 1: διὰ σάλπιγγος μελῳδεῖν τι (Lucret. II, 619: '*raucisono minantur cornua cantu*'), Anth. Pal. VI, 46.

μέλη[1]), Anth. Pal. II, 396: *μέλος χορδῆσιν ὑφαίνων* (6, 177). *Ἀοιδαῖς βαρβίτων* Eurip. Cycl. 39; *διδύμοις ἀεῖσαι αὐλοῖς*[2]) Theocr. epigr. 5; *κρουσόλυρον ᾆσμα* Anacr. 2. — Michael Apost. paroem. II, p. 516 Leutsch: *οἱ αὐλοὶ ᾖδον*, Hesych. v. *ἐγκεραυλῆσαι· προσκειμένου κέρατος τῷ αὐλῷ ᾖδον*. —

Antiquissimis enim temporibus musica in organi[3]) cantu et in narratione quadam vocis („Recitation") constitit: Hesiodus a certamine, quod *κιθαρίζειν* nescit, repulsus est. Vox autem, quae organo adjungitur, magis epicas[4]) quam lyricas res tractat.

II. Cum autem cantus vocis paulatim gravior res cantu organi fiat et *λυρικὰ* plerumque *μέλη* loco narrationis epicae canantur, *κιθαριστής*, *ψιλὸς κιθαριστής*, *κιθαρῳδός* atque *αὐλητής* et *αὐλῳδός* vocabula ita secernuntur, ut *κιθαρῳδός* eum qui voce canit cithara succinente, *ψιλὸς κιθαριστὴς ἐπὶ*

---

1) *νόμον ἐν κιθάρᾳ ἔκρεκον* Anth. Pal. 9, 581: cf. Athen. 4, 175 e. — 2) Plat. legg. IV, 722 d: *κιθαρῳδικὴ ᾠδή*, Anth. Pal. 9, 488 *εὐφόρμιγγα κρέκων ἀοιδάν*, cf. Aristid. Quint. II, p. 91 Meibom, Euclid. p. 19 Meibom; Plut. (*Ei* apud Delphos) I, p. 537 *κιθάρας φωνή*. — 3) Hor. A. P. '*citharoedus vocatur chorda qui semper oberrat eadem.*' Amphion, Orpheus, Eunomus, citharoedi vocati, plerumque *κιθαρίζουσι*. cf. Paus. IX, 5, 4; Anth. Pal. 9, 581: *τέττιξ ἐπὶ τὴν λύραν ἐπιπτὰς τὸ λεῖπον ἀνεπληρώσας τῆς ᾠδῆς*, ibid. 6, 54; Antig. hist. mirab. p. 60 (1) Westerm.; Conon, narrat. V, p. 127 West. — 4) Odyss. VIII, 73, 266, I, 326. — Odyss. 22, 375 *πολύφημος ἀοιδός* [*ἀοιδός* etiam idem ac sacerdos et vates est, cf. Zenob. 6, 14: *Τί σοι ὁ Ἀπόλλων κεκιθάρικεν· ἐμαντεύσατο* (Apollo *κιθαρίζων* Paus. VIII, 31, 3), Sophoclis verba; cf. Eurip. Jon. 5: *ὑμνῳδεῖ*], Aesch. Suppl. 696: *ἁγνῶν τ᾿ ἐκ στομάτων φερέσθω φάμα φιλοφόρμιγξ*, Theocr. ep. 19: *Ἀρχίλοχος ἐπιδέξιος ἔπεά τε ποιεῖν πρὸς λύραν τ᾿ ἀείδειν*. Hor. epist. II, 2, 85 et II, 2, 143. Ovid. met. 10, 6: '*pulsis carmina nervis sic ait*', v. 40: '*talia dicentem nervosque ad verba moventem.*'

τῶν κρουμάτων ἀφώνων (Paus. 10, 7, 3), κιθαριστής, qui cithara canit sive vocis cantu accedente sive non accedente sive ad suum ipsius sive ad aliorum cantum vocis, significet, αὐλῳδός vero, qui voce canit succinente tibia[1]), αὐλητής, qui tibia canit sive ad vocis cantum sive sola (‘*assa*’) tibia. Musica enim tota ex psalmocantico canticumpsalmum[2]) facta est: Nero ob v o c e m rejicitur.[3])

De auloedo quod[4]) Guhrauer „zur Geschichte der Aulodik bei den Griechen" (Waldenburg 1879) disseruit, probo, ita tamen, ut αὐλῳδός[5]) vocabulum antiquissimis temporibus proprie tibicinem significans saepe etiam posterioribus temporibus pro tibicine (qui tibia canit) usurpatum esse dicam. Αὐλητής vero quia, cum simpliciter tibicinem significet, etiam ad vocis cantum αὐλεῖ, non raro idem est atque αὐλῳδός, cf. Plut. de mus. cp. 36, ubi αὐλητοῦ et αὐλητικῆς[6]) lectio servanda

---

1) Athen. 14, p. 621 B: ψάλλει (τῷ ἱλαρῳδῷ) ἄρρην ἢ θήλεια ὥς καὶ τῷ αὐλῳδῷ· δίδοται δὲ ὁ σ τ έ φ α ν ο ς τῷ ἱλαρῳδῷ καὶ τ ῷ α ὐ λ ῳ δ ῷ οὐ τῷ ψάλτῃ οὐδὲ τῷ αὐλητῇ. — 2) Cassiod. in psalt. praef. cp. 7 et cp. 8. — 3) Dio Cass. h. r. lib. 61, 20, 1; 62, 6, 3; 63, 26, 2; Zonar. epit. hist. XI, 12; cf. etiam Aesop. fab. 193 Halm. — 4) pg. 7: „Unter einer a u l o d i s c h e n Aufführung ist zu verstehen: Ein kunstmäßiger S o l o g e s a n g einer Männerstimme, zu welchem ein zweiter Künstler, ein Aulet, eine musikalisch ziemlich untergeordnete Begleitung bläst. Der Ausdruck αὐλῳδός bezeichnet den Solos ä n g e r. Er allein pflegt, wenn von aulodischen Aufführungen die Rede ist, genannt zu werden". — 5) Guhrauer, p. 3: „Die Begriffe αὐλητής und αὐλῳδός werden nicht selten in den Handschriften verwechselt." — cf. Plut. de mus. cp. 5: Libb. αὐλῳδίαν et αὐλῳδικῶν pro αὐλητικήν et αὐλητικῶν, id. cp. 8: αὔλησε pro αὐλῴδησε. Poëtae elegiaci et αὐληταί et αὐλῳδοί vocantur, quoniam et ipsi tibiis canunt et aliis carmina auloedica componunt; saepe etiam viva voce choro cantilenam praecinunt tibicines (ut Sacadas). Clonae a u l o e d o qui attribuuntur nomi, fere omnes αὐλητικοί sunt. — 6) Poll. 4, 83: αὐλῳδία vocabulum per εἶδος προσαυλήσεως interpretatur.

est: *ἀκούων [αὐλῳδοῦ] αὐλητοῦ πότερόν ποτε συμφωνοῦσιν οἱ αὐλοὶ*[1]) *ἢ οὒ καὶ πότερον ἡ διάλεκτος σαφης — τούτων δ' ἕκαστον μέρος τῆς αὐλητικῆς ἑρμηνείας.* Nam succentivae tibiae quomodo canantur (ad vocis cantilenam) quamque periti *οἱ αὐληταί* in aulodiis *τῆς αὐλητικῆς* esse debeant, quaeritur; de altera parte auloediae, *περὶ αὐλητικῆς ἑρμηνείας* agitur; *σαφὴς διάλεκτος* tibiae est „die deutliche Sprechweise, Gesprächsweise der Flöte zum Gesang.“ —

[1]) Complures tibicini erant tibiae aute Pronomum, sed non simul adhibitae. — Aut *αὐλητοῦ* pro *αὐλητῶν* dictum est.

CORRIGENDA:

Accentus: p. 1, 33 *ἐργασίαν*, p. 3, 22 *τὸ*, p. 3, 28 *καθὸ*, p. 4, 14 *τυχὸν*, p. 4, 15 *ἢ*, p. 4, 26 *οὐχὶ*, p. 6, 29 *αὐλός*, p. 7, 10 *ἃ*, p. 9, 19 *ἢ*, p. 9, 30 *ἢ*, p. 12, 31 *ὃν*, p. 13, 1 *ὃν*, p. 13, 13 *ὃν*, p. 13, 29 *ὃν*, p. 16, 18 *αὐλὸς*, p. 23, 5 *αὐλητάς*, p. 29, 12 *προσιόντος*, p. 32, 6 *Λίβυς*, p. 36, 29 *αὐλητής*, p. 51, 22 *τινὲς*, p. 53, 22 *συναγωγὴ*. —

Spiritus: p. 2, 1 *ἐμπνεῖ*, p. 2, 12 *ἐμπνευστά*, p. 3, 8 *ἀλόγων*, p. 4, 6 *ὄστρακα*, p. 29, 1 *αὐλοί*, p. 32, 1 *αὐλός*, p. 38, 3 *ὑφόλμιον*. —

Lege: p. 10, 32 Mueller, geogr. gr. min. — p. 13, 14 (pro *alicubi*), p. 5, 53, — p. 13, 17 *κινουμένοις*, p. 13, 24 multo, p. 24, 10 *συνεξομοιοῦσθαι*, p. 20, 13 (pro *intelligeret*) explicaret, p. 53, 25 (pro *Λοῦριν*) *Δοῦριν*. —

Adde comma: p. 5, 27 (post *γλώττῃ*), p. 8, 10 (post *Homero*), p. 9, 1 (post *ῥυθμός*), p. 13, 2 (post *ἀποτελοῦσιν*), p. 17, 23 (post *pg. 101*), p. 18, 12 (post *tubae*), p. 23, 6 (post *sacrificio*), p. 26, 16 (post *statuo*), p. 48, 27 (post *2*); colon: p. 19, 3 (post *equitant*); abbreviationis signum: p. 8, 3; p. 11, 3; p. 11, 15; p. 11, 35. —